

FUGLE 2016

NOVANA

Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 261

2018

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

FUGLE 2016

NOVANA

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 261

2018

Thomas Eske Holm
Preben Clausen
Rasmus Due Nielsen
Thomas Bregnballe
Ib Krag Petersen
Peter Mikkelsen
Jesper Bladt

Aarhus Universitet, Institut for Bioscience

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 261
Titel:	Fugle 2016
Undertitel:	NOVANA
Forfattere:	Thomas Eske Holm, Preben Clausen, Rasmus Due Nielsen, Thomas Bregnballe, Ib Krag Petersen, Peter Mikkelsen & Jesper Bladt
Institution:	Aarhus Universitet, Institut for Bioscience
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	Januar 2018
Redaktion afsluttet:	Januar 2018
Faglig kommentering:	Kevin Kuhlmann Clausen
Kvalitetssikring, DCE:	Jesper R. Fredshavn
Finansiell støtte:	Miljø- og Fødevareministeriet
Bedes citeret:	Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P. & Bladt, J. 2018. Fugle 2018. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 136 s. - Videnskabelig netrapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 261, www.novana.au.dk
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	I denne rapport fremlægges resultaterne af overvågningen af fugle i NOVANA for året 2016. Den nationale overvågning har omfattet ynglefugle samt rastende og overvintrende fugle omfattet af Fuglebeskyttelsesdirektivet. I overvågningen har indgået et specielt program for Vadehavet i henhold til det Trilaterale Vadehavssamarbejde.
Emneord:	NOVANA, overvågning, fugleovervågning, Fuglebeskyttelsesdirektivet, Trilateralt Vadehavssamarbejde
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Foto forside:	Morten Scheller Jensen
ISBN:	978-87-7156-311-5
ISSN (elektronisk):	2244-9981
Sideantal:	136
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) via www.novana.au.dk
Supplerende oplysninger:	NOVANA er et program for en samlet og systematisk overvågning af både vandig og terrestrisk natur og miljø. NOVANA erstattede 1. januar 2004 det tidligere overvågningsprogram NOVA-2003, som alene omfattede vandmiljøet.

Indhold

Forord	7
Sammenfatning	9
1 Fugle	9
2 Ynglefugle	11
2.1 Overvågningsmetoder	12
2.2 Ynglefuglearter	13
2.2.1 Nordisk Lappedykker	14
2.2.2 Skarv	15
2.2.3 Sort Stork	17
2.2.4 Hvid Stork	18
2.2.5 Sangsvane	20
2.2.6 Bramgås	22
2.2.7 Blå Kærhøg	24
2.2.8 Plettet Rørvagtel	25
2.2.9 Hvidbrystet Præstekrave	27
2.2.10 Hjejle	29
2.2.11 Engryle	31
2.2.12 Brushane	33
2.2.13 Sorthovedet Måge	35
2.2.14 Dværgmåge	37
2.2.15 Sandterne	39
2.2.16 Sortterne	41
2.2.17 Perleugle	43
3 Trækfugle	44
3.1 Overvågningsmetoder	45
3.1.1 Midvintertællinger	46
3.1.2 Fældefugletælling	-
3.1.3 Øvrige tællinger	49
3.2 Internationale tællinger	61
3.3 Trækfuglearter	63
3.3.1 Lommer	66
3.3.2 Skarv	68
3.3.3 Knopsvane	70
3.3.4 Pibesvane	72
3.3.5 Sangsvane	74
3.3.6 Tajgasædgås	76
3.3.7 Tundrasædgås	78
3.3.8 Kortnæbbet Gås	80
3.3.9 Blisgås	82
3.3.10 Grågås	84
3.3.11 Canadagås	86
3.3.12 Bramgås	88
3.3.13 Lysbuget Knortegås	90
3.3.14 Mørkbuget Knortegås	92

3.3.15	Gravand	94
3.3.16	Pibeand	96
3.3.17	Knarand	98
3.3.18	Krikand	100
3.3.19	Gråand	102
3.3.20	Spidsand	104
3.3.21	Skeand	106
3.3.22	Taffeland	108
3.3.23	Troldand	110
3.3.24	Bjergand	112
3.3.25	Ederfugl	114
3.3.26	Havlit	116
3.3.27	Sortand	118
3.3.28	Fløjlsand	120
3.3.29	Hvinand	122
3.3.30	Lille Skallesluger	124
3.3.31	Toppet Skallesluger	126
3.3.32	Stor Skallesluger	128
3.3.33	Blishøne	130
3.3.34	Sandløber	132
3.3.35	Islandsk Ryle	134
3.3.36	Sortgrå Ryle	136
3.3.37	Lille Kobbersneppe	138
3.3.38	Alkefugle	140

Forord

Denne rapport udgives af DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (DCE) som et led i den landsdækkende rapportering af det Nationale program for Overvågning af Vandmiljøet og Naturen (NOVANA). NOVANA er fjerde generation af nationale overvågningsprogrammer, som med udgangspunkt i Vandmiljøplanens Overvågningsprogram blev iværksat efteråret 1988. Nærværende rapport omfatter data til og med 2016.

Overvågningsprogrammet er målrettet mod at tilvejebringe det nødvendige dokumentations- og videngrundlag til at understøtte Danmarks overvågningsbehov og -forpligtelser, bl.a. i forhold til en række EU-direktiver inden for natur- og miljøområdet. Programmet er løbende tilpasset overvågningsbehovene og omfatter overvågning af tilstand og udvikling i vandmiljøet og naturen, herunder den terrestriske natur og luftkvalitet.

DCE har som en væsentlig opgave for Miljø- og Fødevareministeriet at bidrage med forskningsbaseret rådgivning til styrkelse af det faglige grundlag for miljøpolitiske prioriteringer og beslutninger. Som led heri forestår DCE med bidrag fra Institut for Bioscience og Institut for Miljøvidenskab, Aarhus Universitet den landsdækkende rapportering af overvågningsprogrammet inden for områderne ferske vande, marine områder, landovervågning, atmosfæren samt arter og naturtyper.

I overvågningsprogrammet er der en arbejds- og ansvarsdeling mellem fagdatacentre og Miljøstyrelsen (MST). Fagdatacentret for grundvand er placeret hos De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS), fagdatacentret for punktkilder hos MST, mens fagdatacentre for vandløb, søer, marine områder, landovervågning samt arter og naturtyper er placeret hos Institut for Bioscience, Aarhus Universitet og fagdatacentret for atmosfæren hos Institut for Miljøvidenskab, Aarhus Universitet.

Denne rapport er udarbejdet af Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur, og den har været i høring hos MST. Rapporten er baseret på data indsamlet af Miljøstyrelsen, og DCE, suppleret med data indsamlet af Dansk Ornitologisk Forening (DOF). Data fra DOF er kvalitetssikret af MST (Intensiv 2-overvågning af ynglefugle) og DCE (trækfugle).

Konklusionerne i denne rapport sammenfattes med konklusionerne fra de øvrige fagdatacenter-rapporter i 'Vandmiljø og natur 2017', som udgives i et samarbejde mellem DCE, GEUS og MST.

Sammenfatning 2016

Med igangsættelse af det Nationale program for **O**vervågning af **V**andmiljø og **N**atur (NOVANA) har Danmark fra 2004 fået en systematisk overvågning af de fugle, der udgør udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområderne.

I henhold til dette direktiv og Habitatdirektivet er der udpeget et netværk af særlige beskyttelsesområder, kaldet "Natura 2000-områder" som rummer arter og naturtyper, herunder fugle, der har behov for beskyttelse inden for den Europæiske Union. For disse områder gælder det generelt, at de skal medvirke til at sikre den biologiske mangfoldighed både på nationalt og europæisk plan.

Delprogrammet for overvågning af fuglearter i NOVANA har det primære formål at overvåge de enkelte arters udbredelse og bestandsstørrelse samt udviklingsretning for at tilvejebringe et fagligt grundlag for at vurdere de enkelte arters bestandsudvikling både indenfor og udenfor fuglebeskyttelsesområderne og styrke den faglige baggrund for eventuelle foranstaltninger, der vurderes at ville kunne forbedre den enkelte arts status.

Overvågningen af fugle er gennemført for perioden 2004-2016 og omfatter dels alle de regelmæssigt forekommende ynglefuglearter, som er optaget på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, dels alle de trækfuglearter, som ligeledes indgår i udpegningsgrundlaget for et eller flere fuglebeskyttelsesområder.

Denne rapport præsenterer resultaterne af den overvågning af 17 ynglefuglearter og 39 trækfuglearter, som er sket under NOVANA i 2016. Artsgennemgangen præsenterer arternes status, som den tegnes af det indsamlede overvågningsmateriale.

Blisgås *Anser albifrons*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Nordisk lappedykker *Podiceps auritus*

Foto: Creative Commons

Fugle

[Ynglefugle](#)

[Trækfugle](#)

[Udgivelser/rapporter](#)

Delprogrammet i NOVANA for overvågning af fugle indeholdt i 2016 følgende elementer:

- Overvågning af fugle iht. EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet omfattende ynglefugle på bilag I og regelmæssigt tilbagevendende trækfugle (Tabel 1).
- Årlige optællinger af bestanden af ynglende skarver.
- Et særligt program for overvågning af fugle i Vadehavet, der udover de nationale planlægningsbehov også bidrager til indsamling af data i det trilaterale Vadehavssamarbejde (TMAP).
- Et særligt program for Tøndermarsken, vestjyske Fjorde og Vejlerne med hovedvægten på ynglefugle.

Formålet med overvågningen af fugle har i lighed med overvågningen af de øvrige arter været at tilvejebringe viden til vurdering af arternes bestandsudvikling og status. Fuglene og fuglebeskyttelsesområderne er sammen med de øvrige arter og habitatområderne sikret igennem en fælles lovgivning i medfør af Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektivet.

De danske fuglebeskyttelsesområder indgår i Natura 2000-områderne, hvorfor de i miljømålsloven indgår på samme måde som habitatområderne, dvs. med krav om Natura 2000-planlægning, tilstandsvurdering og målfastsættelse.

Overvågningsmetoder

Overvågning af fugleforekomster skete gennem overvågning af antal eller udbredelse. Typisk blev sjældne ynglefugle overvåget gennem bestandsstørrelse og mere almindelige ynglefugle gennem udbredelse. De regelmæssigt tilbagevendende trækfugle er overvåget ved bestandsstørrelse, enten gennem landsdækkende tællinger eller optælling på et udvalg af lokaliteter.

Baggrund

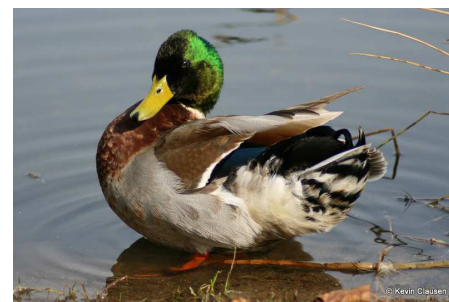
Med beslutningen om at implementere det Nationale program for Overvågning af VAndmiljø og NAtur (NOVANA) blev der fra 2004 indledt en overvågning af fugle, som indgår i fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag. Overvågningen har i 2004-2006 været gennemført i et samarbejde mellem stat og amter. Fra 2007 er overvågningen udført i et samarbejde mellem Miljø- og Fødevareministeriet og Aarhus Universitet.

EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet forpligter EU's medlemslande til at udpege områder til beskyttelse af ynglefuglearter på direktivets bilag I og regelmæssigt tilbagevendende trækfugle. De 113 udpegede fuglebeskyttelsesområder udgør

Bramgås *Branta leucopsis*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Gråand *Anas platyrhynchos*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Kontaktinformation

Thomas Eske Holm

Seniorrådgiver

Tlf.: +4587158761

E-mail: teh@bios.au.dk

sammen med områder udpeget ifølge Habitatdirektivet det europæiske "Natura 2000-netværk". I Danmark er områder udpeget efter Ramsarkonventionen indeholdt i de udpegede fuglebeskyttelsesområder.

Overordnet strategi for overvågning af fugle

I strategien for overvågning i NOVANA er fastslået, at overvågningen skal modsvares af konkrete målsætninger. Der skal på den ene side ikke være målsætninger, uden at opfyldelsen overvåges, mens der på den anden side ikke skal være overvågning, hvor der ikke findes konkrete målsætninger.

Overvågningen har derfor bl.a. sigtet mod at tilvejebringe ensartede, kvalitetssikrede og landsdækkende data til at vurdere bestandsudvikling og status for fugle og opfyldelsen af de opstillede målsætninger og derigennem dokumentere effekten af evt. forvaltningstiltag til forbedring af bevaringstilstande.

Thomas Eske Holm, Preben Clausen, Rasmus Due Nielsen, Thomas Bregnballe, Ib Krag Petersen, Peter Mikkelsen & Jesper Bladt (2018): Fugle 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Novana.au.dk. Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.

Ynglefugle

Overvågning af ynglefugle

Miljøstyrelsens (MST) enheder har i 2016 overvåget ynglefugle efter retningslinjer i tekniske anvisninger for de enkelte arter fra Fagdatacenter for Biodiversitet (F-BDC) under Aarhus Universitet (AU).

Denne overvågning omfattede 17 arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I som alle indgår i udpegningsgrundlagene for de danske fuglebeskyttelsesområder.

Bramgås *Branta leucopsis*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

[Overvågningsmetode >](#)

[Ynglefuglearter >](#)

Overvågningsmetoder

Intensiv overvågning af ynglefugle

Intensiv overvågning er i NOVANA defineret som overvågning af bestandsstørrelse. Metoderne varierer alt efter, hvilke arter der er tale om. Den intensive overvågning af fugle er delt op i Intensiv 1 og Intensiv 2. Ynglende skarv overvåges i et selvstændigt program.

Den intensive overvågning efter Intensiv 1 omfatter arter, som forekommer i eller vender tilbage til kendte lokaliteter, oftest inden for fuglebeskyttelsesområder, og det er således ret forudsigeligt, hvor disse arter vil forekomme (Tabel 1). Ved arter, som overvåges efter Intensiv 1, besøger Miljøstyrelsen kendte og potentielle ynglelokaliteter, som angivet i den tekniske anvisning for arten (find den via linket her).

Intensiv 2 omfatter meget sjældne arter, uregelmæssigt ynglende arter og arter, hvis forekomst ikke kan forudsiges (Tabel 2). Ved Intensiv 2 baserer Miljøstyrelsen sin overvågning på indtastninger af observationer i Dansk Ornitologisk Forenings database (DOFbasen). Disse data udtrækkes tre gange om året af foreningen og fremsendes til de enkelte enheder i Miljøstyrelsen. Data, der anvendes fra Intensiv 2-overvågningen, kvalitetssikres af Miljøstyrelsen inden de anvendes.

Den intensive overvågning blev gennemført alt efter art enten hvert, hvert andet, hvert tredje eller hvert sjette år (Tabel 1; Tabel 2).

Ekstensiv overvågning af ynglefugle

Ekstensiv overvågning er i NOVANA defineret som overvågning af udbredelse. Ekstensiv overvågning omfatter 10 arter af ynglefugle, der ikke er specielt tilknyttet Natura 2000-områderne. Disse er blevet overvåget gennem indrapporterede data i DOFbasen, efter at Miljøministeriet i 2006 indgik en samarbejdsaftale med Dansk Ornitologisk Forening. For de ekstensive arter udarbejdes der landsdækkende udbredelseskort. Der udføres ikke systematisk feltarbejde, idet overvågningen alene bygger på observationer, der indtastes i DOFbasen af frivillige. Data, der anvendes til den ekstensive overvågning, kvalitetssikres af DCE inden de anvendes.

Gruppen af ekstensivt overvågede arter omfatter: Hvepsevåge, rørhøg, engsnarre, stor hornugle, natravn, isfugl, sortspætte, hedelærke, blåhals og rødrygget tornskade. Ingen af disse blev overvåget i 2016.

Overvågning af ynglende skarv

I 2016 har DCE (Nationalt Center for Miljø og Energi) ved Aarhus Universitet som i tidligere år organiseret optællingerne af reder i de danske skarvkolonier. Metoden til denne optælling kan læses i rapporten "Danmarks ynglebestand af skarver i 2016".

Art/År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rørdrum			X			
Hedeheg	X			X		
Trane	X			X		
Klyde				X		
Hvidbrystet præstekrave	X	X	X	X	X	X
Almindelig ryle (Engryle)		X		X		X
Brushane		X		X		X
Tinksmed	X		X		X	
Spilletterne		X			X	
Fjordterne		X			X	
Havterne		X			X	
Dværgterne		X			X	
Sortterne	X	X	X	X	X	X
Mosehornugle	X		X		X	
Markpiber	X		X		X	

Tabel 1. Miljøstyrelsen har gennemført Intensiv 1-overvågning for fire arter på grundlag af feltarbejde i 2016.

Art/År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nordisk lappedykker		X	X	X	X	X
Sort stork		X	X	X	X	X
Hvid stork		X	X	X	X	X
Sangsvane		X	X	X	X	X
Skkestork	X			X		
Bramgås			X	X	X	X
Rød glente		X				
Havørn			X			
Blå kærhøg		X	X	X	X	X
Kongeørn		X			X	
Fiskeørn		X			X	
Vandrefalk		X			X	
Plettet rørvagtel	X	X	X	X	X	X
Sorthovedet måge		X	X	X	X	X
Hjejle	X	X	X	X	X	X
Dværgmåge		X	X	X	X	X
Sandterne	X	X	X	X	X	X
Perleugle		X	X	X	X	X

Tabel 2. Miljøstyrelsen har gennemført Intensiv 2-overvågning ud fra indtastninger i DOFbasen kombineret med egne undersøgelser af 12 arter i 2016.

Ynglefuglearter

Overvågningen af ynglefugle omfattede i 2016 følgende arter

- > Nordisk lappedykker
- > Skarv
- > Sort stork
- > Hvid stork
- > Sangsvane
- > Bramgås
- > Blå kærhøg
- > Plettet rørvagtel
- > Hvidbrystet præstekrave
- > Hjejle
- > Engryle
- > Brushane
- > Sorthovedet måge
- > Dværghmåge
- > Sandterne
- > Sortterne
- > Perleugle

Skarv *Phalacrocorax carbo*

Foto: Per Vindis

Sort stork *Ciconia nigra*

Foto: Wikimedia Commons/Marek Szczepanek

Nordisk lappedykker

Levested

Nordisk lappedykker yngler uregelmæssigt i Danmark. De få yngleforekomster, der er registreret, er fra mindre søer. Arten er trækfugl, som uden for yngleperioden holder til i større, isfri søer eller på havet.

Udbredelse

Nordisk lappedykker ynglede tilsyneladende med en lille stabil bestand i Thy og på Mors frem til omkring 1860. Efterfølgende er der registreret enkeltstående ynglefund med års mellemrum (Grell 1998, Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Nordisk lappedykker overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden.

Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige yngleforekomster udtrukket fra DOFbasen. Overvågning af nordisk lappedykker sker ved kontakt til observatøren af det mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1.-30. juni (Pihl m.fl. 2012).

I NOVANA er Nordisk lappedykker blevet overvåget siden 2012.

Resultater

Der blev under overvågningen i 2016 ikke registreret ynglefund af nordisk lappedykker i Danmark (Tabel 1).

Konklusion

Der er siden 1800-tallet kun registreret enkelte ynglefund af nordisk lappedykker, og det er aldrig lykkedes arten at få fodfæste i Danmark. Arten må derfor betegnes som en yderst fåtalligt og uregelmæssig ynglefugl i Danmark.

Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.

Nyegaard, T & Grell, M.B. (2005). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 88-106.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af nordisk lappedykker *Podiceps auritus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A101, version 1. 8 s.

Nordisk lappedykker *Podiceps auritus*

Foto: Creative Commons

År	Antal
2012	0
2013	0
2014	1
2015	0
2016	0

Tabel 1. Overvågning af nordisk lappedykker i Danmark, NOVANA 2012-2016.

Skarv

Levested

I Danmark yngler skarver i kolonier i træer, buske såvel som på jorden i nærheden af vandområder med fisk. Hovedparten af de danske ynglefugle trækker mod syd og sydvest om efteråret og overvintrer i Vesteuropa og Nordafrika (Bregnballe m.fl. 1997).

Udbredelse

Omkring 1876 blev skarven udryddet som dansk ynglefugl, og først i 1938 etablerede den sig igen. Fra begyndelsen af 1970'erne blev beskyttelsen af skarv gradvist øget i Danmark og resten af Europa, og bestanden tiltog som følge heraf hastigt igennem 1980'erne (Bregnballe 1996). I 1980 fandtes blot tre kolonier i Danmark: Vorsø i Horsens Fjord, Ormø i Sydsjælland og Brændegårdssøen på Fyn (Bregnballe & Gregersen 1995). Midt i 1990'erne stabiliserede ynglebestanden sig, men en betydelig tilbagegang har fundet sted efter 2006 (Bregnballe & Nitschke 2016).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Skarv har været overvåget årligt siden 1989. I perioden 2004-2016 er denne overvågning indgået i NOVANA. Antallet af reder i de enkelte kolonier er blevet optalt omkring det tidspunkt på sæsonen, hvor antallet af reder kulminerer.

Undersøgte lokaliteter

Skarv blev i 2016 eftersøgt på flere end 100 potentielle ynglelokaliteter spredt over hele landet. Flere end 60 ornitologer deltog i optællingerne af skarvreder i 2016. De fleste – og især de større kolonier – tælles af ornitologer, der har flere års erfaring med at optælle reder i skarvkolonier.

Resultater

I 2016 er der registreret i alt 31.682 par. Dette svarer til en fremgang på 324 reder (1,0 %) sammenlignet med 2015. Dermed kom bestandsstørrelsen for tredje år i træk til at ligge på knap 5.000 par over 'lavpunktet' på omkring 26.400 par i 2010-2013.

Forud for årene med 'lavpunktet' havde ynglebestanden i årene 1993-2006 fluktueret mellem 36.500 og 42.500 reder, med et gennemsnit på 39.000 par. Efter 2006 faldt bestanden, først til ca. 35.000 og efter to hårde vintre 2009/10 og 2010/11 var antallet nået nede på ca. 25.000 reder (Figur 1).

Antallet af lokaliteter, som havde ynglekolonier af skarver, var i 2016 nået op på 83 lokaliteter. Det hidtil højeste antal på 79 lokaliteter registreredes i 2014. I 2016 blev fire lokaliteter, som efter at have huset ynglende skarver i et eller flere år, opgivet som yngleplads. Alle fire lokaliteter var beliggende i det sydvestlige Kattegat. På ni af lokaliteterne med ynglende skarver i 2016 var der tale om første yngleforsøg. Disse

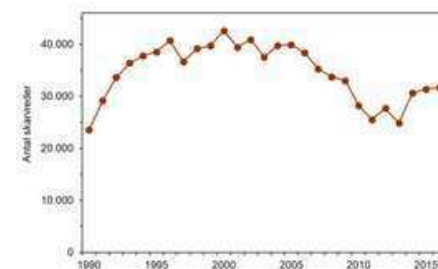
Læs også om

> Skarv som trækfugl

Skarv *Phalacrocorax carbo*

Foto: Per Vindis

Ynglende skarv Figur 1. Udviklingen i antallet af reder af skarv i Danmark 1990-2016.

Ynglende skarv Figur 2. Overvågning af ynglende skarv i Danmark, NOVANA 2016.

lokaliteter var beliggende i Kattegat, Lillebælt-Fyn, i det nordlige Sjælland samt på Lolland. På yderligere fem lokaliteter havde skarverne genoptaget yngleforsøg på steder, hvorfra de havde været fraværende i ét eller flere år.

Se Bregnballe & Nitschke (2016) for yderligere oplysninger om ynglebestanden af skarv i Danmark i 2016.

Skarverne har siden midten af 1990'erne ynglet i de fleste egne af landet, men udviklingsmønsteret har ikke været ens i alle landsdele (se Bregnballe 2009, Bregnballe & Nitschke 2016). Udbredelsen i 2016 fremgår af Figur 2.

Konklusion

Antallet af skarvreder i Danmark steg betydeligt i 2014 sammenlignet med de forudgående fire år, men i 2015 og 2016 var yngleantallet kun en smule forøget i forhold til 2014. Udbredelsen af kolonierne har ikke ændret sig væsentligt over de seneste år.

Referencer

- ▶ Bregnballe, T. (1996). Development of the North and Central European breeding population of Cormorant *Phalacrocorax carbo sinensis*. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 90: 15-20.
- ▶ Bregnballe, T. (2009). Skarven. Miljøbiblioteket. 103 s.
- ▶ Bregnballe, T., Frederiksen, M. & Gregersen, J. (1997). Seasonal distribution and timing of migration of Cormorants *Phalacrocorax carbo sinensis* breeding in Denmark. – Bird Study 44: 257-276.
- ▶ Bregnballe, T. & Gregersen, J. (1995). Udviklingen i ynglebestanden af Skarv *Phalacrocorax carbo sinensis* i Danmark 1938-1994. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 89: 119-134.
- ▶ Bregnballe, T. & Nitschke, M. (2016). Danmarks ynglebestand af skarver i 2016. Aarhus Universitet - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 87. 36 s.

Sort stork

Levested

Sort stork har i en lang årrække ikke ynglet i Danmark. Tidligere tiders yngleforekomster er fra store, gamle og uforstyrrede skove tæt ved føderige vådområder. Arten er trækfugl, som uden for yngleperioden trækker til tropisk Afrika.

Udbredelse

Sort stork ynglede tidligere fåtalligt, og den danske bestand er blevet anslået til 150 par i midten af 1800-tallet. Efterfølgende gennemgik arten en markant tilbagegang. Efter 1953 har sort stork ynglet uregelmæssigt og næppe årligt i Danmark (Grell 1998, Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Overvågningsmetode Sort stork overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige yngleforekomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er sort stork blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af sort stork sker ved kontakt til observatøren af mulige yngle-fund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1.-30. juni (Pihl m.fl. 2012b).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2016 ikke registreret mulige, sandsynlige eller sikre ynglefund af sort stork. Arten er endnu ikke registreret som ynglefugl i NOVANA-perioden 2004-2016.

Konklusion

Sort stork må betegnes som forsvunden som ynglefugl i Danmark, hvilket kan skyldes mangel på større gamle, uforstyrrede og udrænedede skove.

Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.

Nyegaard, T & Grell, M.B. (2005). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 88-106.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012b). Overvågning af sort stork *Ciconia nigra* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A105, version 1. 8 s.

Sort stork *Ciconia nigra*

Foto: Wikimedia Commons/Marek Szczepanek

År	Antal
2012	0
2013	0
2014	0
2015	0
2016	0

Tabel 1. Oversigt over ynglende sort stork i Danmark 2012-2016.

Hvid stork

Levested

Hvid stork yngler uregelmæssigt Danmark. Arten yngler typisk på opsatte redeplatforme tæt ved udstrakte våde enge med gode fødemuligheder. Arten er trækfugl, som uden for yngleperioden trækker til det sydlige Afrika.

Udbredelse

Hvid stork ynglede tidligere almindeligt, og den danske bestand er blevet anslået til omkring 4.000 par omkring år 1900. Efterfølgende er arten gået markant tilbage, og den oprindelige bestand blev erklæret uddød i 2008. På Sjælland er arten begyndt at yngle som følge af et svensk udsætningsprojekt (Nygård m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Hvid stork overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige ynglefremkomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er hvid stork blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af hvid stork sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1.-30. juni (Pihl m.fl. 2012).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2015 registreret to ynglefund i Danmark (Tabel 1). Ligesom i 2014 og 2015 ynglede der i 2016 et par ved Smedager i Sydjylland og et par ved Gundsølille på Sjælland (Figur 1) (Holm m.fl. 2015, Holm m.fl. 2016).

Konklusion

Hvid stork er fortsat en meget sjælden ynglefugl i Danmark. Arten kræver udstrakte vådområder til fouragering i nærheden af reden, men afvanding af vådområder og modernisering af landbruget har gjort det danske landbrugsland mindre egnet for hvid stork. Hertil kommer, at Danmark ligger på nordgrænsen for artens udbredelse. Da de danske ynglefugle sandsynligvis stammer fra udsætninger i Sverige og Tyskland, blev det i 2008 konkluderet, at den vilde danske storkebestand er forsvundet.

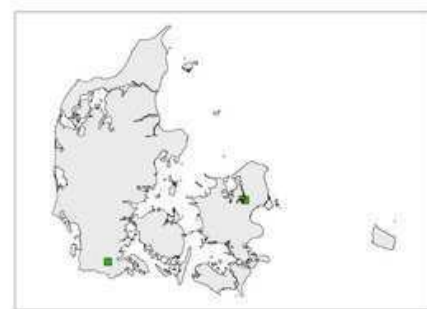
Referencer

>

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Foto: Creative Common

Hvid stork Figur 1. Overvågning af ynglende hvid stork i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund.

År	Antal
2012	2
2013	3
2014	2
2015	2
2016	2

Hvid stork Tabel 1. Overvågning af hvid stork i Danmark, NOVANA 2012-2016.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Petersen, I.K., Laursen, K., Bregnballe, T., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2015). Fugle 2014. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 169, 106 s.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af hvid stork *Ciconia ciconia* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A104, version 1. 8 s.

Sangsvane

Levested

Sangsvane yngler fåtalligt Danmark. De få yngleforekomster, der foreligger, er fra mindre eller større søer i Jylland. Arten er trækfugl eller strejfugl, som formentlig overvintrer i Nordeuropa sammen med nordligere sangsvaner. Som ynglefugl indgår sangsvane ikke i udpegningsgrundlaget for nogen af de danske fuglebeskyttelsesområder.

Udbredelse

Sangsvane er ret ny som dansk ynglefugl. Udsatte fugle har i en årrække ynglet på Sjælland, men de første vilde fugle etablerede sig i Jylland i 2002, og siden er bestanden langsomt vokset (Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Sangsvane overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige yngleforekomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er sangsvane blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af sangsvane sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1.-30. juni (Pihl m.fl. 2012).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2016 registreret fem sikre ynglepar i Danmark, alle i Nordjylland (Figur 1). I NOVANA-perioden 2012-2016 er antallet af ynglepar steget fra to til fem (Figur 2).

Konklusion

Vilde sangsvaner etablerede sig som ynglefugle i Danmark i 2002, men yngler stadig yderst fåtalligt i Danmark. Etableringen i Danmark er sandsynligvis et resultat af en sydgående ekspansion i Sverige, hvor bestanden efter jagtlig ophør er vokset fra få par starten af 1900-tallet til 5.400 par i 2010. Antallet af danske ynglepar har siden 2007 ligget på 2-5 ynglepar og ynglebestanden synes at have stabiliseret sig på dette niveau (Nyegaard m.fl. 2014).

Da sangsvane som ynglefugl ikke indgår i udpegningsgrundlaget for nogen af de danske fuglebeskyttelsesområder, vil arten fremover kun blive overvåget i NOVANA som trækfugl.

Referencer

Læs også om

> Sangsvane som trækfugl

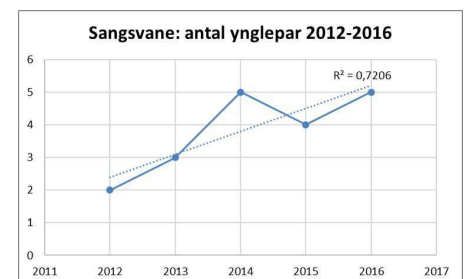
Sangsvane *Cygnus cygnus*

Foto: Dorte og Flemming Sørensen

Ynglende sangsvane Figur 1.

Overvågning af ynglende sangsvane i Danmark, NOVANA 2014. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund.

Ynglende sangsvane Figur 2. Antal ynglende sangsvanepar i perioden.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Petersen, I.K., Laursen, K., Bregnballe, T., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2015). Fugle 2014. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 169, 106 s.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af sangsvane *Cygnus cygnus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A107, version 1. 8 s.

Bramgås

Levested

Bramgås yngler talstærkt på Saltholm, men er en uregelmæssig ynglefugl i det øvrige Danmark - oftest på småøer. Arten er trækfugl og overvintrer i Nordeuropa.

Udbredelse

Bramgås etablerede sig som ynglefugl på Saltholm i 1992 (formentlig fugle fra parker i Malmø), og siden er denne koloni steget markant i antal. Øvrige fåtallige ynglepar er sidenhen registreret spredt rundt i landet (Nyegaard m.fl. 2014). Overvågningen i 2016 omhandlede alene ynglepar registreret uden for Saltholm og Peberholm.

Overvågningen 2016

Bramgås overvåges efter to forskellige metoder. På Saltholm og Peberholm overvåges kolonien hvert sjette år efter Intensiv 1-metoden. For at undgå for meget forstyrrelse på Saltholm i yngletiden, og på grund af øens størrelse, optælles antallet af reder i 300 m brede transekter, og ud fra de indsamlede data estimerer DCE øens samlede antal reder. Den seneste overvågning i transekter blev foretaget i 2015 (Holm m.fl. 2016).

I det øvrige land overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden, hvor Miljøstyrelsen undersøger sikre og mulige ynglefremkomster, som indrapporteres i DOFbasen (Holm m.fl. 2015).

Bramgås blev i 2016 overvåget efter Intensiv 2-metoden. Eftersøgning efter Intensiv2-metoden har været foretaget i årene 2013-2016. Fra 2017 udgår Intensiv2-metoden og bramgås vil herefter kun blive overvåget på Saltholm og Peberholm efter intensiv 1-metoden.

Resultater

Intensiv 2

Der blev under overvågningen i 2016 registreret i alt 3 sikre og sandsynlige ynglefund af bramgås uden for Saltholm og Peberholm. Et par ynglede på Hov Røn i Østjylland, et par ved Uge i Sønderjylland og et par på Nekselø i Nordvestsjælland (Figur 1, Tabel 1).

Konklusion

Bramgås findes talstærkt ynglende på Saltholm og Peberholm (Holm m.fl. 2016), mens der spredt i resten af landet findes enkelte par.

Siden de første par blev registreret på Saltholm i 1992, har bestanden været stigende med årlige vækstrater på op til 64% (Mortensen 2011). I 2008 blev bestanden vurderet til 1317 par, og Saltholmbestanden er således mere end tredoblet på bare otte år. På Peberholm blev arten registreret som ynglende første gang i 2007. I 2010 blev det anslået, at bestanden var vokset til 10 par (Mortensen 2011). Bestanden på Peberholm er faldet fra 130 par i 2015, hvilket kan indikere, at bestanden her har toppet.

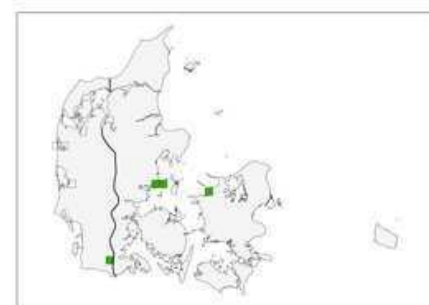
Læs også om

> Bramgås som trækfugl

Bramgås *Branta leucopsis*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Ynglende bramgås Figur 1. Intensiv 2-overvågning af ynglende bramgås i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund.

År	Antal
2013	11
2014	0
2015	12
2016	3

Ynglende bramgås Tabel 1. Overvågning af bramgås efter Intensiv 2-metoden i Danmark, NOVANA 2013-2016.

I det øvrige land er der fundet tilsammen 0-12 par (Tabel 1) og bestanden i det øvrige land må betegnes som lille og fluktuerende.

Referencer

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210

Holm, T.E., Christensen, T. K., Pihl, S., Kahlert, J., Søgaard, B. (2015). Overvågning af bramgås *Branta leucopsis* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A108, version 2. 11 s.

Mortensen, C.E. (2011). Etablering og udvikling af ynglebestanden af bramgås på Saltholm, 1992-2010. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 105: 159-166.

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Blå kærhøg

Levested

Blå kærhøg yngler uregelmæssigt i Danmark i åbne områder med lav vegetation som marskenge, strandsumpe, heder og hedemoser. Der er registreret ret få ynglefremkomster, senest fra 2002. Arten er trækfugl, og skandinaviske blå kærhøge overvintrer bl.a. i Danmark.

Udbredelse

Blå kærhøg har ikke i nyere tid været en regelmæssig dansk ynglefugl. Arten syntes at have forsøgt kolonisering af Syd- og Vestjylland i midten af 1990'erne, hvor op til fem par blev registreret, men det lykkedes øjensynligt ikke at etablere en bestand (Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Blå kærhøg overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen undersøger sikre og mulige ynglefremkomster, som indrapporteres i DOFbasen. I NOVANA er blå kærhøg blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af blå kærhøg sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1.-30. juni (Pihl m.fl. 2012).

Undersøgte lokaliteter

Blå kærhøg er eftersøgt på Borris Hede (Figur 1).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2016 ikke registreret mulige, sandsynlige eller sikre ynglefund af blå kærhøg. Arten er endnu ikke registreret som ynglefugl i NOVANA-perioden 2012-2016.

Referencer

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af blå kærhøg *Circus cyaneus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A115, version 1. 8 s.

Blå kærhøg *Circus cyaneus*

Foto: Wikimedia Commons/Isle of Man Government (Hen Harrier)

Blå kærhøg Figur 1. Overvågning af ynglende blå kærhøg i Danmark, NOVANA 2016. Åben firkant angiver undersøgt UTM-kvadrat uden fund.

Plettet rørvagtel

Levested

Plettet rørvagtel yngler i Danmark i større sumpområder og ferske enge med en vanddybde på højst 30 cm. Arten synes at foretrække starzonen, men yngler også i ukultiverede enge i ådale med naturlige, tidvise oversvømmelser. Plettet rørvagtel er trækfugl, som overvintrer i Østafrika.

Udbredelse

Plettet rørvagtel var øjensynlig ret almindelig i 1800-tallet og udbredt over hele landet. Arten er gået meget tilbage i løbet af 1900-tallet og er nu koncentreret i ganske få områder, selv om udbredelsen over hele Danmark er opretholdt.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Plettet rørvagtel overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige ynglefremkomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er plettet rørvagtel blevet overvåget siden 2005.

Overvågning af plettet rørvagtel sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 25. april til 31. juli og omfatter natlytning efter territoriehævdende fugle (Pihl m.fl. 2012). Arten blev frem til 2008 overvåget efter en opsøgende metode, som dog ikke syntes brugbar (Pihl m.fl. 2013).

Undersøgte lokaliteter

Plettet rørvagtel blev i 2016 eftersøgt på 29 lokaliteter spredt over hele Danmark (Figur 1).

Resultater

Der blev registreret 81 territoriehævdende plettede rørvagtler i 2016, hvilket er markant flere end tidligere i NOVANA-perioden og antallet af ynglepar har således være støt stigende i hele perioden (Figur 2).

Antallet af overvågede lokaliteter har i perioden ligget på 25-36 (Figur 3). Antallet af ynglepar per undersøgt lokalitet har været stigende i undersøgelsesperioden 2011-2016 (Figur 4).

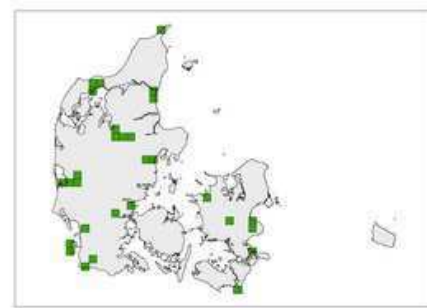
Antallet af territoriehævdende plettede rørvagtler varierer fra år til år, men antallene har de seneste år ligget noget over de tidligere år. Det har specielt været de naturgenoprettede vådområder i Vejlerne, Lille Vildmose, Skjern Å og Ribe Østerå, som har bidraget til de relativt store landstotaler.

Plettet rørvagtel forekommer fortsat over hele landet med størstedelen af bestanden i Jylland (Figur 1).

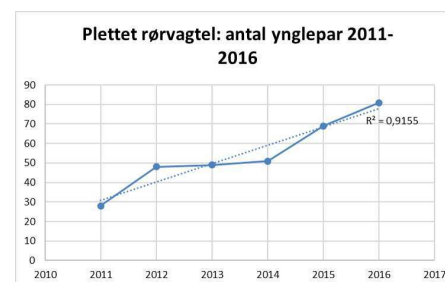

Plettet rørvagtel *Porzana porzana*

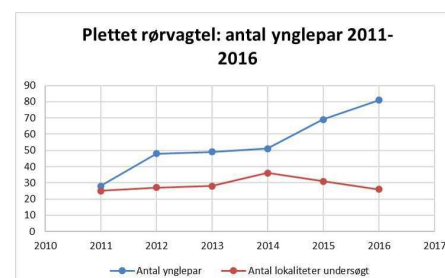
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Plettet rørvagtel Figur 1. Overvågning af ynglende plettet rørvagtel i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund.

Plettet rørvagtel Figur 2. Antal ynglende par af plettet rørvagtel i perioden.

Plettet rørvagtel Figur 3: Ynglepar og antal undersøgte lokaliteter.

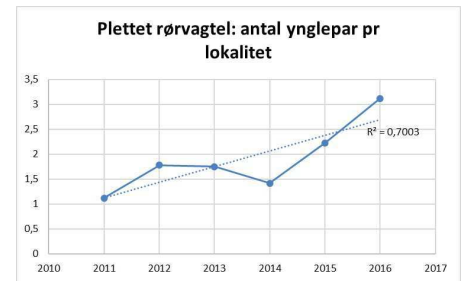
Konklusion

Antallet af ynglepar (territoriehævdende fugle) af plettet rørvagtel har i årene 2011-2016 været stigende til det højeste niveau i NOVANA-perioden. En stor del af stigningen ses i nye naturgenoprettede vådområder i bl.a. andet Skjern Å og Ribe Østerå, som nu hver især huser flere ynglepar end tidligere.

Referencer

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af plettet rør-
vagtel *Porzana porzana* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter
for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A126, version 1. 9 s.

Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm,
T.E. & Søgaard, B. (2013). Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE –
Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt
Center for Miljø og Energi nr. 49. 188 s.

Plettet rørvagtel Figur 4: Ynglepar pr lokalitet.

Hvidbrystet præstekrave

Levested

Hvidbrystet præstekrave yngler i Danmark på sandstrande og kortgræssede engarealer med vegetationsløse flader tæt ved kysten. Arten er trækfugl, som overvintrer i Vesteuropa og Vestafrika.

Udbredelse

Hvidbrystet præstekrave var tidligere mere almindelig og udbredt pletvis langs alle de danske kyster. Arten er gået stærkt tilbage efter 1950 og forekommer nu alene i Vadehavsområdet, hvor den er koncentreret på Fanø og Rømø (Grell 1998). Tilbagegangen antages langt overvejende at skyldes øgede forstyrrelser fra strandgæster, der medfører tab af æg og unger.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Hvidbrystet præstekrave bliver overvåget årligt efter Intensiv 1-metoden ved en fuldstændig eftersøgning og optælling af ynglekolonier på potentielle lokaliteter inden for perioden 20. maj - 10. juni. Ynglekolonien optælles tre gange i løbet af 20 minutter, og det maksimale antal bliver noteret som antallet af ynglefugle (Pihl m.fl. 2012). I NOVANA er hvidbrystet præstekrave blevet overvåget siden 2004.

Undersøgte lokaliteter

Hvidbrystet præstekrave blev i 2016 eftersøgt på 30 lokaliteter i Sydjylland (Figur 1).

Resultater

Der blev registreret 74 par hvidbrystet præstekrave i 2016, hvilket er det højeste antal i NOVANA-perioden 2004-2016 (Figur 2).

Der er i hele perioden alene registreret hvidbrystet præstekrave i Sydjylland (Figur 1). Antallene har varieret en del igennem perioden, men har overordnet været stabile. Overvågningen er sket i tæt samarbejde med DOF, som har overvåget arten siden 1998. Antallet har i perioden været væsentlig mindre end omkring 2000, hvor der blev registreret 88-105 ynglepar efter samme metode (Nyegaard & Grell 2005).

Arten har øjensynligt aldrig været talrig og faldt i antal fra 136 par til 75 par mellem 1969 og 1974 og videre til 30-40 par i 1991 (Sørensen 1995, Grell 1998). Disse tal tyder på, at antallet af hvidbrystede præstekraver har været stabilt eller let faldende siden 1980, omend med store årlige udsving.

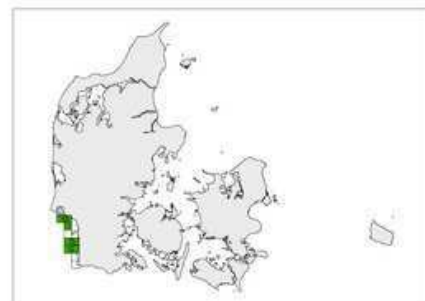
Konklusion

Antallet af ynglepar af hvidbrystet præstekrave lå i 2016 lidt over variationsbredden fra perioden 2004-2016 (Figur 2, Pihl m.fl. 2013), og udbredelsen var stabil. Da arten er følsom over for forstyrrelser på ynglepladserne, er det DCE's v

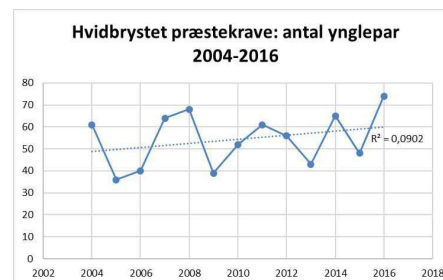

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Foto: Peter Bundgaard

Hvidbrystet præstekrave Figur 1. Overvågning af ynglende hvidbrystet præstekrave i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Hvidbrystet præstekrave Figur 2. Antal ynglende par af hvidbrystet præstekrave 2004-2016.

ynglebestand i høj grad er afhængig af, at levestederne sikres mod forstyrrelser.

Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.

Nyegaard, T. & Grell, M.B. (2005). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 88-106.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A132, version 1. 7 s.

Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, B. (2013). Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49. 188 s.

Sørensen, U.G. (1995). Truede og sjældne danske ynglefugle 1976-1991. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 89: 1-48.

Hjejle

Levested

Hjejlen yngler i Danmark i åbne, uforstyrrede tørre og træløse heder med sparsom lyngvegetation. Arten er trækfugl, som overvintrer i Vesteuropa.

Udbredelse

Hjejle var i 1800-tallet en ret almindelig ynglefugl på de jyske heder, men ynglede også enkelte steder på Sjælland og Bornholm. Arten gik stærkt tilbage allerede i starten af 1900-tallet pga. hedernes opdyrkning og tilgroning, og der er nu kun ganske få egnede ynglepladser tilbage i Nordvest- og Vestjylland mod syd til Blåvandshuk (Grell 1998).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Hjejle bliver overvåget hvert år efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige ynglefremkomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er hjejle blevet overvåget siden 2005.

Overvågning af hjejle sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1. juni til 31. juli (Pihl m.fl. 2012).

I perioden 2004-2010 blev de potentielle yngleområder gennemløst langs transekter med en indbyrdes afstand på 200 m i perioden 15.-31. maj (Pihl & Kahlert 2004). Denne Intensiv 1-metode var dog ikke brugbar, og overvågningen er fra 2011 sket via Intensiv 2 (Pihl m.fl. 2013).

Undersøgte lokaliteter

Hjejle blev i 2016 eftersøgt på Borris Hede i vestjylland (Figur 1).

Resultater

Hjejle blev ikke registreret ynglende i 2016 (Tabel 1).

Konklusion

Hjejlen var tidligere en karakterfugl på de jyske heder, men efterhånden som hederne blev opdyrket forsvandt hjejleens levesteder. Hjejle blev under overvågningen i 2016 ikke registreret ynglende, og arten er tilsyneladende ved at forsvinde som ynglefugl fra Danmark.

Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.

Læs også om

> Hjejlen som trækfugl

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Foto: Peter Bundgaard

Foto: Rasmus Due Nielsen

Hjejle Figur 1. Overvågning af ynglende hjejle i Danmark, NOVANA 2016. Åben firkant angiver undersøgt UTM uden fund.

År	Antal ynglepar
2005	2
2007	2
2009	0
2011	2
2012	0

Pihl, S. & Kahlert, J. (2004). Teknisk anvisning for overvågning af ynglefugle. 2.0. Danmarks Miljøundersøgelser. - Teknisk anvisning fra DMU's Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur F1. 69 s.	2013	1
	2014	0
Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af hjejle <i>Pluvialis apricaria</i> som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A133, version 1. 8 s.	2015	0
	2016	0
Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, B. (2013). Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49. 188 s.		

Hjejle Tabel 1. Antal ynglepar af hjejle i NOVANA 2004-2016.

Engryle

Levested

Den sydlige underart af almindelig ryle, engrylen *Calidris alpina schinzii*, yngler i Danmark på våde, kortgræssede strandenge og ynglede også tidligere på ferske enge. Arten, og herunder de danske ynglefugle, er trækfugle, som overvintrer i Vesteuropa (Bønløkke m.fl. 2006).

Udbredelse

Engryle var tidligere en almindelig dansk ynglefugl udbredt over hele landet undtagen Bornholm. I løbet af 1900-tallet er arten gået gradvist tilbage, og engryle forekommer nu blot på enkelte store strandengsområder i Vestdanmark og i små isolerede forekomster i den øvrige del af landet.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Engryle blev 2004-2010 overvåget hvert tredje år efter Intensiv 1-metoden. I perioden 2011-2016 overvåges arten hvert andet år.

Det potentielle yngleområde gennemgås i transekter henholdsvis i perioden 28. april til 8. maj, hvor yngleaktive par registreres, og perioden 5.-20. juni, hvor par og ungførende hunner observeres (Pihl m.fl. 2012).

Arten blev i 2004 og 2007 alene overvåget ved gennemgang af yngleområderne i juni, men dette blev ændret i 2012, som var første år med to gennemgange.

Undersøgte lokaliteter

Engryle blev i 2016 eftersøgt på 62 lokaliteter spredt over hele Danmark undtagen Bornholm (Figur 1).

Resultater

Antallet af ynglende engryler var i 2016 på 141 sikre og sandsynlige par. Tallet er lavere end 2014, hvor der blev registreret 163 par, men akkurat lige over tallene fra 2010 og 2012 (Figur 2). Antallet i 2010 og 2012 var de laveste niveauer, som endnu er registreret i Danmark (Pihl m.fl. 2013).

Antallet af undersøgte lokaliteter har i perioden 2004-2016 ligget på 50-80 (Figur 3).

Engryle forekommer næsten kun i den vestlige og nordlige del af Jylland og er ved de fire seneste tællinger i henholdsvis 2010, 2012, 2014 og 2016 kun sporadisk registreret ynglende på Øerne.

Konklusion

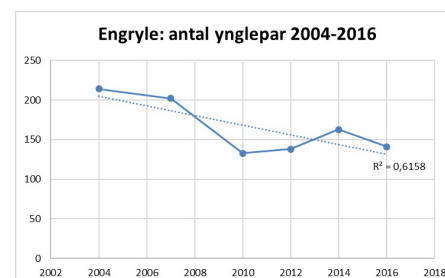

Engryle *Calidris alpina schinzii*

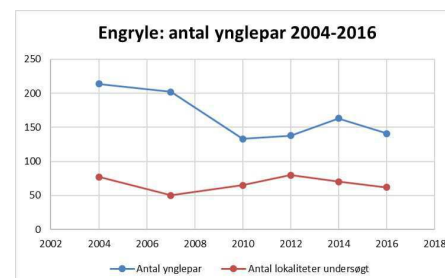
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Engryle Figur 1. Overvågning af ynglende engryle i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Engryle Figur 2. Antal ynglende engrylepar i perioden.

Engryle Figur 3. Antal i forhold til undersøgte lokaliteter.

Antallet af ynglepar af engryle i 2016 fortsatte den faldende tendens, som har kunnet registreres i perioden 2004-2014. Antallet af undersøgte lokaliteter ligger nogenlunde stabilt i perioden, hvilket understreger at der er tale om en reel nedgang. Artens tilbagegang skyldes sandsynligvis forringelser af levestederne i form af især dræning, manglende græsning og prædation.

Referencer

Bønløkke, J., Madsen J.J., Thorup, K., Bjerrum, M. & Rahbek, C. (2006): Dansk trækfugleatlas. - Rhodos, Humlebæk. 870 s.

Pihl, S., Kahlert, J., Holm, T.E., & Søgaard, B. (2012): Overvågning af engryle *Calidris alpina schinzii* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A134, version 1. 10 s.

Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, B. (2013). Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49. 188 s.

Brushane

Levested

Brushanen yngler i Danmark på kortgræssede strandenge med pander og loer, men lokalt også på ferske enge. Arten er trækfugl, som overvintrer i Vestafrika.

Udbredelse

Brushane var tidligere almindelig og udbredt i alle landsdele undtagen Bornholm. Arten er imidlertid gået meget tilbage i løbet af 1900-tallet på grund af intensiveret landbrugsmæssig udnyttelse af ynglelokaliteterne og forekommer nu kun på et mindre antal strandengsområder, hovedsageligt i Vest- og Nordjylland.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Brushane blev 2004-2010 overvåget hvert tredje år efter Intensiv 1-metoden. I perioden 2011-2016 overvåges arten hvert andet år.

Det potentielle yngleområde gennemgås i transekter henholdsvis i perioden 28. april til 8. maj, hvor yngleaktive par registreres, og perioden 5.-20. juni, hvor par og udførende hunner observeres (Pihl m.fl. 2012).

Arten blev i 2004 og 2007 alene overvåget ved gennemgang af yngleområderne i juni, men dette blev ændret i 2012, som var første år med to gennemgange.

Undersøgte lokaliteter

Brushane blev i 2016 eftersøgt på 52 lokaliteter i alle landsdele undtagen Bornholm (Figur 1).

Resultater

Der blev i 2016 registreret 48 sikre og sandsynlige ynglefund af brushøns, hvilket er et fald i forhold til 2014, hvor der blev registreret 59 par (Figur 2).

Antallet af ynglende brushøns har i NOVANA-perioden fluktueret med en let faldende tendens (Figur 2). Ser man på antallet af ynglepar per undersøgt lokalitet, ses et tydeligt fald i perioden (Figur 3).

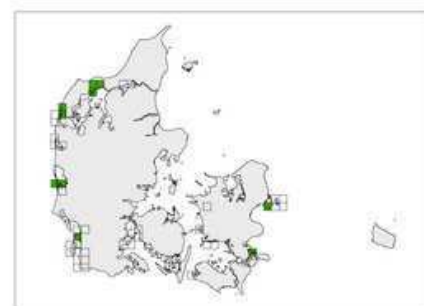
Konklusion

Antallet af registrerede ynglende brushøns i Danmark varierer mellem årene med en stabil til let faldende tendens, men kigger man på antallet af ynglepar per undersøgt lokalitet, ses en tydelig nedadgående tendens der indikerer, at arten er blevet mere fåtallig på ynglepladserne. Arten stiller høje krav til vegetationshøjde og saltpåvirkning af ynglepladserne, hvorfor forvaltningen af disse områder i forhold til især fugtighed og græsningstryk har stor betydning.

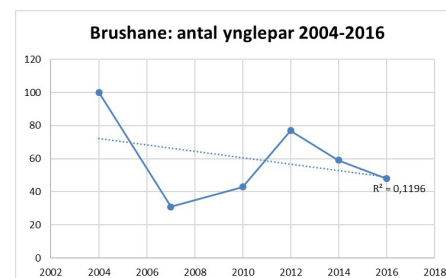

Brushane *Calidris pugnax*

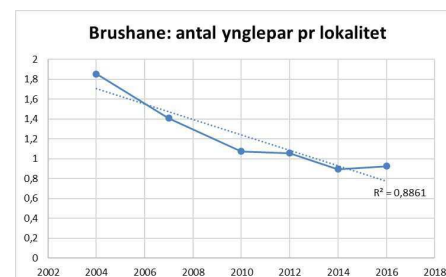
Foto: Thomas Eske Holm

Brushane Figur 1. Overvågning af ynglende brushane i Danmark, NOVANA 2014. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Brushane Figur 2. Antal ynglende brushanepar i perioden.

Brushane Figur 3. Ynglepar pr lokalitet.

Referencer

Pihl, S., Kahlert, J., Holm, T.E., & Søgaard, B. (2012): Overvågning af brushane *Philomachus pugnax* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A135, version 1. 10 s.

Sorthovedet måge

Levested

Sorthovedet måge yngler udelukkende i kolonier af hættemåge eller stormmåge på mindre øer og holme ved kysten eller i lagunesøer. Arten er trækfugl, som overvintrer i Syd- og Sydvesteuropa (Grell 1998).

Udbredelse

Sorthovedet måge er relativt ny som regelmæssig ynglefugl i Danmark. Det første danske ynglepar blev registreret i 1970, men først fra 1998 har arten ynglet årligt i Danmark, og antallet af ynglepar er langsomt øget (Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Sorthovedet måge bliver overvåget hvert år efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen undersøger sikre og mulige yngleforekomster, som indrapporteres i DOFbasen. I NOVANA er sorthovedet måge blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af sorthovedet måge sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1. juni til 31. juli (Pihl m.fl. 2012).

Undersøgte lokaliteter

Sorthovedet måge blev i 2016 eftersøgt på ti lokaliteter i Danmark (Figur 1).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2015 registreret 10 sikre og sandsynlige ynglepar af sorthovedet måge. Antallet er det laveste i NOVANA-perioden 2012-2016, hvor det højeste tal var 20 i 2012 (Figur 2). Efter arten syntes at have fået fodfæste som ynglefugl i Danmark, er antallet af ynglepar halveret på fire år (Figur 2).

Konklusion

Der blev under overvågningen i 2016 registreret 10 ynglepar af sorthovedet måge. Arten syntes for få år siden at have fået fodfæste i Danmark, men de seneste tal indikerer, at dens status som ynglefugl nu er mere usikker. Sorthovedet måge må fortsat betragtes som sjældnen eller fåtallig ynglefugl i Danmark.

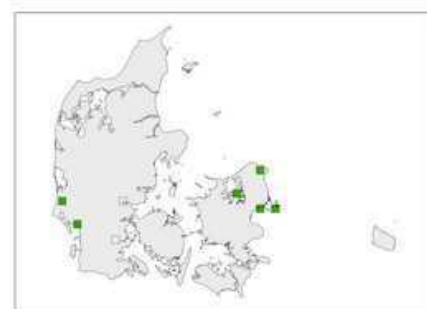
Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.

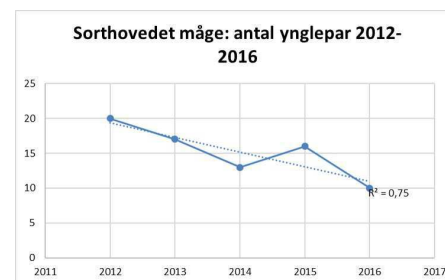
Nyegaard, T & Grell, M.B. (2005). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 88-106.

Sorthovedet måge *Larus melanocephalus*
Foto: Thomas Eske Holm

Sorthovedet måge Figur 1. Overvågning af ynglede sorthovedet måge i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Sorthovedet måge Figur 2. Antal ynglepar af sorthovedet måge i perioden.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012m). Overvågning af sorthovedet måge *Larus melanocephalus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A145, version 1. 8 s.

Dvær gmåge

Levested

Dvær gmåge har i mange år gjort yngleforsøg, idet der årligt har været et eller nogle få ynglepar i hættemågekolonierne i Vejlerne i Nordjylland. Arten yngler på enge med nærliggende søer rige på myg og myggelarver. Arten er trækfugl, som overvintrer både langt til havs og i kystnære områder i bl.a. Middelhavet, ud for Afrika, Sortehavet m.m. (Grell 1998).

Udbredelse

Dvær gmåge har tidligere ynglet regelmæssigt i Danmark med op til 50 par omkring 1940. Arten har altid været koncentreret i Nordvestjylland og har ynglet årligt i hele NOVANA-perioden fra 2004 (Nyegaard m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Dvær gmåge bliver overvåget hvert år efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen verificerer sikre og mulige yngleforekomster udtrukket fra DOFbasen. I NOVANA er dvær gmåge blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af dvær gmåge sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg i felten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1. juni til 31. juli (Pihl m.fl. 2012).

Undersøgte lokaliteter

Dvær gmåge blev i 2016 eftersøgt som ynglefugl i Vejlerne i Nordjylland (Figur 1).

Resultater

Der blev under overvågningen i 2016 ikke registreret ynglepar af dvær gmåge i Vejlerne (Figur 1).

Konklusion

Dvær gmåge blev overvåget i NOVANA for første gang i 2012. I 2012-2014 blev der registreret ét ynglepar årligt og arten har ifølge Nyegaard m.fl. (2014) ynglet årligt i siden 2004, hvor NOVANA blev igangsat. Med kun ét ynglepar årligt har bestanden været meget sårbar, og det er derfor ikke overraskende, at der i 2015 og 2016 ikke blev registreret nogle ynglepar (Tabel 1). Ugunstige vejrforhold med for lav vandstand og deraf følgende prædationsrisiko anses for at være mulige årsager til, at arten har svært ved at få fodfæste i Vejlerne.

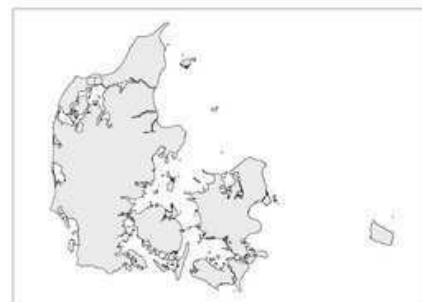
Referencer

Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag, 825 s Side 37 af 142

Dvær gmåge *Hydrocoloeus minutus*

Foto: Wikimedia Commons/Martin Vavřík

Dvær gmåge Figur 1. Overvågning af ynglende dvær gmåge i Danmark, NOVANA 2016. Åben firkant angiver undersøgt UTM uden muligt fund.

År	Antal
2012	1
2013	1
2014	1
2015	0
2016	0

Dvær gmåge Tabel 1. Overvågning af dvær gmåge i Danmark, NOVANA 2012-2016.

Nyegaard, T. & Grell, M.B. (2005). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 99: 88-106.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012n). Overvågning af dværgmåge *Larus minutus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A146, version 1. 8 s.

Sandterne

Levested

Sandterne har ynglet i Danmark på øer og holme, ofte i tilknytning til kolonier af hættemåge eller fjordterne. Arten er trækfugl, som overvintret i Vestafrika.

Udbredelse

Sandternen ynglede tidligere spredt og lokalt i Vest- og Nordjylland. Arten er gået stærkt tilbage efter 1950 og kan nu forekomme som ynglefugl i Vadehavsområdet, langs Vestkysten og i Limfjorden. Arten yngler ikke længere årligt i Danmark.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Sandterne bliver overvåget hvert år efter Intensiv 2-metoden. Miljøstyrelsen undersøger sikre og mulige ynglefremkomster, som indrapporteres i DOFbasen. I NOVANA er sandterne blevet overvåget siden 2004.

Overvågning af sandterne sker ved kontakt til observatøren af det mulige ynglefund suppleret med besøg på lokaliteten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1. juni til 31. juli (Pihl m.fl. 2012).

Undersøgte lokaliteter

Sandterne blev i 2016 eftersøgt ved Filsø i Vestjylland (Figur 1).

Resultater

I 2016 blev der gjort et ynglefund ved Filsø, hvor den også blev fundet i 2015. I 2014 blev arten fundet ynglende ved både Filsø og ved Agger Tange (Holm m.fl. 2015). I 2012-2013 blev der blot gjort ét ynglefund ved Filsø (Pihl m.fl. 2015) (Tabel 1).

Konklusion

Selv om sandterne er genindvandret til det naturgenoprettede område ved Filsø, er arten med blot ét ynglepar fortsat på randen til at forsvinde fra Danmark som ynglefugl.

Referencer

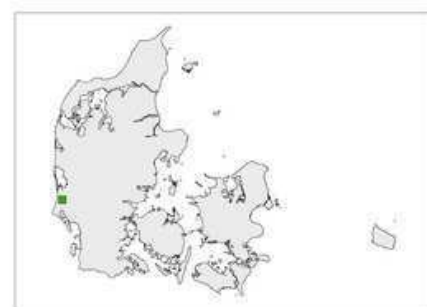
Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Petersen, I.K., Laursen, K., Bregnballe, T., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2015). Fugle 2014. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 169, 106 s.

Pihl, S., Holm, T.E., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T. & Søgaard, B. (2015). Fugle 2012-2013. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 125, 170 s.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Foto: Peter Bundgaard

Sandterne Figur 1. Overvågning af ynglende sandterne i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund.

År	Antal
2004	3
2005	2
2006	0
2007	0
2008	0
2009	1
2010	1
2011	1
2012	0
2013	1
2014	2

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J., Søgaard, B. & Bregnballe, T. (2012). Overvågning af sandterne *Gelochelidon nilotica* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A148, version 1. 9 s.

År	Antal
2015	1
2016	1

Sandterne Tabel 1. Antallet af ynglende sandterne i Danmark 2004-2016.

Sortterne

Levested

Sortterne yngler i Danmark i kolonier ved ferskvand ved åbne, våde enge med siv- og startuer samt grøfter og andre åbentvandsområder, i overgangszonen mellem kreaturafræssede enge og moser samt i søer og moser med rigelig flydebladsvegetation. Arten er trækfugl, som overvintrer i Vestafrika.

Udbredelse

Sortternen var tidligere mere almindelig og udbredt over det meste af landet, men er gået stærkt tilbage i 1900-tallet og forekommer i dag i ganske få områder i Vestjylland.

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Sortterne bliver overvåget årligt efter Intensiv 1-metoden. Potentielle yngleområder besøges inden for perioden 25. maj - 10. juni, og eventuelle sortterner bliver optalt fra et observationspunkt. Ynglekolonier optælles tre gange i løbet af 20 min, og det maksimale antal bliver noteret som antallet af ynglefugle (Pihl m.fl. 2012). Overvågningsmetoden er blevet revideret. Blandt andet bliver antallet af par i kolonier, hvor de rugende fugle ikke kan optælles, beregnet som antal fugle multipliceret med standardfaktoren 0,7, som korrigerer for, at ikke alle fuglene er samlet i kolonien på tælletidspunktet (Hälterlein m.fl. 1995).

Undersøgte lokaliteter

Sortterne blev i 2016 eftersøgt på 15 potentielle ynglelokaliteter i fire områder (Figur 1).

Resultater

Sortternen har i 2016 ynglet i tre områder i Jylland med i alt 55-63 par (Figur 1). Flest par blev set ved Kogleakssøen i Vejlerne i Nordjylland, hvor der blev registreret 27 par. Magisterkog ved Terkelbøl Høl husede 15-21 par, 7 par blev set ved Veststadil Fjord, og ved Hasberg Sø (den danske del) blev der registreret 6-8 par. Antallet ligger inden for de normale årlige udsving (Figur 2).

Sortterne yngede fortsat i de tre traditionelle yngleområder i Jylland, men yngler øjensynligt ikke længere på Sjælland.

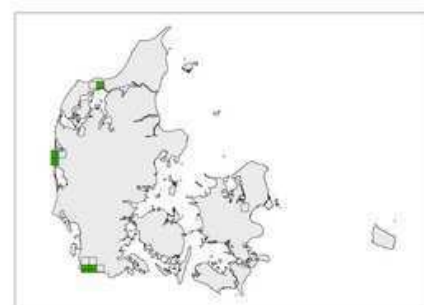
Konklusion

Sortterne har i NOVANA-perioden 2004-2016 været en fåtallig men stabil ynglefugl i Danmark. Arten er forsvundet fra de sidste ynglelokaliteter på Øerne, hvor senest ynglefund var i 2009 i Ramsøådalen (Nyegaard m.fl. 2014).

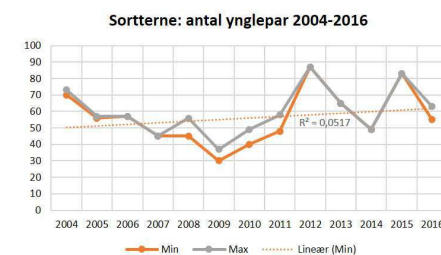
Referencer

Sortterne *Chlidonias niger*
Foto: Peter Bundgaard

Sortterne Figur 1. Overvågning af ynglende sortterne i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Sortterne Figur 2. Antal ynglende sortternepar i perioden.

Hälterlein, B., Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Menneböck, T., Rasmussen, L.M., Südbeck, P., Thorup, O. & Vogel, R. (1995). Vejledning i optælling af ynglefugle i Vadehavet. Common Waddensea Secretariat. – Wadden Sea Ecosystem No. 3. Wilhelmshaven.

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J., Søgaard, B. & Bregnballe, T. (2012). Overvågning af sorterne *Chlidonias niger* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A154, version 1.9 s

Perleugle

Levested

Perleugle har ynglet regelmæssigt i Danmark siden 2006 (Nyegaard m.fl. 2014). Arten yngler typisk i sortspættehuller eller opsatte redekasser i skovområder.

Udbredelse

Perleugle forekommer dels i et område i Midtjylland, formentlig som følge af indvandring fra Tyskland, og dels på Bornholm, hvor fuglene sandsynligvis stammer fra Sverige (Nygård m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Overvågningsmetode

Perleugle overvåges årligt efter Intensiv 2-metoden. Naturstyrelsen undersøger sikre og mulige yngleforekomster, som indrapporteres i DOFbasen. I NOVANA er perleugle blevet overvåget siden 2012.

Overvågning af perleugle sker ved kontakt til observatøren af mulige ynglefund suppleret med besøg i felten i fornødent omfang. Feltarbejde skal foregå i perioden 1. marts til 20. maj (Pihl m.fl. 2012).

Undersøgte lokaliteter

Perleugle blev i 2016 eftersøgt på tre potentielle ynglelokaliteter.

Resultater

Perleugle blev i 2016 fundet ynglende på to steder i sydvestjylland indenfor samme 10x10 km kvadrat (Figur 1).

Konklusion

Perleugle er de seneste år registreret ynglende både på Bornholm, i Midtjylland og i Vestjylland, og har været stabil på 5-7 par, indtil 2016 hvor arten er på sit laveste niveau siden 2012. Perleuglens foretrukne ynglesteder er forladte sortspættehuller, og da sortspætten er uddød på Bornholm, er arten her afhængig af opsatte redekasser.

Referencer

Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.

Pihl, S., Holm, T.E., Kahlert, J. & Søgaard, B. (2012). Overvågning af perleugle *Aegolius funereus* som ynglefugl. – Teknisk anvisning fra DCE, Fagdatacenter for Biodiversitet og Naturdata, Aarhus Universitet. TA-A165, version 1.8 s. 43 af 142

Perleugle *Aegolius funereus*

Foto: Creative Commons

Perleugle Figur 1. Overvågning af ynglende perleugle i Danmark, NOVANA 2016. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med sikre og sandsynlige fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM uden eller med muligt fund.

Trækfugle

Overvågning af trækfugle

Overvågningen af trækfugle i NOVANA omfattede i 2016 en landsdækkende midvintertælling i januar 2016, dels optællinger af arter på årstider, som er specielt gunstige for en bestandsopgørelse af de pågældende arter. Disse tællinger har enten været landsdækkende eller er blevet gennemført på udvalgte lokaliteter.

Der har i perioden været et fuldstændigt sammenfald mellem NOVANA-optællingerne af vandfugle og de internationale optællinger, som koordineres af Wetlands International, og som er blevet gennemført i Europa (Tabel 1), således at fugle talt ved danske tællinger er indgået i vurderingen af de internationale flywaybestande.

Tælling/Ar	Måned	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Midvintertælling*	Jan	Delvis	Delvis	Total	Delvis	Delvis	Total
Sangsvane + pibesvane*	Jan	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Gæs*	Jan	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Fædefugletælling	Jul-Sep		Total				
Bræmge*	Mar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Kortnæbbet gås	Mar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Knortegås*	Maj	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Lille kobbernebbe	Maj		Lok.		Lok.		Lok.
Islandsak ryle	Maj		Vadehav		Vadehav		Vadehav
Hjejle	Maj					Total	
Vadefugle	Aug	Vadehav		Vadehav		Vadehav	
Grågås*	Sep	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Svammeænder	Okt	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Taffeland	Okt	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Strandskade	Okt	Vadehav		Vadehav		Vadehav	
Almindelig ryle	Okt	Lok.		Lok.		Lok.	
Pibesvane	Nov	Total		Total		Total	

Trækfugle Tabel 1. Oversigt over NOVANA programmets overvågning af trækfuglearter, 2011-2016.

Overvågningsmetoder

I NOVANA-regi foretages en lang række af optællinger af fugle.

Der foretages årlige midvintertællinger af vandfugle, som har til formål at beskrive antal og fordeling af en række arter vandfugle, som har deres maksimum forekomst i Danmark ved midvinter. Tællingerne er årlige, og hvert tredje år laves tillige en landsdækkende optælling, som dækker det meste af de indre danske farvande og de fleste store søer. De årlige tællinger danner baggrund for indeksberegninger af en række arter vandfugle, hvor de landsdækkende også beskriver det totale antal overvintrende fugle for en lang række arter.

Hvert sjette år gennemføres en landsdækkende optælling af fældende vandfugle. Tællingen finder sted i sensommeren, hvor de danske farvande huser store forekomster af bl.a. fældende knopsvaner og flere arter af havdykænder.

Udover de store landsdækkende tællinger gennemføres også en række mere artsspecifikke optællinger, som især er rettet mod arter, hvis topforekomster ligger udenfor midvinter- eller fældeperioden. Disse har lige som ovenstående til formål at dække arternes forekomst i de perioder, hvor de forekommer i de højeste antal.

Dækningen fokuserer primært på fuglebeskyttelsesområder, hvor arterne er udpeget, men for en række arter af gæs og ænder er dækningsgraden næsten landsdækkende.

Herunder beskrives de forskellige tællinger

- › Midvintertællinger
- › Fældefugletælling
- › Øvrige tællinger

Bjergænder *Aythya marila*

Ederfugle *Somateria molissima*

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Midvintertællinger

Baggrund

Den ældste af de internationale tællinger er midvintertællingen af vandfugle, som er blevet gennemført i stort set alle europæiske lande siden 1967. Midvintertællinger af vandfugle er årlige og skiftevis landsdækkende eller reducerede optællinger, således at landsdækkende optællinger i princippet gennemføres hvert tredje år og reducerede tællinger gennemføres de resterende år. Indekslokaliteterne, der dækkes på en reduceret midvintertælling er et subsample af en landsdækkende midvintertælling, hvorfor der også i år med landsdækkende midvintertællinger kan beregnes indeks for en række vandfuglearter. Der blev gennemført en landsdækkende optælling af overvintrende vandfugle i 2016.

Landsdækkende optællinger dækker alle danske vandområder af betydning for alle arter af vandfugle, herunder samtlige fuglebeskyttelsesområder, hvor vandfugle indgår i områdernes udpegningsgrundlag. De internationale vandfugletællinger omfatter derudover totaltællinger af samtlige gåsearter samt sangsvane og pibesvane i midten af januar samtidig med midvintertællingen. Gåsetællingerne er udført næsten årligt siden 1981 og svanetællingerne siden 1992.

Den landsdækkende midvintertælling sikrer, at der i NOVANA registreres maksimumforekomster af lommer, knopsvane, sangsvane, sædgås, gråand, troland, taffeland, hvinand, skalleslugere, ederfugl, sortand, fløjlsland, havlit, blishøne og alkefugle.

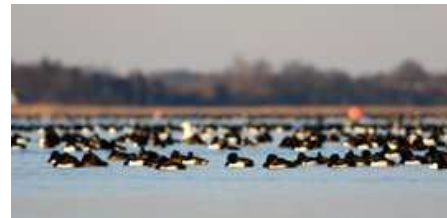
I år, hvor der i henhold til NOVANA-programmet ikke skal gennemføres en landsdækkende optælling, gennemføres en reduceret midvintertælling af overvintrende vandfugle i Danmark, hvor alle vandfugle optælles på 49 lokaliteter, benævnt indeksområder, dækkes årligt, således også i årene med landsdækkende optællinger. Ved den reducerede midvintertælling dækkes 41 lokaliteter fra landjorden og otte yderligere områder dækkes fra fly (Figur 1). Overvågningsprogrammet med indeksområderne startede i 1987 (Pihl 2000) og repræsenterer med resultaterne fra 2016 en 30-årig tidsserie.

Metode

De landsdækkende optællinger

Store dele af de indre danske farvande kan ikke optælles fra land, hvorfor disse områder primært optælles fra flyvemaskine. Optællingerne består dels af totaltællinger, hvor samtlige fugle i et område tælles, og dels af linjetransekt-tællinger, hvor fuglene optælles ud til en given afstand i tre-fire transektbånd langs prædefinerede transektlinjer.

Ved optællingerne er to flytyper anvendt. En en-motors Cessna 172 og to-motors Partenavia P-68. Cessnaen er primært benyttet til kystnære totaloptællinger, hvorimod Partenaviaen er benyttet til linjetransekt-tællinger og totaloptællinger ved

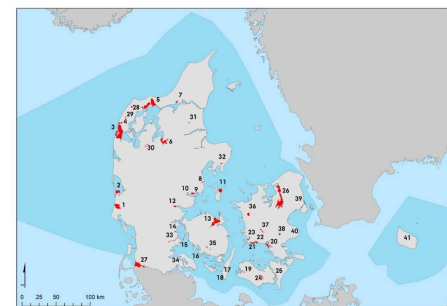
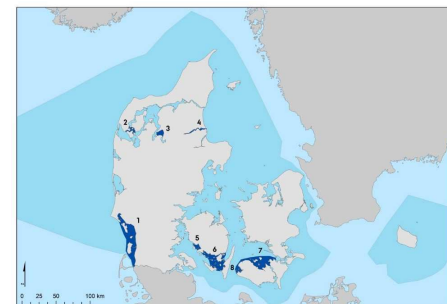

Troland

Foto: Rasmus Due Nielsen

Dato	Observatør	Områder	Total	Transekt
28-12-2015	RDN, PC	Sjyffiske Øhav, Hvidehals Bugt	x	
13-01-2016	IKP, JSA	Storebælt (central-nord)		x
15-01-2016	RDN, PC	Nordlige Kattegat (Aalborg Bugt - øst)		x
15-01-2016	IKP, JSA	Nordlige Kattegat (Aalborg Bugt - vest), Læsø syd	x	x
17-01-2016	RDN, PC	Centrale og vestlige Limfjorden	x	x
20-01-2016	RDN, PC	Vadehavet, dybe dele af Ringkøbing Fjord	x	
21-01-2016	RDN, PC	Storebælt (syd), Sydlige Kattegat (Nordfyn)		x
10-02-2016	PC, MN	Nordlige Kattegat, Læsø nord til Skagen		x
11-02-2016	RDN, PC	Sydlige Kattegat (Enderhav-Samsø-Sjælsø Bugt)		x
12-02-2016	RDN, PC	Lillebælt - vestlige Østersø (syd for Ærø og Langland)		x
12-02-2016	IKP, MN	Sydlige og østlige Kattegat (syd og øst for Djursland)		x
13-02-2016	RDN, JSA	Østlige Kattegat (øst for Hesselø, nord og øst for Anholt)		x
13-02-2016	IKP, MN	Østlige Kattegat (nord for Sjælland, Hesselø, mellem Anholt og Læsø)		x
16-02-2016	PC, JSA	Østersøen (syd for Lolland og Falster)	x	x
16-02-2016	IKP, MN	Øresund (Køge bugt, Faxe bugt, øst og syd for Men)		x
18-02-2016	PC, JSA	Smålandsfarvandet, Nakskov Fjord, Flensborg Fjord og Alsund	x	x
27-02-2016	RDN, JSA	Bornholm (vest)		x
28-02-2016	RDN, JSA	Bornholm (midt og øst)		x
29-02-2016	IKP, PC	Isefjord, Arresø, nordlige Øresund, Saltøen, Sydsjælske Fjorde	x	

Trækfugle Tabel 2. Flytællinger ved midvintertællingen 2016.

Trækfugle Figur 1, kort 1 og 2.

Reducerede optællinger af vandfugle.

øer og rev. Observationer indtales direkte på en diktafon og korreleres efterfølgende med en GPS, således at observationernes geografiske placering kan bestemmes. Se Petersen m.fl. (2006, 2010) for en nærmere beskrivelse af metoden.

De reducerede tællinger

De otte indeksområder, der dækkes fra fly, optælles alle som totaltællinger. I Vadehavet benyttes en en-motors Cessna 172 og i de resterende områder bruges en Partenavia P-68.

Indeksberegninger

De omtalte 49 indeksområder optælles bl.a. med henblik på at kunne udregne indekssværdier (Underhill & Prÿs-Jones 1994) for udviklingen i bestanden af en lang række af overvintrende vandfugle, især arter der er jævnt fordelt i landet og findes både i søer og kystnært ved lavvandede fjorde, i nor, bugte og vige (Pihl 2000). For disse arter præsenteres udviklingen som et indeks med angivelse af usikkerhed. Indeks er sat til 100 i 1994, som var det år, Habitatdirektivet trådte i kraft. De stiplede linjer omkring indeks angiver 90 % konsistensintervaller, dvs. bootstrapgenererede usikkerhedsintervaller på den estimerede indekssværdi, en pendant til konfidensintervaller (se detaljer i Underhill & Prÿs-Jones 1994)

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre danske farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen fra Skagen i nord til den dansk/tyske grænse i syd blev ikke dækket. I alt blev der i perioden 28. december 2015 til 29. februar 2016 gennemført 19 optællinger fra fly (Tabel 2) og >500 lokaliteter blev dækket fra land (Figur 2).

Referencer

Landsdækkende midvintertællinger (kronologisk efter optællingsår)

- ▶ Joensen, A.H. (1974). Waterfowl populations in Denmark 1965-1973. – Danish Review of Game Biology 9 (1). 206 s.
- ▶ Laursen, K., Pihl, S., Durinck, J., Hansen, M., Skov, H., Frikke, J. & Danielsen, F. (1997). Numbers and distribution of Waterbirds in Denmark 1987-1989. – Danish Review of Game Biology 15 (1). 181 s.
- ▶ Pihl, S., Laursen, K., Hounisen, J.P. & Frikke, J. (1992). Landsdækkende optælling af vandfugle fra flyvemaskine, januar/februar 1991 og januar/marts 1992. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU 44: 42 s.
- ▶ Pihl, S., Petersen, I.K., Hounisen, J.P. & Laubek, B. (2001). Landsdækkende optælling af vandfugle, vinteren 1999/2000. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU, nr. 356. 46 s.
- ▶ Petersen, I.K., Pihl, S., Hounissen, J.P., Holm, T.E., Clausen, P., Therkildsen, O. & Christensen, T.K. (2006). Landsdækkende optælling af vandfugle januar-

Trækfugle Figur 2. Kortet viser områder optalt fra fly (fordelt på totaltælling og transekt tællinger) samt fra land af DCE's observatørnetværk ved den landsdækkende midvinteroptælling 2016.

februar 2004. Danmarks Miljøundersøgelser. – Faglig rapport fra DMU, nr. 606. 76 s.

- ▶ Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Pihl, S., Clausen, P., Therkildsen, O., Christensen, T.K., Kahlert, J. & Hounissen, J.P. (2010). Landsdækkende optælling af vandfugle i Danmark, vinteren 2007/2008. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Faglig rapport fra DMU, nr. 785. 70 s.
- ▶ Pihl, S., Holm, T.E., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T. & Søgaard, B. (2015). Fugle 2012-2013. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 170 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 125

Reducerede midvinter og indeksoptællinger

- ▶ Pihl, S. (2000). Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.
- ▶ Underhill, L.G. & Prŷs-Jones, R.P. (1994). Index numbers for waterbird populations. I. Review and methodology. - Journal of Applied Ecology 31: 463-480.

Øvrige tællinger

For at NOVANA-programmet skal kunne dække alle arter i udpegningsgrundlagene for fuglebeskyttelsesområder i Danmark, gennemføres supplerende tællinger i andre måneder end januar af en række arter: kortnæbbet gås, bramgås, mørk- og lysbuget knortegås, lille kobbersnepe, islandsk ryle, hjejle, klyde, strandhjejle, storspove, rødben, hvidklire, pibeand, krikand, spidsand, skeand, knarand, taffeland, strandskade, almindelig ryle og pibesvane. Nogle af disse gennemføres årligt, andre hvert andet år (Tabel 1); detaljerne herom omtales under de enkelte arter.

Mange af disse optællinger bygger videre på tidligere overvågningsprogrammer for gæs, vadefugle, gulnaæbbede svaner og svømmeænder, der blev indledt i 1970'erne, 1980'erne eller 1990'erne. Se referencerne nedenfor.

De forskellige tællinger listes her

- › Kortnæbbet gås og bramgås, marts
- › Knortegås, maj
- › Lille kobbersnepe og islandsk ryle, primo maj
- › Hjejle, primo maj
- › Vadefugle, medio august
- › Grågås, medio september
- › Lysbuget knortegås, oktober
- › Svømmeænder og taffeland, oktober
- › Strandskade og almindelig ryle, oktober
- › Pibesvane, november

Referencer

- › **Landsdækkende gåse- og svanetællinger (kronologisk efter optællingsår):**
  - › Madsen, J. (1986). Danske rasteplasser for gæs. Gåsetællinger 1980-1983. – Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen. 114 s.
  - › Jørgensen, H.E., Madsen, J. & Clausen, P. (1994). Rastende bestande af gæs i Danmark 1984-92. - Faglig rapport fra DMU nr. 97. 112 s.
  - › Pihl, S. & Laubek, B. (1996). Tællinger af vandfugle 1995/96. Danmark: Naturovervågning. . – Arbejdsrapport fra DMU nr. 31. 19 s.
  - › Pihl, S., Madsen, J. & Laubek, B. (1997). Tællinger af vandfugle 1996/97. Danmark: Naturovervågning. . – Arbejdsrapport fra DMU nr. 62. 20 s.
  - › Pihl, S. & Laubek, B. (1998). Tællinger af vandfugle 1997/98. Danmark: Naturovervågning. . – Arbejdsrapport fra DMU nr. 93. 21 s.
- › **Landsdækkende vadefugletællinger:**

Sandløber *Calidris alba*

Foto: Rasmus Due Nielsen

Tælling/År	Måned	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Midvintertælling*	Jan	Delvis	Delvis	Total	Delvis	Delvis	Total
Sangsvane + pibesvane*	Jan	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Gæs*	Jan	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Fældefugletælling	Juli-Sep		Total				
Bramgås*	Mar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Kortnæbbet gås	Mar	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Knortegås*	Maj	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Lille kobbersnepe	Maj		Lok.		Lok.		Lok.
Islandsk ryle	Maj		Vadehav		Vadehav		Vadehav
Hjejle	Maj					Total	
Vadefugle	Aug	Vadehav		Vadehav		Vadehav	
Grågås*	Sep	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Svømmeænder	Okt	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Taffeland	Okt	Total	Total	Total	Total	Total	Total
Strandskade	Okt	Vadehav		Vadehav		Vadehav	
Almindelig ryle	Okt	Lok.		Lok.		Lok.	
Pibesvane	Nov	Total		Total		Total	

Trækfugle Tabel 1. Oversigt over NOVANA programmets overvågning af trækfuglearter, 2011-2016.

- › Meltofte, H. (1981). Danske Rastepladser for Vadefugle. Vadefugletællinger i Danmark 1974-1978. – Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen. 194 s.

› **Svømmeandetællinger i reservaterne:**

- › Clausen, P., Bøgebjerg, E., Hounisen, J.P., Jørgensen, H.E. & Petersen, I.K. (2004). Reservatnetværk for trækkende vandfugle. En gennemgang af udvalgte arters antal og fordeling i Danmark 1994-2001. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU nr. 490. 144 s.
- › Clausen, P., Holm, T.E., Laursen, K., Nielsen, R.D. & Christensen, T.K. (2013). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 1: Nationale resultater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 72. 118 s.
- › Clausen, P., Holm, T.E., Therkildsen, O.R., Jørgensen, H.E. & Nielsen, R.D. (2014). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 2: De enkelte reservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 132. 236 s.

Siden 2004 er tællingerne afrapporteret i NOVANA rapporterne om fugle - se Udskriftsrapporter i menuen til venstre.

Kortnæbbet gås og bramgås, marts

Baggrund

Optællingen af kortnæbbet gås og bramgås er årlig og sker i form af landsdækkende, sideløbende optællinger. Optællingen af bramgås er international og har været gennemført i Nordvesteuropa i den midterste weekend i marts siden midten af 1980'erne. For kortnæbbet gås er optællingen national, og disse tællinger blev igangsat i 2004.

Undersøgelsesområde

Kortnæbbet gås bliver optalt på de traditionelle rasteplasser i Vest- og Nordjylland, mens bramgås dækkes på artens rasteplasser i Vest- og Nordjylland og enkelte steder i det sydlige Danmark. Begge arter dækkes gennem landbaserede tællinger.

Bramgæs

Foto: Rasmus Due Nielsen

*Kortnæbbet gås *Anser brachyrhynchus**

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Knortegås, maj

Baggrund

Optællingen af knortegås sker ved en årlig landsdækkende optælling, som omfatter de to underarter mørkbuget knortegås *Branta bernicla bernicla* og lysbuget knortegås *Branta bernicla hrota*. Denne optælling er international og har været gennemført i Nordvesteuropa i begyndelsen af maj siden midten af 1980'erne.

Undersøgelsesområde

Mørkbuget knortegås optælles på de traditionelle rasteplasser i Vadehavet, det sydlige Danmark og lokalt i andre områder, mens lysbuget knortegås tælles i Nord- og Nordvestjylland og enkelte steder mod syd til Nordfyn. Overvågningen kombinerer en flyttælling i Vadehavet med landbaserede tællinger i det øvrige Danmark.

Knortegæs (maj)

Foto: Rasmus Due Nielsen

*Mørkbuget knortegås *Branta bernicla bernicla**

Foto: Peter Bundgaard

Lysbuget knortegås, oktober

Baggrund

Optællingen af lysbugede knortegæs i oktober udføres samtidigt med svømmeandetællingen (se nedenfor) og omfatter en delmængde af svømmeandelokaliteterne. Tællingen sigter mod at overvåge de fuglebeskyttelsesområder, hvor underarten forekommer i størst antal om efteråret – det er især lokaliteter i Vadehavet og Nordøstjylland, hvor antallene er lavere ved midvintertællingen, og lysbuget knortegås stort set er fraværende om foråret. Tællingen udføres samtidigt med en koordineret optælling i England, og tællingerne derfra benyttes sammen med de danske til at estimere den årlige bestandsstørrelse. Endvidere dækkes lysbuget knortegås ved denne tælling specielt med blik på at vurdere ynglesucces.

Undersøgelsesområde

Lysbuget knortegås dækkes i en række områder i Jylland og på Fyn.

Lysbuget knortegås *Branta bernicla hrota*

Foto: Peter Bundgaard

Vadefugle, medio august

Baggrund

Optællingen af vadefugle i august omfatter klyde *Recurvirostra avosetta*, strandhjejle *Pluvialis squatarola*, storspove *Numenius arquata*, rødben *Tringa totanus* og hvidklire *Tringa nebularia*. Denne optælling er national og sigter mod at overvåge de fem arter i fuglebeskyttelsesområder, hvor de indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Klyde dækkes i nogle få udvalgte fuglebeskyttelsesområder i og uden for Vadehavet, hvor fuglene samles i sensommeren for at fælde svingfjer. De fire øvrige arter bliver alene optalt i fuglebeskyttelsesområder i Det Danske Vadehavsområde. Overvågningen kombinerer en flyttælling i Vadehavet med landbaserede tællinger af klyde i det øvrige Danmark.

Rødben *Tringa totanus*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Hvidklire *Tringa nebularia*

Foto: Wikimedia Commons/MPF

Strandhjejle *Pluvialis squatarola*

Foto: Peter Bundgaard

Stor regnspove *Numenius arquata*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Klyde *Recurvirostra avosetta*

Foto: Rasmus Due Nielsen

Hjejle, primo maj

Baggrund

Optællingen af hjejle er landsdækkende og sigter mod at overvåge arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor hjejle indgår i udpegningsgrundlaget som trækfugl.

Undersøgelsesområde

Hjejle dækkes gennem landbaserede tællinger i nogle udvalgte fuglebeskyttelsesområder i hele landet undtagen Bornholm.

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Foto: Peter Bundgaard

Foto: Rasmus Due Nielsen

Lille kobbersneppe og islandsk ryle, primo maj

Baggrund

Optællingen af lille kobbersneppe sker i alle relevante fuglebeskyttelsesområder, mens overvågningen af islandsk ryle alene gennemføres i Vadehavet. Optællingen er national og har været gennemført i Danmark siden 2004, da begge arter optræder på udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder.

Undersøgelsesområde

Lille kobbersneppe optælles på rasteplasser i de danske fuglebeskyttelsesområder, mens islandsk ryle alene overvåges i Vadehavet. Overvågningen kombinerer en flyttælling i Vadehavet med landbaserede tællinger i det øvrige Danmark.

Lille kobbersneppe *Limosa lapponica*
Foto: Creative Commons

Grågås, medio september

Baggrund

Optællingen af grågås er en international, landsdækkende tælling, som har været gennemført i Europa og Nordafrika i den midterste weekend i september siden midten af 1980'erne. Nationalt sigter tællingen mod at overvåge grågås i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Grågæs optælles på de traditionelle rasteplasser over hele landet. Arten dækkes gennem landbaserede tællinger.

Grågås *Anser anser*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Svømmeænder og taffeland, oktober

Baggrund

Optællingen af fugle i oktober omfatter pibeand *Anas penelope*, knarand *Anas strepera*, krikand *Anas crecca*, gråand *Anas platyrhynchos*, spidsand *Anas acuta*, skeand *Anas clypeata* og taffeland *Aythya ferina*. Denne tælling er national og sigter mod at overvåge de seks af arterne i fuglebeskyttelsesområder, hvor arterne indgår i udpegningsgrundlaget samt i en række reservater og i nogle naturgenoprettede områder. Gråand overvåges også, men indgår ikke i noget udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder. De seks fuglearter er alle følsomme over for kulde og forlader i stor udstrækning Danmark i tilfælde af længerevarende frostperioder. Arterne dækkes derfor dårligt ved midvintertællinger, men bliver i stedet dækket ved en oktobertælling.

Undersøgelsesområde

Svømmeænder og taffeland dækkes i en række områder over hele landet. Overvågningen kombinerer en flyttælling i Vadehavet med landbaserede tællinger i det øvrige Danmark.

Svømmeænder

Foto: Rasmus Due Nielsen

Pibeænder *Mareca penelope* sammen med knortegæs

Foto: Rasmus Due Nielsen

Strandskade og almindelig ryle, oktober

Baggrund

Optællingen af vadefugle i oktober omfatter strandskade og almindelig ryle. Denne tælling er national og sigter mod at overvåge de to arter i de fuglebeskyttelsesområder, hvor de indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Strandskade og almindelig ryle er udbredt over hele Danmark, men dækkes alene i Vadehavet, og almindelig ryle endvidere i områder, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget.

Strandskade *Haematopus ostralegus*

Foto: Creative Commons

Pibesvane, november

Baggrund

Optællinger af pibesvane i november er national og sigter mod at overvåge arten i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget. Der gennemføres på dette tidspunkt af året optællinger af flokke i en række nordeuropæiske lande for at skaffe data til en vurdering af artens ynglesucces, men disse tællinger dækker ikke alle områder.

Undersøelsesområde

Pibesvane optælles på de traditionelle rasteplasser i Jylland samt i enkelte andre områder, hvor arten ofte forekommer på træk om efteråret.

Pibesvane *Cygnus columbianus*
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Bidrag til den internationale overvågning af vandfugle

Resultaterne fra de internationale optællinger samles i Wetlands Internationals vandfugledatabaser om International Waterbird Census (IWC) i Wageningen i Holland.

De danske optællingsresultater indgår i rapporter om vandfugletællinger i Vestpalearktis, som udgives af Wetlands International, og som især understøtter videnskabelig forskning om bestandsstatus for arter omfattet af EU Fuglebeskyttelsesdirektivet, Ramsar-konventionen og Vandfugleaftalen (African-Eurasian Waterbird Agreement, AEWA) under Bonn-konventionen.

På baggrund af optællingsresultaterne i databaserne bliver størrelsen af de enkelte internationale vandfuglebestande anslået, og udviklingstendenser beregnet.

De officielle estimater for vandfuglebestandenes størrelser og deraf afledte 1%-kriterier bliver offentliggjort hvert sjette år efter, senest i 2012 (Wetlands International 2012). Størrelsen af vandfuglebestandene danner bl.a. grundlaget for udpegning af internationalt vigtige fugleområder. Det skyldes at lokaliteter, der regelmæssigt huser mindst 1 % af en vandfuglebestand, defineres som internationalt betydningsfulde i henhold til Ramsar-konventionen, en regel der også benyttes i relation til Fuglebeskyttelsesdirektivets udpegning af områder af international betydning i henhold til direktivets artikel 4.2. Dette kriterium, som er det vigtigste blandt flere, er i dag internationalt anerkendt, men er naturligvis kun af værdi i det omfang, det er muligt at give præcise og troværdige estimater for bestandsstørrelserne.

Data benyttes også til beregning af regionale bestandsudviklinger til Vandfugleaftalens *Conservation Status Report*, forud for aftalens partsmøder hvert tredje år (senest Nagy m.fl. 2015).

Siden 2013 har Naturstyrelsens endvidere rekvireret data fra de 49 indeksområder, der overvåges årligt ved midvinter, til brug for HELCOM og OSPAR. I HELCOM benyttes data fra de 45 af de 49 indeksområder, som ligger indenfor HELCOM aftalens område, til beregning af en indikator for forekomst af vandfugle i Østersø-regionen i vinterperioden (HELCOM 2017).

Referencer

- ▶ HELCOM (2017). Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online, hentet 16. August 2017.
- ▶ Nagy, S., Flink, S. & langendoen, T. (2015). Report on the Conservation Status of Migratory Waterbirds in the Agreement Area. Sixth Edition. – Wetlands International. 134 s.

- › Wetlands International (2012). Waterbird Population Estimates. Wetlands International.

Trækfuglearter

Art	Bilag 1	Optælling	Indeksart	Senest optalt
Lommer (Rød -og Sortstrubet lom)	Ja	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Skarv	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Knopsvane	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Sangsvane	Ja	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Pibesvane	Ja	Reduceret midvintertælling, Novembertælling hvert andet år	Nej	2016
Sædgås (tundrasædgås/tajgasædgås)	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Kortnæbbet gås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i marts	Nej	2016
Blisgås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Grågås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i september	Nej	2016
Canadagås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Bramgås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i marts	Nej	2016
Lysbuget knortegås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i maj og oktober	Nej	2016
Mørkbuget knortegås	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i maj	Nej	2016
Gravand	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Pibeand	-	Optælling i oktober	Nej	2016
Knarand	-	Optælling i oktober	Nej	2016

Art	Bilag 1	Optælling	Indeksart	Senest optalt
Krikand	-	Optælling i oktober	Nej	2016
Gråand	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Optælling i oktober	Ja	2016
Spidsand	-	Optælling i oktober	Ja	2016
Skeand	-	Optælling i oktober	Ja	2016
Taffeland	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling, Optælling i oktober	Ja	2016
Troldand	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Bjergand	-	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Ederfugl	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Nej	2016
Havlit	-	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Sortand	-	Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Nej	2016
Fløjlsand	-	Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Nej	2016
Hvinand	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Lille skallesluger	Ja	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Ja	2016
Toppet skallesluger	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Stor skallesluger	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling	Ja	2016
Blishøne	-	Reduceret midvintertælling, Landsdækkende midvintertælling, Landsdækkende fældefugletælling	Ja	2016
Strandskade	-	Optælling i oktober hvert andet år	Nej	2015
Klyde	Ja	Optælling i august hvert andet år	Nej	2015
Hjejle	Ja	Optælling i maj hvert andet år	Nej	2015
Strandhjejle	-	Optælling i august hvert andet år	Nej	2015
Islandsk ryle	-	Optælling i maj hvert andet år	Nej	2016
Sandløber	-	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016
Almindelig ryle	-	Optælling i oktober hvert andet år	Nej	2015
Sortgrå ryle	-	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016

Art	Bilag 1	Optælling	Indeksart	Senest optalt
Lille kobbersneppe	Ja	Optælling i maj hvert andet år	Nej	2016
Stor regnspove	-	Optælling i august hvert andet år	Nej	2015
Rødben	-	Optælling i august hvert andet år	Nej	2015
Hvidklire	-	Optælling i august hvert andet år	Nej	2015
Alkefugle (Alk og Lomvie)	-	Landsdækkende midvintertælling	Nej	2016

Lommer

Levested

Lommer omfatter dels rødstrubet lom *Gavia stellata*, som yngler i søer i arktiske og højarktiske områder rundt omkring Nordpolen, og sortstrubet lom *Gavia arctica*, som yngler i søer fra den nordlige del af De britiske Øer, Skandinavien og videre ind i Rusland (Cramp 1977). Begge arter overvintrer primært i lavvandede områder på havet. Derudover forekommer islom *Gavia immer* og hvidnæbbet lom *Gavia adamsii* som meget fåtallige men formentlig regelmæssige rastefugle i bl.a. den nordlige del af Kattegat.

Udbredelse

Der yngler ikke lommer i Danmark, men de to arter forekommer som træk- og vintergæster. De i Danmark overvintrende lommer registreres fortrinsvis i Nordsøen og Ålborg Bugt. Hovedparten af de sortstrubede lommer træffes overvintrende i den østlige del af landet.

Overvågningen 2016

Rødstrubet lom og sortstrubet lom er blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større - og nogle mindre søer samt Vadehavet.

Overvågningsmetode

Da de to arter især forekommer i mere åbne havområder, optælles de især på transekt-tællinger fra fly, i mindre omfang på totaltællinger fra fly og fra land.

Resultater

Der blev i 2016 i alt registreret 740 rødstrubede/sortstrubede lommer (Figur 1), hvoraf 45% blev artsbestemt til rødstrubet lom. Omkring Bornholm blev der registreret pæne antal af sortstrubet lom (43 fugle). Der blev registreret to hvidnæbbede lommer, en fugl i farvandet nord for Anholt og en nær kysten ud for Gl. Skagen. Farvandet nord for Anholt huser i foråret en mindre bestand af hvidnæbbede lommer.

Fordeling og antal var meget lig den seneste midvintertælling i 2013. Flest fugle blev som vanligt registreret i Aalborg Bugt og i Kattegat nord for Sjælland, men der blev registreret fugle over det meste af de indre farvande. Forekomsten af sortstrubet lom omkring Bornholm skyldes især en grundig kystfugleoptælling foretaget langs hele kysten omkring øen. Modsat den seneste landsdækkende tælling i 2013, blev der ikke dækket områder i den danske del af Nordsøen, hvor en stor andel af de i Danmark overvintrende lommer forekommer.

Islom *Gavia immer*

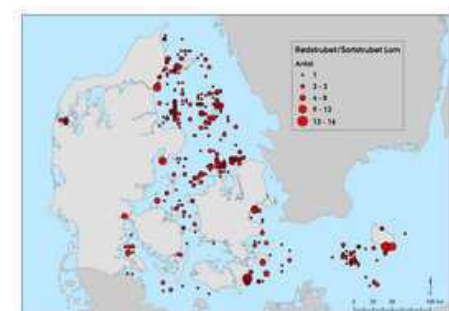

Rødstrubet lom *Gavia arctica*

Sortstrubet lom *Gavia arctica*

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Lommer Figur 1. Fordeling af 740 rød-/sortstrubet lom optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Art/antal	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Lommer	220	353	423	595	1014	598	880	740

Lommer Tabel 1. Antal lommer registreret på midvintertællingerne 1989-2016. Antal for årene 1987-1989 er årligt gennemsnit.

Konklusion

Fordeling og antal af lommer registreret på midvintertællingen i 2016 adskilte sig ikke fra de seneste midvintertællinger. Det totale antal fugle ville have været en del højere, om Jammerbugten og sydlige Nordsø havde været dækket. Der blev registreret højere antal af sortstrubet lom end ved tidligere landsdækkende optællinger af overvintrende vandfugle. Vinterbestanden af rødstrubet/sortstrubet lom i Danmark er vurderet til 10.000 - 15.000 individer, mens bestanden under forårstrækket vurderes at være ca. 20.000 fugle (Petersen & Nielsen 2011).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Cramp, S. (red.) (1977). Handbook of the birds of Europe the Middle East and North Africa. The birds of the Western Palearctic. Vol. I. Ostrich to ducks. – Oxford University Press.
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.

Skarv

Levested

Skarven *Phalacrocorax carbo* er vidt udbredt som ynglefugl i Danmark (se afsnit om skarv under ynglefugle) såvel som i flere af vore nabolande. Arten er også en talrig trækfugl. Ynglefuglene er af underarten mellemskarv *Phalacrocorax carbo sinensis*, mens trækfuglerne er en blanding af norske storskarver *P. c. carbo* samt mellemskarver fra landene omkring Østersøen samt enkelte andre lande, fx Holland. Skarven lever udelukkende af fisk, men tager til gengæld stort set alle former for fisk – idet fødevalget oftest afspejler de lokalt dominerende fiskearter af passende størrelse. Fiskende enkeltindivider eller flokke af skarver kan således træffes overalt i landet i vandløb, søer, lavvandede kystnære områder og på åbent hav.

Udbredelse

I Danmark træffes skarven hele året rundt. De optræder enkeltvis såvel som i små og store flokke i søer, åer og langs kysterne over hele landet, typisk med større koncentrationer i de indre farvande, hvor de fleste ynglekolonier også findes. Meget store koncentrationer af overnattende skarver findes på enkelte lokaliteter i fx Øresund, men disse registreres kun i nogen grad ved flytællingerne, der gennemføres midt på dagen.

Overvågningen 2016

Skarv blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er optalt ved totaltællinger foretaget fra fly, i forbindelse med transekt-tællinger fra fly samt under optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev optalt 15.345 skarver i vinteren 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 142 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal er lavere end i 2008 men ellers nogenlunde som ved de foregående landsdækkende tællinger udført siden 1991 (Tabel 1). Indekset er uforandret i forhold til de forudgående tre år men lavere end i flere af de tidligere år mellem 2000 og 2012 (Figur 2). Resultaterne af de landsdækkende optællinger såvel som indekset tyder på, at der er en vis variation i det antal skarver, der ender med at overvintre i Danmark. De højere indeks i visse af årene afspejler til en vis grad, at der fra tælling til tælling er variation i, hvorvidt store flokke af overvintrende fugle bliver registreret.

Læs også om

> Skarv som ynglefugl

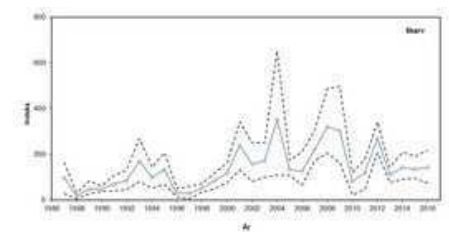

Skarv *Phalacrocorax carbo*

Foto: Per Vindis

Skarv som trækfugl Figur 1. Fordeling af 15.345 skarver optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Skarv som trækfugl Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for skarv ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Fordelingen af skarver var meget lig den observerede ved tidligere midvintertællinger. Større koncentrationer af skarver blev registreret i regionerne Falster-Sydsjælland (fx 1987 skarver langs strækningen Vordingborg–Kalvehave), Bornholm (1490 skarver), fra Agersø i vest til Knudshoved/Oreby i øst (1318 skarver), Norddjurs (932 skarver på strækningen Hevring–Stavnshoved), Sydfynske Øhav og Helnæs Bugt (757 skarver) og Limfjorden (642 skarver). I modsætning til tidligere blev der i vinteren 2016 registreret 373 skarver i Felsted Kog og 211 skarver i Skjern Enge.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991-92	2000	2004	2008	2013	2016
Skarv	2.204	8.251	14.713	17.219	19.284	24.254	12.725	15.345

Skarv som trækfugl Tabel 1. Antal skarver registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Konklusion

Antallet af skarver registreret ved midvintertællingen i 2016 var nogenlunde som ved de foregående tællinger. Artens udbredelse adskilte sig ikke væsentligt fra de seneste midvintertællinger.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Knopsvane

Levested

Knopsvane *Cygnus olor* er i vinterhalvåret primært knyttet til lavvandede fjorde eller beskyttede vige med udbredt undervandsvegetation, hvor fuglene ofte ses i store flokke. Fældefugle ses typisk i de samme habitater som de overvintrende fugle, dog koncentreret i færre områder.

Udbredelse

Knopsvane er talrig over hele landet, både som ynglestandfugl og som fælde- og vintergæst fra yngleområder i Østersøområdet, nordlige Tyskland og Holland (Bønløkke m.fl. 2006).

Overvågningen 2016

Knopsvane blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev optalt 46.879 knopsvaner i vinteren 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 49 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal er noget lavere end ved de foregående landsdækkende tællinger (Tabel 1) og indekset er et af de laveste og under middel for årene 1987-2015 (indeks 78).

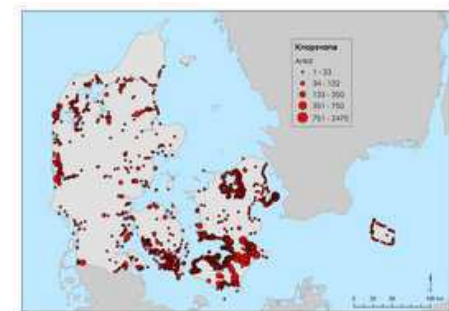
Set i det lange perspektiv indikerer resultaterne af de landsdækkende optællinger såvel som indeks desuagtet, at bestanden af overvintrende knopsvaner i Danmark har været stabil over en 50-årig periode (Tabel 1, Figur 1). Det lavere indeks i midten af 1980'erne afspejler, at der var fem isvintre fra 1978/79 til 1986/87, hvor det vides, at dødeligheden blandt svanerne var høj, hvilket givetvis påvirkede den samlede bestandsstørrelse. De senere års indikation på tilbagegang kan ikke på samme måde tilskrives isvintre, men skyldes dels at et stigende antal af svaner grundet de hyppigere milde vintre, overvintrer længere inde i Østersøen, hvor fx bestanden i Sverige er blevet opgjort til 7.300 i 1971, 31.000 i 2004 og 52.000 i 2015 (Nilsson & Haas 2016). Den samlede Østersøbestand synes at være i en moderat tilbagegang siden 1990 (HELCOM 2017).

Fordelingen af knopsvane var meget lig den observerede ved tidligere midvintertællinger. Flest fugle blev optalt i fjorde og lavvandede områder i det Sydfynske Øhav, ved Sydsjælland, Lolland, Falster, Møn, i Roskilde Fjord og ved Saltholm. Udover for øerne

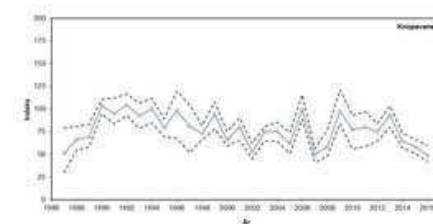

Knopsvane *Cygnus olor*

Foto: Thomas Eske Holm

Knopsvane Figur 1. Fordeling af 46.879 knopsvaner optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Knopsvane Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for knopsvane ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

fandt de største antal i Ringkøbing Fjord.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Knopsvane	52.275	41.777	73.194	72.130	53.328	65.704	54.362	53.931	46.879

Knopsvane Tabel 1. Antal knopsvane registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Konklusion

Antallet af knopsvane registreret ved midvintertællingen i 2016 var lidt lavere end ved de foregående tællinger – men set i et langt perspektiv er bestanden stabil. Artens udbredelse adskilte sig ikke væsentligt fra de seneste midvintertællinger. De faldende antal de seneste år skyldes især at stigende antal synes at overvintre østligere i Østersøen, i mindre grad at den samlede bestand synes at være i tilbagegang.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › HELCOM (2017). Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online, hentet 16. August 2017.
- › Bønløkke, J., Madsen J.J., Thorup, K., Bjerrum, M. & Rahbek, C. (2006). Dansk trækfugleatlas. - Rhodos, Humlebæk. 870 s.
- › Nilsson, L. & Haas, F. (2016). Distribution and numbers of wintering waterbirds in Sweden in 2015 and changes during the last fifty years. - *Ornis Svecica* 26: 3–54.

Pibesvane

Levested

Pibesvane *Cygnus columbianus* forekom førhen primært ved lavvandede fjorde eller søer med udbredt undervandsvegetation, men er i dag i lighed med sangsvane skiftet til at fouragere på agerjorde, hvor de fouragerer på de samme habitater og ofte sammen med sangsvaner (se detaljer under sangsvane i trækfugleafsnittet)(Laubek 1995a).

Udbredelse

Pibesvane er udbredt som træk- og vintergæst, især i Jylland, hvor til de kommer fra yngleområder i arktisk Rusland (Nagy m.fl. 2012).

Overvågningen 2016

Pibesvane blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For pibesvane er det dog målrettede optællinger af agerjorde, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land og ved totaltællinger foretaget fra fly. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev optalt en samlet bestand på 1.527 pibesvane i vinteren 2016, et af de højeste antal siden 1992 (Figur 1). Den overvintrende bestand varierer betydeligt fra år til år (Figur 2), hvor de laveste antal ses i kolde vintre (fx 1996, 1997, 2010 og 2011) og de højeste i milde vintre (fx 2007, 2012 og 2014).

Set i det lange perspektiv er den overvintrende bestand af pibesvane steget over en 50-årig periode (Tabel 1, Figur 2), når der ses bort fra en periode omkring 2000, hvor tallene for arten generelt var lave uden det kunne tilskrives hårde vintre, men bl.a. at der var en generel tilbagegang i den samlede trækvejsbestand (Nagy m.fl. 2012).

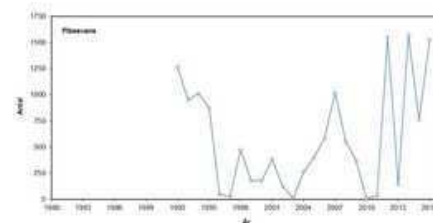
Pibesvane var i 2016 udbredt over større dele af Jylland, men især i Sønderjylland og Vestjylland. Udbredelsen i de indre dele af Sønderjylland fandtes ikke førhen (fx Laubek 1995b), men blev også set i 2015, hvor pibesvaner fouragerede blandt sangsvaner på bl.a. høstede majsmarker i området (Holm m.fl. 2016).

Pibesvane *Cygnus columbianus*
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Pibesvane Figur 1. Fordeling af 1.527 pibesvaner optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Pibesvane Figur 2. Udvikling i antal af pibesvane, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter fra 1992 til 2016.

Art/antal	1969-73	1987-89	1992-97	1998-03	2004-09	2010-15	2016
Pibesvane	669	*	697	225	533	678	1.527

Pibesvane Tabel 1. Antal af pibesvaner registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioden 1969-1973 og i 6-årige perioder fra 1992 og frem er årlige gennemsnit. * Laursen m.fl. (1997) afrapporterede kun 'gulnæbbede svaner' for årene 1987-89, dvs. sang-/pibesvane.

Konklusion

Antallet af pibesvaner registreret ved midvintertællingen i 2016 var højere end i 2015, og blandt de højeste antal registreret hidtil ved midvinter i Danmark siden optællingerne begyndte i 1960'erne. Arten er i dag især udbredt i Vest og Sønderjylland.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og novembertælling).
- › Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210.
- › Laubek, B. (1995a). Habitat use by Whooper Swans *Cygnus cygnus* and Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* wintering in Denmark: increasing agricultural conflicts. – Wildfowl 46: 8-15.
<http://wildfowl.wwt.org.uk/index.php/wildfowl/article/view/962>
- › Laubek, B. (1995b). Udbredelse og fænologi hos rastende og overvintrende Sang- og Pibesvaner i Danmark, 1991-93. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 89: 67-83.
- › Nagy, S., Petkov, N., Rees, E., Solokha, A., Hilton, G., Beekman, J. & Nolet, B. (2012). International Single Species Action Plan for the Conservation of the Northwest European Population of Bewick's Swan (*Cygnus columbianus bewickii*). - AEWA Technical Series No. 44. Bonn, Germany. http://www.unep-aewa.org/sites/default/files/publication/ts44_ssap_bewicks_swan.pdf

Sangsvane

Levested

Sangsvane *Cygnus cygnus* forekom førhen primært ved lavvandede fjorde eller beskyttede vige med udbredt undervandsvegetation, men er i dag for hovedpartens vedkommende skiftet til at fouragere på agerjorde, hvor de fouragerer på vintersæd- og rapsmarker samt spild fra høstede roe-, gulerods- og kartoffelmarker (Laubek 1995a). I de seneste år er større flokke set på høstede majsmarker, bl.a. i Sønderjylland (Holm m.fl. 2016).

Udbredelse

Sangsvane er i dag en udbredt og relativt talrig vintergæst i hele landet, hvortil de kommer fra yngleområder i Sverige, Finland, Polen, de Baltiske Lande og Rusland (Bønløkke m.fl. 2006). Arten er en meget sjælden ynglefugl i Danmark (se Sangsvane i ynglefugleafsnittet).

Overvågningen 2016

Sangsvane blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For sangsvane er det dog målrettede optællinger af agerjorde, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land og ved totaltællinger foretaget fra fly. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev optalt en samlet bestand på 63.824 sangsvaner i vinteren 2016, lidt flere end i 2015 og det hidtil højeste antal for arten i Danmark (Figur 1). Bestanden har været jævnt stigende siden 1992, hvor der årligt er foretaget totaloptællinger ved midvinter (Figur 2).

Set i det lange perspektiv er den overvintrende bestand af sangsvane mangedoblet over en 50-årig periode (Tabel 1, Figur 2). Udviklingen afspejler en markant forandring i yngleudbredelsen af arten, som i begyndelsen af 1970'erne kun yngede i de nordligste dele af Fennoskandien og Rusland, men i dag er udbredt i hele Sverige og Finland (Ottosson m.fl. 2012, Valkama m.fl. 2011), og har bredt sig til nye yngleområder i fx Tyskland og Danmark (Koop & Berndt 2014, se Sangsvane i ynglefugleafsnittet).

Sangsvane var i vinteren 2016 udbredt over hele landet og udbredelsen var meget lig den observerede ved optællingen i januar 2015 (Holm m.fl. 2016). Den tidligere overvægt af forekomster i Nordøstjylland og på Sydsjælland, Lolland, Falster og Møn (jf. Laubek 1995b) er således ikke længere til stede.

Læs også om

> Sangsvane som ynglefugl

Sangsvane *Cygnus cygnus*

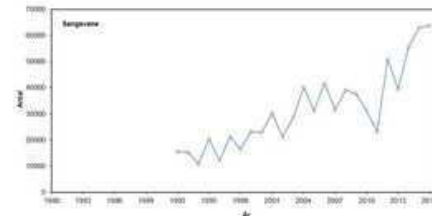
Fotos: Jørgen Peter Kjeldsen

Sangsvane Figur 1. Fordeling af 63.824 sangsvaner optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Art/antal	1969-73	1987-89	1992-97	1998-03	2004-09	2010-15	2016
Sangsvane	7.250	*	15.923	23.820	36.931	43.881	63.824

Sangsvane Tabel 1. Antal af sangsvane registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioden 1969-1973 og i 6-årige perioder fra 1992 og frem er årlige gennemsnit. * Laursen m.fl. (1997) afrapporterede kun 'gulnæbbede svaner' for årene 1987-89, dvs. sang-/pibesvane.

Sangsvane Figur 2. Udvikling i antal af sangsvane, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter fra 1992 til 2016.

Konklusion

Antallet af sangsvane registreret ved midvintertællingen i 2016 var lidt højere end i 2015, og det højeste antal hidtil registreret i Danmark siden optællingerne begyndte i 1960'erne. Arten har i dag en landsdækkende udbredelse og fouragerer især på agerjorde.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Bønløkke, J., Madsen J.J., Thorup, K., Bjerrum, M. & Rahbek, C. (2006). Dansk trækfugleatlas. - Rhodos, Humlebæk. 870 s.
- › Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210.
- › Koop, B. & Berndt, R.K. (2014). Vogelwelt Schleswig-Holsteins. Band 7. Zweiter Brutvogelatlas. - Wachholz Verlag, Neumünster. 504 s.
- › Laubek, B. (1995a). Habitat use by Whooper Swans *Cygnus cygnus* and Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* wintering in Denmark: increasing agricultural conflicts. – Wildfowl 46: 8-15.
<http://wildfowl.wwt.org.uk/index.php/wildfowl/article/view/962>
- › Laubek, B. (1995b). Udbredelse og fænologi hos rastende og overvintrende Sang- og Pibesvaner i Danmark, 1991-93. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 89: 67-83.
- › Ottosson, U., Ottwall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernbarg, M. (2012). Fåglarne i Sverige – antal och förekomst. – Sveriges Orntologiska Förening, Halmstad. 592 s.
- › Valkama, J., Vepsäläinen, V. & Lehikoinen, A. (2011). The Third Finnish Breeding Bird Atlas. – Finnish Museum of Natural History and Ministry of Environment. ISBN 978-952-10-7145. <http://atlas3.lintuatlas.fi/english>

Tajgasædgås

Levested

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis* overvintrer i Nordvesteuropa, bl.a. Danmark. Her træffes fuglene i enge og, omend i mindre udstrækning end andre grå gæs, på marker.

Udbredelse

Tajgasædgås forekommer som træk- og vintergæst i to adskilte områder. Dels er der specielt i kolde vintre mange fugle i Sydøstdanmark, dels findes en lille bestand i det nordlige Jylland. Hidtil har man bl.a. på grund af forskellige træktider, opfattet disse som to grupper af fugle fra selvstændige, adskilte bestande, hvis udbredelsesområder kun i begrænset omfang overlapper. Nyere analyser viser, at de nordjyske fugle ydermere skal deles i en nordvestlig og østlig delbestand (Brandt m.fl. 2017).

Overvågningen 2016

Tajgasædgås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For tajgasædgås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde inde i landet, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land, men enkelte flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly.

Resultater

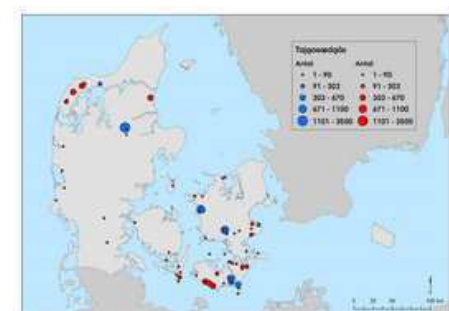
Der blev i alt registreret 6.975 tajgasædgæs på midvintertællingen i januar 2016 (Tabel 1). Dertil kommer 4.716 sædgæs, der ikke blev indrapporteret med raceangivelse, men som forekom i områder, der hidtil primært har været benyttet af tajgasædgæs, og hvor observatørerne måske blot har benyttet artsnavnet til indrapporteringen. Det samlede antal med over 10.000 formodede tajgasædgæs var således noget højere end de forudgående tre år, hvor der blev optalt mellem 5.300 og 9.000 fugle (Figur 1). Tajgasædgæs forekom i størst antal på de traditionelle lokaliteter i Thy, Lille Vildmose, Nørreådal, Tissø, Sydsjælland samt Lolland/Falster og Møn.

Art/antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Tajgasædgås	3713	10909	11023	14049	10553	8487	6975
ubestemte						2654	4716

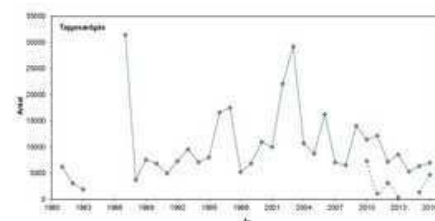
Tajgasædgås Tabel 1. Antal af tajgasædgæs registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år. For de sidste år anføres antal af sædgæs, som ikke er bestemt til race (med rødt). Størstedelen af disse er formentlig tajgasædgæs.

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen

Tajgasædgås Figur 1. Fordeling af 6.975 tajgasædgæs (med blå) optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016. Der er også vist 4.716 sædgæs som ikke er bestemt til race (med rødt). Størstedelen af disse er formentlig tajgasædgæs.

Tajgasædgås Figur 2. Udvikling i antal af tajgasædgæs, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016. Den stiplede linje viser antal af ubestemte sædgæs.

Sædgås har i Danmark været optalt først i 1980'erne og årligt siden 1987. Optællingerne er fra 2005 opsplittet i de to underarter tajgasædgås og tundrasædgås. Op til og med 2005 blev det antaget, at alle fugle var tajgasædgås, og frem til 2010 at ubestemte sædgæs var tajgasædgæs. Det optalte antal tajgasædgås i 2016 var noget højere end i de umiddelbart forudgående år, og har ligget indenfor variationen for en længere årrække, hvor antallene af sædgæs og senere tajgasædgæs har fluktueret en del med de største antal i hårde vintre og lavere antal i mildere vintre. Der er således ikke nogen entydig tendens i udviklingen.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Brandt, T., Lund, T., Sørensen, D., Sørensen, F., Skylleberg, U., Therkildsen, O.R. & Fox, A.D. (2017). Recent status and changes in abundance of Taiga Bean Geese wintering in NE Jutland. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 111: 138-146.
- ›

Tundrasædgås

Levested

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus* overvintrer i Nordvesteuropa, hovedsageligt i Holland og Tyskland samt i Sydøsteuropa. Herhjemme har arten tidligere været sjælden, men har efter 2000 optrådt i lejlighedsvis store flokke på marker og inddæmmede områder i den sydlige del af landet.

Udbredelse

Tundrasædgås forekommer som træk- og vintergæst primært på Lolland-Falster og Møn, hvor der i områder som Nakskov Fjord og Bøtø Nor ofte registreres store antal. I resten af landet ses enkeltfugle eller småflokke, ofte sammen med blisgæs. Førhen blev tundrasædgås betragtet som sjælden, men i løbet af få år er antallet af observerede fugle steget markant. Underarten har blot været sikkert adskilt fra den lignende tajgasædgås *Anser f. fabalis* i nogle få år, og det er endnu ikke muligt at vurdere, om tundrasædgåsen i lighed med tajgasædgåsen forekommer i specielt høje antal i hårde vintre.

Overvågningen 2016

Tundrasædgås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For tundrasædgås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde i indlandet, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev på midvintertællingen i 2016 registreret i alt 1.667 tundrasædgæs (Figur 1). Det var lidt flere end de forudgående to år, men artens hyppighed på midvintertællinger varierer betydeligt (Figur 2). Denne underart har i en vis udstrækning været overset i årene før 2005, men det er sikkert, at den først er begyndt at optræde i store flokke efter 2000. Arten trækker igennem på sydsiden af Østersøen på dens vej fra Sibirien til overvintringsområderne i Tyskland og Holland.

Stort set samtlige fugle blev registreret på kendte rasteplasser for racen på Lolland-Falster med mindre flokke på Møn og Langeland (Figur 1).

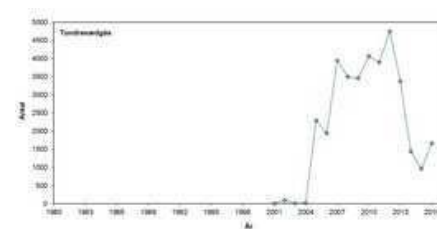
Foto på vej

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Foto: xx

Tundrasædgås Figur 1. Fordeling af 1.667 tundrasædgæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Tundrasædgås Figur 2. Udvikling i antal af tundrasædgås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Tundrasædgås				38	2524	3081	1667

Tundrasædgås Tabel 1. Antal af tundrasædgås registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Konklusion

Sædgås har i Danmark været optalt næsten årligt siden 1981. Antallene af tundrasædgås steg markant efter 2000 og var på omkring 3500-4000 fugle i perioden 2007-2013, hvorefter antallene har været lavere.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Kortnæbbet gås

Levested

Kortnæbbet gås *Anser brachyrhynchus* overvintrer i Nordvesteuropa. I Danmark træffes arten på enge og marker, sjældent langt fra kysten.

Udbredelse

Kortnæbbet gås er udbredt som træk- og vintergæst i Vest- og Nordjylland, men er i stigende grad registreret i Østdanmark, bl.a. på Sydfalster.

Overvågningen 2016

Kortnæbbet gås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For kortnæbbet gås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde i indlandet, der udgør det største datasæt. I marts blev der foretaget en landbaseret totaloptælling af kortnæbbet gås på et stort antal kendte rasteplasser for arten.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land.

Resultater

Kortnæbbet gås blev ved midvintertællingen især registreret langs vestkysten af Jylland og i Nordjylland (Figur 1). Der blev optalt 21.729 kortnæbbede gæs i januar 2016, det laveste siden vinteren 2011 (Figur 2), men bestanden er desuagtet steget siden 1980'erne (Tabel 1). Antallet har varieret ved optællingerne i januar i perioden 2004-2016, hvor der i årene 2012-2014 blev registreret særligt høje antal. Antallet i 2010 var lavt på grund af den strenge vinter. Arten er kendt for at trække sydpå i hårde vintre og kan næsten fuldstændig forlade de danske områder (Jørgensen m.fl. 1994). Januar 2016 var relativt kold, med frosne fjorde og stedvis snedækkede agerjorde, hvilket kan forklare det lave antal i 2016.

I marts 2016 blev der optalt 49.450 kortnæbbede gæs, hvoraf langt de fleste forekom i omegnen af Vejlerne og Nibe-Gjøl Bredning (Figur 3). Det samlede antal var noget lavere end før (Figur 4). Arten bliver stadig sværere at overvåge, fordi store flokke flyver væk fra fjordene og ind i landet for at søge føde, fx på majs-stubmarker.

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Kortnæbbet gås	798	13951	15380	14316	22805	34493	21729

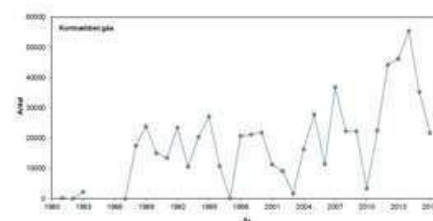
Kortnæbbet gås Tabel 1. Antal af kortnæbbet gås registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

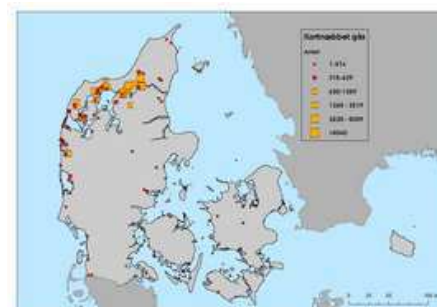
Kortnæbbet gås *Anser brachyrhynchus*
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Kortnæbbet gås Figur 1. Fordeling af 21.729 kortnæbbede gæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Kortnæbbet gås Figur 2. Udvikling i antal af kortnæbbet gås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

Kortnæbbet gås Figur 3. Fordeling af 49.450 kortnæbbet gås optalt ved den landsdækkende tælling i marts 2016.

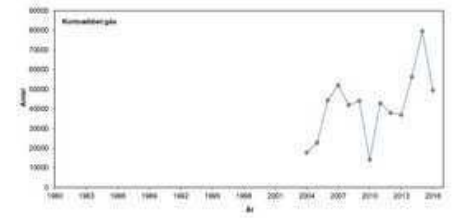

Kortnæbbet gås har i Danmark været optalt næsten årligt siden 1980'erne og to gange årligt siden 2004. Set i det lange perspektiv er bestanden steget, både som helhed og i Danmark (Madsen m.fl. 2017), og de betydelige år-til-år udsving skyldes givetvis især forskelle mellem vintrenes hårdhed og snefald.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og martsoptælling).
- › Madsen, J., Jensen, G.H., Cottaar, F., Amstrup, O., Asferg, T., Bak, M., Bakken, J., Balsby, T.J.S., Christensen, T. K., Clausen, K.K., Frikke, J., Gundersen, O.M., Günther, K., Kjeldsen, J.P., Koffijberg, K., Kruckenberg, H., Kuijken, E., Månsson, J., Nicolaisen, P.I., Nielsen, H.H., Nilsson, L., Reinsborg, T., Pessa, J., Shimmings, P., Tombre, I. & Verscheure, C. (2017). Svalbard Pink-footed Goose: Population status report 2016-2017. - AEWA European Goose Management Platform Data Centre.

Firkantet signatur angiver enkeltforekomster af international betydning.

Kortnæbbet gås Figur 4. Udvikling i antal af kortnæbbet gås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i marts 2004 til 2016.

Blisgås

Levested

Blisgås *Anser albifrons* overvintrer overvejende i Holland, Tyskland og Polen. Fuglene ses på forårs- og efterårstræk i Danmark og i stigende omfang også om vinteren. Her træffes de på grønne marker i den sydlige del af landet.

Udbredelse

Blisgås er udbredt som træk og vintergæst over hele landet, men hovedparten registreres i det sydlige Danmark. Den lille bestand, som meget længe har overvintret på Nordfyn, kan stadig ses her.

Overvågningen 2016

Blisgås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For blisgås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde i indlandet, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev registreret blisgæs over det meste af landet på midvintertællingen i 2016, dog med flest fugle i den sydlige halvdel af Jylland, på Nordfyn, Langeland, Vest- og Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn (Figur 1). Det samlede antal i januar 2016 var 6.301 blisgæs, noget færre end de umiddelbart forudgående år (Figur 2). Antallet af registrerede blisgæs varierer, men er steget siden NOVANA programmets opstart i 2004 (Tabel 1).

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Blisgås	149	121	345	953	5384	8317	6301

Blisgås Tabel 1. Antal af blisgås registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Konklusion

Blisgås har i Danmark været optalt næsten årligt siden 1980'erne. Set i det lange perspektiv er bestanden steget, både som helhed (Fox m.fl. 2010) og i Danmark. De senere års betydelige år-til-år udsving skyldes, akkurat som for kortnæbbet gås, givetvis især forskelle mellem vintrenes hårdhed og snefald.

Referencer

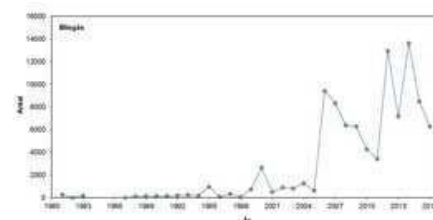

Blisgås *Anser albifrons*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Blisgås Figur 1. Fordeling af 6.301 blisgæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Blisgås Figur 2. Udvikling i antal af blisgås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Fox, A.D., Ebbsinge, B.S., Mitchell, C., Heinicke, T., Aarvak, T., Colhoun, K., Clausen, P., Dereliev, S., Faragó, S., Koffijberg, K., Kruckenberg, H., Loonen, M.J.J.E., Madsen, J., Mooij, J., Musil, P., Nilsson, L, Pihl, S. & van der Jeugd, H. (2010). Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. – *Ornis Svecica* 20: 115-127.

Grågås

Levested

Grågås *Anser anser* overvintrede tidligere i Sydspanien, men er siden 1990 i tiltagende omfang begyndt at overvintre i Nordvesteuropa og herunder også i Danmark. I Danmark træffes arten på enge og marker.

Udbredelse

Grågås er udbredt som trækfugl over hele landet. Grågæs fra Norge trækker igennem Jylland og grågæs fra Sverige igennem Østdanmark.

Overvågningen 2016

Grågås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder. Derudover blev der foretaget en landsdækkende optælling af arten i september.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For grågås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde i indlandet, der udgør det største datasæt. I september blev der foretaget en landbaseret totaloptælling af grågæs på et stort antal kendte rasteplasser for arten.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved ved midvintertællingen foretaget fra land, men en del flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly, især på Øerne.

Resultater

Grågås var udbredt over hele landet ved optællingen i januar 2016, hvor de fleste fugle blev optalt på Øerne (Figur 1). Der blev i alt registreret 106.295 grågæs, lidt mere end 25.000 flere end på tællingen i januar 2015 (Figur 2). Antallet af grågæs ved januartaellingerne har været jævnt stigende siden begyndelsen af 1980'erne, hvor år-til-år variationer i antal de senere år skyldes forskelle mellem hårde vintre som fx 2010 og 2011 og mildere omkringliggende år (Tabel 1, Figur 2).

På tællingen i september, hvor der blev optalt 141.494 fugle, var fordelingen af grågæs ikke væsentligt forskellig fra i januar (Figur 3) – bortset fra, at der givetvis ville blive registreret grågæs på flere af småøerne i det Sydfynske Øhav, hvis området blev flytalt. Antallet var godt 20.000 fugle flere end året før (Figur 4), og højere end middeltallet for den forudgående 6-års periode (Tabel 2) – men kurven indikerer dog et stagnerende antal.

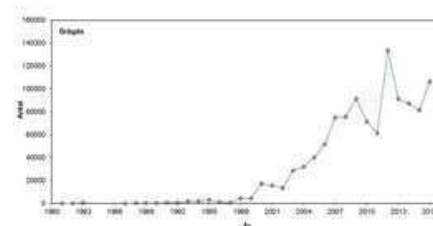

Grågås *Anser anser*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Grågås Figur 1. Fordeling af 106.295 grågæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Grågås Figur 2. Udvikling i antal af grågås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

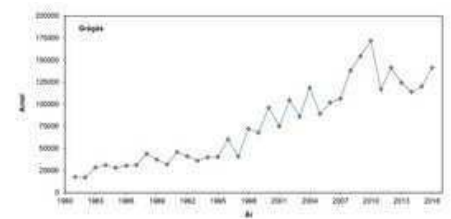
Grågås Figur 3. Fordeling af 141.494 grågæs optalt ved den landsdækkende tælling i september 2016.

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Grågås	190	268	1440	13961	60920	87626	106295

Grågås Tabel 1. Antal af grågås registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Art/Antal	1981-1985	1986-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Grågås	24493	36825	83683	83683	118181	131444	141494

Grågås Tabel 2. Antal af grågås registreret ved de landsdækkende tællinger af grågås i september i Danmark 1981-2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Grågås Figur 4. Udvikling i antal af grågås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i september 1981-2016.

Konklusion

Grågæs har i Danmark været optalt to gange årligt siden 1980'erne. Både den overvintrende bestand og september bestanden har været stigende siden midten af 1980'erne, men har måske siden 2010 været stagnerende.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og septembertælling).

Canadagås

Levested

Canadagås *Branta canadensis* ses på marker med græs, raps, roerester og lign. samt lejlighedsvis ved kysten på ålegræs eller havgræs.

Udbredelse

Canadagås yngler fåtalligt i Danmark, men fugle fra ynglebestande i Norge og Sverige er udbredte som vintergæster i Danmark, særligt i den nordlige del af Jylland og på Øerne.

Overvågningen 2016

Canadagås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For canadagås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde i indlandet, der udgør det største datasæt.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land, men enkelte flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly.

Resultater

Fordelingen af canadagæs i januar 2016 var lidt anderledes end den har været de forudgående år. Der var stadig en stor forekomst i Vendsyssel og Himmerland, men på øerne var der flest på den nordlige del af Sjælland, især ved de inddæmmede dele af Lammefjorden og ved Roskilde Fjord, og færre end normalt på Lolland, Falster og Møn (Figur 1). Der blev registreret i alt 16.372 canadagæs på midvintertællingen i januar 2016, lidt færre end gennemsnittet af de forudgående seks år (Tabel 1). Set i et længere perspektiv var antallet af overvintrende canadagæs stigende frem til 2002, hvor det toppede. Herefter sås et brat fald over ganske få år. Siden 2005 har antallet ligget stabilt på et noget lavere niveau (Figur 2).

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Canadagås	965	7499	15853	24077	20122	18653	16372

Canadagås Tabel 1. Antal af canadagås registreret ved de landsdækkende gæsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de anførte år.

Konklusion

Efter markant vækst og efterfølgende fald i bestanden af canadagås har bestanden været på et lidt lavere men stabilt niveau de seneste 12 år.

Referencer

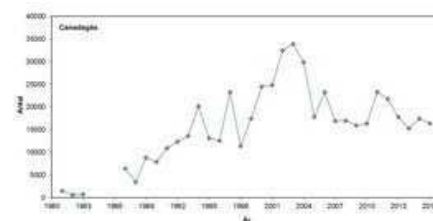

Canadagås *Branta canadensis*

Foto: Creative Commons

Canadagås Figur 1. Fordeling af 16.372 canadagæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Canadagås Figur 2. Udvikling i antal af canadagås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Bramgås

Levested

Bramgås *Branta leucopsis* træffes i træktiden på strandenge, enge og marker, sjældent langt fra kysten.

Udbredelse

Bramgås var førhen kun udbredt som vintergæst i Vadehavsområdet, men har i løbet af de sidste 10 år udvidet sit overvintringsområde til også at omfatte dele af Vest- og Nordjylland og er også i stigende grad registreret i Østdanmark, bl.a. på Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn. I træktiden kan bramgæs ses over det meste af landet, i særdeleshed i de sydlige dele.

Overvågningen 2016

Bramgås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. For bramgås er det dog målrettede optællinger af engområder og agerjorde, der udgør det største datasæt. I marts blev der foretaget en landbaseret totaloptælling af bramgås på et stort antal kendte rasteplasser for arten.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land, men enkelte flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly.

Resultater

Bramgås var ved midvintertællingen i 2016 især udbredt i Vadehavet, omkring det Sydfynske Øhav, på Vest- og Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn (Figur 1), hvorimod der var noget færre fugle i de nordlige dele af Jylland end ved de foregående midvintertællinger. Der blev optalt 157.065 bramgæs, hvilket er på niveau med de to forudgående år (Figur 2). Set i et længere perspektiv er bestanden af bramgås steget stærkt siden begyndelsen af 1980-erne, hvor arten stort set ikke overvintrede i Danmark (Tabel 1, Figur 2).

I marts var der bramgæs over store dele af landet, herunder også rundt ved Limfjorden (Figur 3). Det samlede antal på knap 250.000 fugle er det højeste, der nogensinde er registreret i Danmark og godt 50.000 flere end året før. Der blev optalt knap 22.000 fugle på Saltholm, som ikke blev talt i 2015, hvorfor den reelle forandring i antal er omkring 30.000 fugle.

Læs også om

> Bramgås som ynglefugl

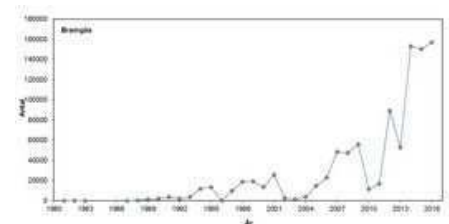

Bramgås *Branta leucopsis*

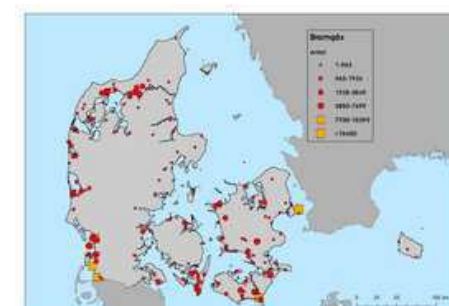
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Bramgås Figur 1. Fordeling af 157.065 bramgæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Bramgås Figur 2. Udvikling i antal af bramgås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Bramgås	15	1446	6648	13401	32101	78811	157065

Bramgås som Tabel 1. Antal af bramgås registreret ved de landsdækkende gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de anførte år.

Art/Antal	1981-1983	1986-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Bramgås	798	1968	13773	22465	46241	109345	249819

Bramgås som Tabel 2. Antal af bramgås registreret ved de landsdækkende marts tællinger af i Danmark 1981-1983 og 1986-2016 (næsten årligt). De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de anførte år.

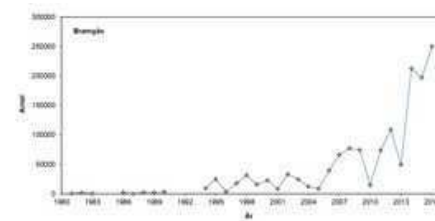
Konklusion

Bramgås har i Danmark været optalt to gange årligt siden 2004, og næsten årligt siden 1987. Antallene har siden midten af 1980'erne været stærkt stigende, både om vinteren og foråret.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og martstælling).

Bramgås Figur 3. Fordeling af 249.819 bramgæs optalt ved den landsdækkende tælling i marts 2016. Firkantet signatur angiver enkeltforekomster af international betydning.

Bramgås Figur 4. Udvikling i antal af bramgås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i marts 1981-2016. Der er enkelte år, hvor der ikke er foretaget en tælling.

Lysbuget knortegås

Levested

Lysbuget knortegås *Branta bernicla hrota* træffes i Danmark som træk- og vintergæster i lavvandede områder med undervandsvegetation, på strandenge og i de senere år også på agerjorde i umiddelbar nærhed af de fjorde og enge, de normalt benytter.

Udbredelse

Lysbuget knortegås trækker fra yngleområderne i Nordgrønland og Svalbard til Danmark for at overvintre. Mere end halvdelen af bestanden træffes i Danmark om efteråret, hvorefter antallet stiger hen til foråret, hvor hele bestanden findes i Danmark. De lysbugede knortegæs er især udbredt i den nordlige del af Jylland, men mindre flokke findes også regelmæssigt i den sydlige del af Kattegat og den nordlige halvdel af Vadehavet.

Overvågningen 2016

Lysbuget knortegås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Derudover er arten overvåget i maj måned, som er den måned på året, hvor de største antal som regel forekommer i landet (Jørgensen m.fl. 1994) samt i oktober, hvor store antal også forekommer om end med en noget anden udbredelse end om foråret.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. Ved tællingerne i maj og oktober dækkes alle kendte lokaliteter med årlig forekomst, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, som er udpeget for lysbuget knortegås.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land, men enkelte flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly – især om vinteren i de centrale dele af Limfjorden.

Resultater

Lysbuget knortegås var, sædvanen tro, langt overvejende udbredt i Limfjorden og langs østkysten af Kattegat fra Stensnæs i Vendsyssel til Norddjursland. Dertil kommer mindre forekomster omkring Mols, i Aarhus bugten, på Gyllingnæs ved Horsens Fjord, Nordfyn og i den nordlige del af Vadehavet (Figur 1 og 3).

Der blev registreret i alt 3.664 lysbugede knortegæs på midvinteroptællingen i januar 2016, et antal der ligger på niveau med gennemsnittet for den nærmeste 6-årsperiode 2010-2015, men under de forudgående 6-årsperioder (Tabel 1). Antallene er set i et længere perspektiv steget jævnt siden 1980'erne (Tabel 2, Figur 2). Antallet af Lysbugede

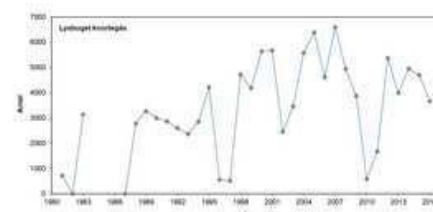

Lysbuget knortegås *Branta bernicla hrota*

Foto: Peter Bundgaard

Lysbuget knortegås Figur 1. Fordeling af 3.664 lysbugede knortegæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Lysbuget knortegås Figur 2. Udvikling i antal af lysbuget knortegås optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

Lysbuget Knortegås Figur 3. Fordeling af 7.750 lysbugede knortegæs optalt ved den landsdækkende tælling i maj 2016.

knortegæs ved optællingerne i januar varierer generelt meget med vinterforholdene, med lave antal i kolde vintre som fx årene 1996-1997 og 2010-2011 og højere antal i mildere vintre (Figur 2).

I maj blev der optalt 7.750 lysbugede knortegæs, et antal der ligger noget over de gennemsnitlige antal opgjort de forudgående 6 år (Tabel 2). Ved majtællingerne har antallene af Lysbugede knortegæs været varierende fra år til år, men er overordnet set stigende (Tabel 2, Figur 4).

I oktober blev der optalt 6.495 lysbugede knortegæs, det højeste antal, der er registreret i Danmark i oktober 2005-2016 (Tabel 3, Figur 6).

Ved alle tællingerne blev de største antal registreret i den østlige del af Limfjorden, nærmere bestemt i Nibe og Gjøl Bredninger samt Limfjorden omkring Egholm (1.507 i januar, 4.465 i maj og 4.612 i oktober). Uden for dette område sås de største antal ved Harboøre Tange (713) og østkysten af Himmerland (577) i januar, i området omkring Agerø (2.365) i maj og i området fra Stensnæs til Dokkedal (884) samt i området omkring Mariager og Randers Fjorde (888) i oktober.

Art/antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Lysbuget knortegås	1286	2380	2183	4356	5331	3546	3664

Lysbuget knortegås Tabel 1. Antal af lysbuget knortegås registreret ved de landsdækkende midvinter-gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Art/antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Lysbuget knortegås	2744	3180	5990	4329	6662	5405	7750

Lysbuget knortegås Tabel 2. Antal af lysbuget knortegås registreret ved de landsdækkende majtællinger af knortegås i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år. I flere af årene 1992-2003 er forårsbestanden ikke blevet opgjort for hele landet, hvorfor tal fra disse perioder skal tages med et forbehold.

Art/antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Lysbuget knortegås					4628	4986	6495

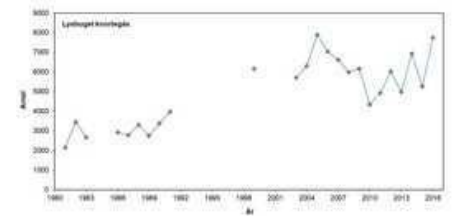
Lysbuget knortegås Tabel 3. Antal af lysbuget knortegås registreret ved de landsdækkende oktobertællinger i Danmark 2005-2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Konklusion

Lysbuget knortegås har i Danmark været optalt regelmæssigt i januar og maj siden 1981 og tre gange årligt siden 2005. Arten har set over perioden 1981-2016 været stigende i antal i alle tre måneder, hvilket afspejler en generel bestandstilvækst fra knap 2.800 fugle i 1981 til omkring 10.000 i 2016 (Clausen & Craggs 2018). De seneste års vækst skyldes også at bestanden har haft tre relativt gode yngleår i somrene 2014-2016 (Clausen & Craggs 2018).

Referencer

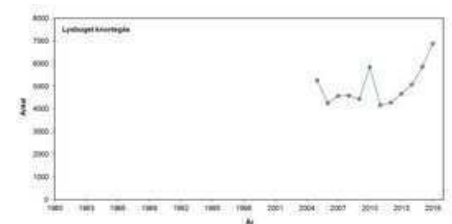
- Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. optællinger midvinter, maj og oktober).
- Clausen, P. & Craggs, A. 2018. K2. East Atlantic (Greenland/Svalbard) Light-bellied Brent *Branta bernicla hrota*. I Fox, A.D. & Leafloor, J.O.: A Global Audit of the Status and Trends of Arctic and Northern Hemisphere Goose Populations. Conservation of Arctic Flora and Fauna: Akureyri, Iceland. (i trykken).

Lysbuget knortegås Figur 4. Udvikling i antal af lysbuget knortegås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i maj 1981-1983 og 1986 til 2016. I flere af årene 1992-2003 er forårsbestanden ikke blevet opgjort for hele landet.

Lysbuget Knortegås Figur 5. Fordeling af 6.495 lysbuget knortegås optalt ved den landsdækkende tælling i oktober 2016.

Lysbuget knortegås Figur 6. Udvikling i antal af lysbuget knortegås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i oktober 2005 til 2016.

Mørkbuget knortegås

Levested

Mørkbuget knortegås *Branta bernicla bernicla* træffes i Danmark som træk- og vintergæster i lavvandede områder med undervandsvegetation og på strandenge.

Udbredelse

Mørkbuget knortegås trækker gennem landet på vej til/fra yngleområderne i Sibirien. Om vinteren er de fleste mørkbugede knortegæs forsvundet til mildere egne, men smågrupper overvintrer i milde vintre i Vadehavet, Ringkøbing Fjord, Kattegat og enkelte andre steder. I træktiden kan arten ses over det meste af landet, men i særdeleshed i de sydlige dele. Danmark ligger på nordkanten af artens vinterudbredelse.

Overvågningen 2016

Mørkbuget knortegås blev overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder. Derudover er arten overvåget i maj måned, som er den måned på året, hvor de største antal som regel forekommer i landet (Madsen m.fl. 1990).

Undersøelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. Ved maj-tællingen dækkes alle kendte lokaliteter med årlig forekomst af rastende fugle om foråret, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, som er udpeget for mørkbuget knortegås.

Overvågningsmetode

Arten er især registreret ved optællinger foretaget fra land, men enkelte flokke er observeret ved totaltællinger foretaget fra fly. Vadehavets bestand overvåges altid fra fly.

Resultater

Mørkbuget knortegås var, akkurat som i tidligere år, langt overvejende udbredt i landets sydlige dele med enkelte spredte forekomster i Kattegat og Limfjorden ved optællingen i både januar og maj 2016 (Figur 1 og 3).

Der blev registreret i alt 3.145 mørkbugede knortegæs på midvinteroptællingen i januar 2016, et antal der ligger noget over gennemsnittet for de næsten årlige antal fra 1981 til 2015 (Tabel 1). Antallet af mørkbugede knortegæs ved optællingerne i januar varierer generelt meget med vinterforholdene, med lave antal i kolde vintre som fx 2010 og 2011 og højere antal i mildere vintre (Figur 2).

I maj blev der optalt 17.888 mørkbugede knortegæs, et antal der ligger meget tæt på det gennemsnitlige antal opgjort de forudgående 6 år (Tabel 2). Ved majtællingerne har antallene af mørkbugede knortegæs været varierende fra år til år, men er overordnet set stabile stabile (Figur 4). Variationen i antal kan formentlig blandt andet skyldes, at der i

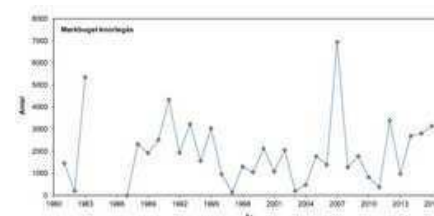

Mørkbuget knortegås *Branta bernicla bernicla*

Foto: Peter Bundgaard

Mørkbuget Knortegås Figur 1. Fordeling af 3.145 mørkbugede knortegæs optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Mørkbuget knortegås Figur 2. Udvikling i antal af mørkbuget knortegås optalt ved årlige landsdækkende tællinger ved midvinter i 1981-1983 og 1987 til 2016.

Mørkbuget Knortegås Figur 3. Fordeling af 17.888 mørkbugede knortegæs optalt ved den landsdækkende tælling i maj 2016.

løbet af maj er et stort gennemtræk af fugle, der gradvis flytter sig fra de sydlige dele af Vadehavet i Holland og Nedersachsen til de nordligere dele i Slesvig-Holsten og Danmark.

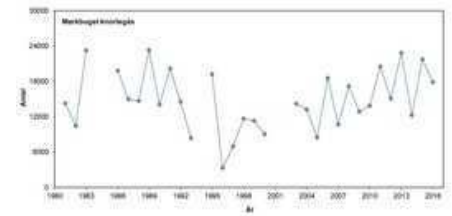
Ved begge tællingerne blev de største antal registreret i Vadehavet (1.057 i januar og 8.581 i maj). Udenfor Vadehavet var de største antal i januar i det Sydfynske Øhav (732) og ved Læsø (296) (Figur 1). I maj optaltes de største antal udenfor Vadehavet i området fra Storstrømmen til Bøgestrømmen (2.749), i det Sydfynske Øhav (1.095) samt i Smålandsfarvandet nord for Lolland (1.205) (Figur 3).

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Mørkbuget knortegås	2339	2220	1807	1304	2274	1847	3145

Mørkbuget knortegås Tabel 1. Antal af mørkbuget knortegås registreret ved de landsdækkende midvinter gåsetællinger i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år.

Art/Antal	1981-1983	1987-1991	1992-1997	1998-2003	2004-2009	2010-2015	2016
Mørkbuget knortegås	16002	17850	8454	12269	13505	17742	17888

Mørkbuget knortegås Tabel 2. Antal af mørkbuget knortegås registreret ved de landsdækkende majtællinger af knortegæs i Danmark 1981-1983 og 1987 til 2016. De anførte antal er gennemsnit af landstotaler for de nævnte år. Bemærk at der i årene 1992-2000 kun er foretaget flytælling i Vadehavet, hvorfor antal fra denne periode vil være noget lavere.

Mørkbuget knortegås Figur 4. Udvikling i antal af mørkbuget knortegås, optalt ved årlige landsdækkende tællinger i maj 1981-1983 og 1987 til 2016. I årene 1992-2000 er der kun foretaget flytælling i Vadehavet.

Konklusion

Mørkbuget knortegås gås har i Danmark været optalt to gange årligt siden 2004. Arten har været overvåget siden 1981, og antallene har set over perioden 1981-2015 været fluktuerende om vinteren og stabile om foråret.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og majtælling).
- › Madsen, J., Frikke, J. & Laursen, K. (1990). Forekomst og habitatvalg hos Mørkbuget Knortegås *Branta b. bernicla* i Danmark, og specielt Vadehavet. – Danske Vildtforskning 45: 1-24.

Gravand

Levested

Gravand *Tadorna tadorna* yngler især ved fjorde og lavvandede kyster og slår sig gerne ned på mindre øer og holme. Arten yngler også inde i landet i moser og søer og undertiden langt fra vand. I træktiden opholder fuglene sig ved kyster med lavt vand og tidevandspræg, hvor der er gode muligheder for at søge føde.

Udbredelse

Gravanden yngler ret almindeligt over hele landet, flest langs beskyttede kyster, men også spredt inde i landet. I træktiden samles fuglene i sensommeren i Vadehavet og senere desuden langs Jyllands Kattégatkyst samt i Limfjorden. Om foråret er arten spredt langs de fleste lavvandede kyster.

Overvågningen 2016

Gravand blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev registreret i alt 21.020 gravænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 61 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal er noget lavere end ved de foregående landsdækkende tællinger (Tabel 1), men indekset ligger tæt på middel for årene 1987-2015 (indeks 66). Der ses færre fugle i kolde vintre som fx. 1987, 1996 og 2010).

Arten registreredes over det meste af landet (Figur 1), dog med langt hovedparten i Vadehavet (11.980 fugle) og på strækningen fra Bønnerup til Voerså (6.255 fugle) på østkysten af Jylland. På øerne blev de største antal registreret i Isefjord og Roskilde Fjord, samt i de lavvandede områder i Smålandsfarvandet og det Sydfynske Øhav.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013*	2016
Gravand	15.550	16.545	34.936	45.672	27.632	32.939	32.360	5.445	21.020

Gravand Tabel 1. Antal gravand registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit. * I 2013 blev Vadehavet ikke optalt, hvorfor dette antal skal tages med forbehold, da det er en meget vigtig lokalitet for arten.

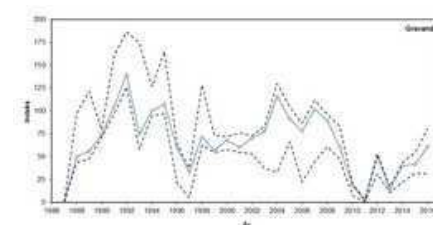

Gravand *Tadorna tadorna*

Foto: Peter Bundgaard

Gravand Figur 1. Fordeling af 21.020 gravænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Gravand Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for gravand ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Antallet af overvintrende gravvænder har overordnet set været stabilt i perioden 1969-2013, dog med udsving mellem tællingerne. Antallet i 2016 var under de seneste optællinger i 2004 og 2008, hvilket dog kunne skyldes den forholdsvis kolde vinter. Det lave antal registreret i 2013 skyldes manglende dækning af en række af artens kerneområder (bl.a. Vadehavet).

En mere omfattende analyse af trends fra Vadehavet baseret på springflodstællinger fra 1987 til 2010 indikerer en stigende bestand frem til 2005, hvorefter bestanden frem til 2010 var faldet tilbage til startniveauet fra midten af 1980'erne (Laursen & Frikke 2013).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Laursen, K. & Frikke, J. (2013). Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. - Dansk Ornitologisk. - Forenings Tidsskrift 107: 1-142.

Pibeand

Levested

Pibeand *Mareca penelope* er en almindelig og vidt udbredt trækfugl. Fuglene lever af plantemateriale, som de finder på lavt vand eller på strandenge. Arten forekommer også, omend i mindre antal, ved søer med bundplanter og omkransende ferske engarealer.

Udbredelse

Pibeand findes i træktiden ved de fleste egnede lokaliteter. Vadehavet er Danmarks vigtigste rastestedsplads, men andre vigtige lokaliteter findes i Jylland ved de vestjyske fjorde, i Vejlerne og i Limfjorden. På Øerne var Ulvshale-Nyord den vigtigste rastestedsplads i i 1990'erne og 2000'erne (Clausen m.fl. 2014), men er forekommet i lavere antal dér de senere år, jf. NOVANA overvågningen.

Overvågningen 2016

Pibeand blev optalt ved en næsten landsdækkende optælling i første halvdel af oktober. Disse tællinger udgør et nationalt program, der sigter mod at optælle svømmeænderne, når der forventeligt er flest her i landet om efteråret. De indgår ikke i internationale optællinger, men er vitale for den nationale monitoring af artens forekomst, fordi fuglene trækker helt bort i kolde vintre og ellers kun ses i beskedne antal ved midvintertællingerne. Nationalt bruges tællingerne til overvågning af arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Optællingerne udføres ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for en eller flere svømmeandearter. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

Hovedparten af områderne optælles fra land. Saltholm kunne ikke dækkes på grund af blæst, der forhindrede sejlads til øen. Vadehavet optælles normalt fra fly, men i 2016 kunne tællingen først udføres 11. november pga. blæst/regn/militærøvelser i Vadehavet på dage med ideelt højvande for optællingen. Tællingen i november faldt også efter et større kuldeindslag fra nordøst, hvorfor der allerede var is i større dele af Vadehavet. Det bevirkede, at de samlede antal af alle arter på nær gråand forekom i lavere antal, end der blev optalt fra land i oktober. Derfor afrapporteres der tal fra de landbaserede optællinger nedenfor.

Resultater

Pibeand forekom i oktober 2016 i store antal i Vadehavet (44.284 talt fra land), Ringkøbing Fjord med Skjern Enge (22.199), ved Agger og Harboøre Tanger (11.518), ved Ulvedybet, Nibe-Gjøl Bredninger og Limfjorden omkring Egholm (14.604). På øerne blev

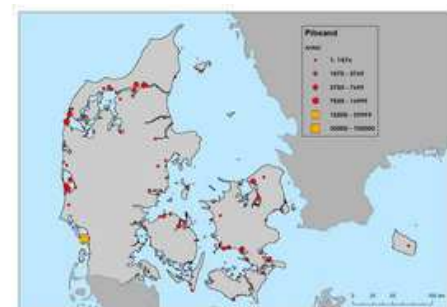
Pibeænder *Mareca penelope* sammen med knortegæs

Foto: Rasmus Due Nielsen

Pibeand *Mareca penelope*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Pibeand Figur 1. Antal og fordeling af 147.492 rastende pibeænder på de optalte lokaliteter i Danmark i oktober 2016. Firkantet signatur angiver at forekomsten er af international betydning. Hver prik repræsenterer antal i et samlet optællingsområde, som fx Vadehavet eller Roskilde Fjord (hvor der her er sondret mellem den del af fjorden, der ligger inden for fuglebeskyttelsesområde nr. 105 og den nordlige del, Frederiksværk Bredning, som ligger uden for).

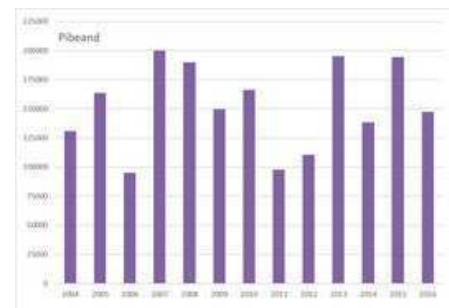

de største antal truffet ved Roskilde Fjord (13.635) og ved Karrebæk-Dybsø-Avnø Fjorde (5.893) (Figur 1).

Det samlede antal af pibeænder optalt i oktober 2016 var på knap 150.000 fugle, hvilket er højt i betragtning af, der ikke kunne udføres flytælling i Vadehavet i oktober. Der er ikke nogen entydig tendens i udviklingen i antallet fra 2004-2016, hvor år med under 140.000 fugle er karakteriseret ved en manglende flytælling i Vadehavet (Tabel 1, Figur 2). Det vurderes, at bestanden er stabil.

Art/Antal	2004-2009			2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	Middel	Minimum	Maksimum							
Pibeand	154.866	95.140	200.158	166.128	97.610	110.358	195.164	138.356	194.453	147.492

Tabel 1. Antal af rastende pibeand i Danmark i oktober 2004-2016. Venstre del angiver variationen i første 6-årige NOVANA-periode. I år markeret med * er der ikke udført en flytælling i Vadehavet. Disse år er der i stedet medtaget data fra landbaserede tællinger, der kun udgør en delmængde af det samlede antal i Vadehavet.

Pibeand Figur 2. Antal af pibeand optalt i oktober under NOVANA-programmet 2004-2016.

Konklusion

Pibeand har været optalt årligt i perioden 2004-2016, og tællingerne indikerer en overordnet set stabil udvikling i den nationale bestand, men med store regionale forskelle. Antallet i 2016 var lavere end årene før, og kan være påvirket af den manglende flytælling i Vadehavet. Set i et længere perspektiv er der ingen tvivl om at bestanden er steget siden 1980'erne, især som respons de mange nye reservater, der blev etableret fra 1989-2000 (Clausen m.fl. 2013, 2014).

Referencer

- Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- Clausen, P., Holm, T.E., Laursen, K., Nielsen, R.D. & Christensen, T.K. (2013). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 1: Nationale resultater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 118 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 72.
- Clausen, P., Holm, T.E., Therkildsen, O.R., Jørgensen, H.E. & Nielsen, R.D. (2014). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 2: De enkelte reservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 236 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 132.

Knarand

Levested

Knarand *Mareca strepera* er tilknyttet mere ferske områder end flere af de andre svømmeænder og ses derfor især ved søer eller meget brakke vådområder, hvor den fouragerer på bundvegetation og smådyr i tilknytning til planterne.

Udbredelse

Knarand findes i træktiden efterhånden udbredt i hele landet, oftest som enkelte par eller småflokke i større koncentrationer af andre svømmeænder, men enkelte lokaliteter har regelmæssige forekomster af mere end 100 fugle, fx Vejlerne og Maribosøerne.

Overvågningen 2016

Knarand blev optalt ved en næsten landsdækkende optælling i første halvdel af oktober. Disse tællinger udgør et nationalt program, der sigter mod at optælle svømmeænderne, når der forventeligt er flest her i landet om efteråret. De indgår ikke i internationale optællinger, men er vitale for den nationale monitoring af artens forekomst, fordi fuglene trækker helt bort i kolde vintre og ellers kun ses i beskedne antal ved midvintertællingerne. Nationalt bruges tællingerne til overvågning af arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Optællingerne udføres ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for en eller flere svømmeandearter. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

Hovedparten af områderne optælles fra land. Saltholm kunne ikke dækkes på grund af blæst, der forhindrede sejlads til øen. Knarand forekommer yderst fåtalligt i Vadehavet og landstotalen af arten påvirkes derfor næsten ikke af den manglende oktober-flytælling af dette område, som omtales under flere af de andre svømmeandearter.

Resultater

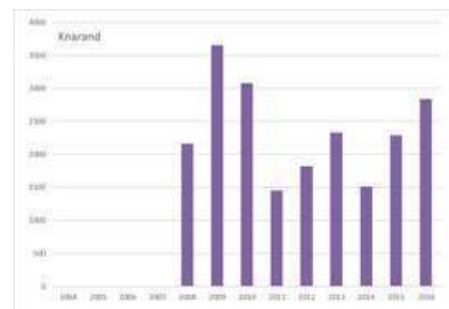
Knarand forekom i oktober 2016 i størst antal ved Maribosøerne (606 fugle). Andre lokaliteter med mere end 200 fugle var Skjern Enge (255), Østlige Vejler (476), Vorup Enge (252), Gyldensteen Strand (356) og Hovvig (208) (Figur 1). Det er således en art, der i høj grad er begunstiget af naturgenopretninger – da alle seks nævnte områder har været genstand for naturgenopretning eller sørestaurering (Maagaard m.fl. 2008, Clausen m.fl. 2014).

Knarand *Mareca strepera*
Fotos: Rasmus Due Nielsen

Knarand Figur 1. Antal og fordeling af 2.836 rastende knarænder på de optalte lokaliteter i Danmark i oktober 2016. Firkantet signatur angiver, at forekomsten er af international betydning. Hver prik repræsenterer antal i et samlet optællingsområde, som fx Maribosøerne eller Hov Vig.

Knarand Figur 2. Antal af knarand optalt i oktober under NOVANA-programmet 2008-2016.

Det samlede antal af knarænder optalt i oktober 2016 var på 2.836 fugle, hvilket er det højeste antal som er registreret siden 2010 (Tabel 1, Figur 2). Der er ikke nogen entydig tendens i udviklingen i antallet fra 2008-2016, hvorfor det vurderes, at bestanden er stabil inden for de optalte lokaliteter.

Art/Antal	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knarand	2.164	3.654	3.077	1.450	1.821	2.328	1.514	2.290	2.836

Knarand Tabel 1. Antal af rastende knarand i Danmark i oktober 2008-2016. Arten blev først optaget i et enkelt fuglebeskyttelsesområdes udpegningsgrundlag i 2012, og første gang bearbejdet til NOVANA rapporten i 2014, hvor data tilbage til 2008 blev behandlet.

Konklusion

Knarand har været optalt årligt i perioden 2008-2016, og tællingerne indikerer en overordnet set stabil udvikling i den nationale bestand. Set i et længere perspektiv er der ingen tvivl om, at bestanden er steget siden 1980'erne, både fordi arten er indvandret og blevet en stadig mere udbredt og talrig ynglefugl (Grell 1998, Jørgensen 2006, Clausen m.fl. 2016) – og fordi den synes begunstiget af mange naturgenopretninger af tidligere lavbundsområder samt sørestaureeringer.

Referencer

- ▶ Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- ▶ Clausen, P., Holm, T.E., Therkildsen, O.R., Jørgensen, H.E. & Nielsen, R.D. (2014). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 2: De enkelte reservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 236 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 132.
- ▶ Clausen, P., Hounisen, J.P., Asferg, T., Thorup, O., Nielsen, H.H. & Vissing, M.S. (2016). Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2014. En evaluering af effekt af en intensiveret rævebekæmpelse på antallet af ræve og ynglefugle, eksempler på optimeret engfugleforvaltning og anbefalinger til forvaltningstiltag. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 84 s. – Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 160.
- ▶ Jørgensen, H.E. (2006). Maribosøerne. Ynglefugle 2005. Status og udvikling siden 1977. – Storstrøms Amt.
- ▶ Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.
- ▶ Maagard, L., Tom-Petersen, L., Kristensen, B., Rasmussen, B & Brandt, T. (2008). Vorup Enge – før og efter naturgenopretningen. – Randers Kommune og Dansk Ornitologisk Forening.

Krikand

Levested

Krikand *Anas crecca* er en talrig og udbredt trækfugl. Små antal af krikænder kan, når trækket kulminerer, træffes selv i meget små vandhuller, men store tusindtallige flokke findes især ved fjorde og lavvandede kyster, som rummer større arealer med enge og sumpe.

Udbredelse

Krikand findes i træktiden ved de fleste egnede lokaliteter. De vigtigste rasteplasser ligger ved de vest- og nordjyske fjorde og lagunesøer samt ved Ulvshale-Nyord og fjorde og nor på Sydsjælland.

Overvågningen 2016

Krikand blev optalt ved en næsten landsdækkende optælling i første halvdel af oktober. Disse tællinger udgør et nationalt program, der sigter mod at optælle svømmeænderne, når der forventeligt er flest her i landet om efteråret. De indgår ikke i internationale optællinger, men er vitale for den nationale monitoring af artens forekomst, fordi fuglene trækker helt bort i kolde vintre og ellers kun ses i beskedne antal ved midvintertællingerne. Nationalt bruges tællingerne til overvågning af arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Optællingerne udføres ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for en eller flere svømmeænderarter. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

Hovedparten af områderne optælles fra land. Saltholm kunne ikke dækkes på grund af blæst, der forhindrede sejlads til øen. Vadehavet optælles normalt fra fly, men i 2016 kunne tællingen først udføres 11. november pga. blæst/regn/militærøvelser i Vadehavet på dage med ideelt højvande for optællingen. Tællingen i november faldt også efter et større kuldeindslag fra nordøst, hvorfor der allerede var is i større dele af Vadehavet. Det bevirkede at de samlede antal af alle arter på nær gråand forekom i lavere antal, end der blev optalt fra land i oktober. Derfor afrapporteres der tal fra de landbaserede optællinger nedenfor.

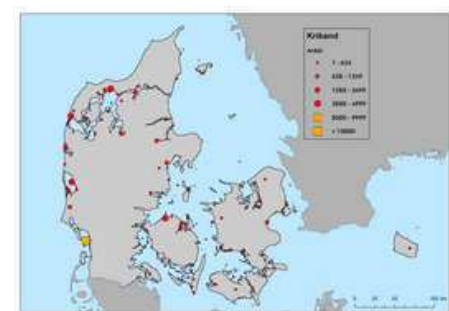
Resultater

Krikand forekom i oktober 2016 i store antal i Vadehavet (8.327 talt fra land, faktisk et højt antal for området), Ringkøbing Fjord med Skjern Enge (4.780), Nissum Fjord (2.068), Agger Tange (2.530) og i de Østlige Vejler (2.971). På øerne blev de største antal

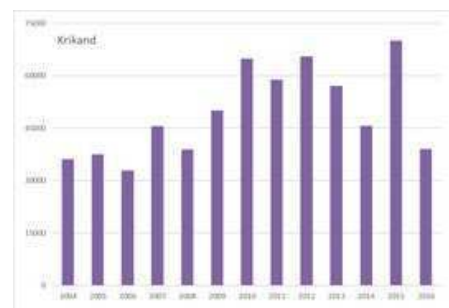

Krikand *Anas crecca*

Foto: Peter Bundgaard

Krikand Figur 1. Antal og fordeling af 38.933 rastende krikænder i Danmark i oktober 2016. Firkantet signatur angiver, at forekomsten er af international betydning. Hver prik repræsenterer antal i et samlet optællingsområde, som fx Vadehavet eller Roskilde Fjord (hvor der her er sondret mellem den del af fjorden, der ligger inden for fuglebeskyttelsesområde nr. 105 og den nordlige del, Frederiksværk Bredning, som ligger uden for).

Krikand Figur 2. Antal af krikand optalt i oktober under NOVANA-programmet 2004-2016.

truffet ved de naturgenoprettede områder ved henholdsvis Gyldensteen Strand (3.029) og Firtalstrand-Ølund området ved Odense Fjord (1.102), der var de eneste forekomster med mere end 1.000 fugle øst for Lillebælt (Figur 1).

Det samlede antal af krikænder optalt i oktober 2016 var på 38.933 fugle, noget færre end årene før, men på niveau med middelforekomsten i 2004-2009 (Tabel 1, Figur 2), hvorfor det vurderes, at antallet af krikænder optalt i oktober i perioden 2004-2015 har været stabilt-stigende. Den manglende flytælling af Vadehavet kan være medvirkende til dette fald, men antallet af krikænder i Vadehavet er sjældent over 10.000 fugle, så det er ikke hele forklaringen. Antallet af krikænder i Danmark påvirkes bl.a. af sommerens ynglesucces, hvilket er påvist både for Vadehavet og Ringkøbing Fjord (Laursen & Frikke 2006, Meltofte & Clausen 2011).

Art/Antal	2004-2009			2010	2011*	2012*	2013	2014*	2015	2016*
	(Middel, Minimum, Maksimum)									
Krikand	40.170	32.882	50.031	64.778	58.792	65.461	57.085	45.669	69.925	38.933

Krikand Tabel 1. Antal af rastende krikand i Danmark i oktober 2004-2016. Venstre del angiver variationen i første 6-årige NOVANA-periode. I år markeret med * er der ikke udført en flytælling i Vadehavet. Disse år er der i stedet medtaget data fra landbaserede tællinger, der kun udgør en delmængde af det samlede antal i Vadehavet.

Konklusion

Krikand har været optalt årligt i perioden 2004-2016, og tællingerne viser noget varierende antal fra år-til-år, med en stabilt-stigende udvikling. Antallet i 2016 var lavere end årene før, og kan i mindre omfang være påvirket af den manglende flytælling i Vadehavet. Bedømt ud fra indeksberegninger for årene 1980-2010 (se Pihl m.fl. 2013) og de seneste års NOVANA-tællinger er tallene registeret efter 2010 blandt de højeste antal i Danmark i en 35-årig periode.

Referencer

- ▶ Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- ▶ Laursen, K. & Frikke, J. (2006). Assessment of sustainable management of staging waterbirds in the Danish Wadden Sea. – *Wildfowl* 56: 152-171.
- ▶ Meltofte, H. & Clausen, P. (2011). Svømmefuglene på Tipperne 1929-2007. - *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 105: 1-120.

Gråand

Levested

Gråand *Anas platyrhynchos* er vidt udbredt som ynglefugl i Danmark såvel som resten af den nordlige halvdel af Jorden. Arten er også en talrig trækgæst.

Udbredelse

I Danmark træffes gråand om efteråret og vinteren jævnt fordelt i småflokke over hele landet, og der er i modsætning til de øvrige svømmeænder ikke enkeltlokaliteter, der indeholder markant højere antal end andre, hvilket blandt andet også afspejles i, at ingen enkeltlokalitet er af international betydning for arten.

Overvågningen 2016

Gråand ses i størst antal her i landet ved midvinter, og det er derfor de landsdækkende midvintertællinger, der sammen med årlige indeksberegninger udgør grundlaget for en vurdering af bestandsudviklingen for trækgæsterne. Gråænder er således blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

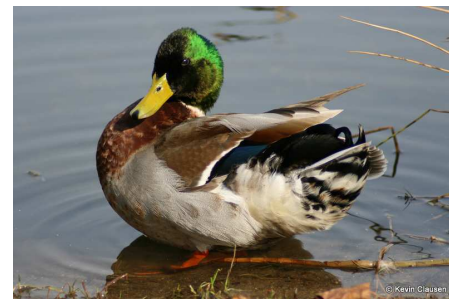
Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev i alt registreret 139.233 gråænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 73 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal var på niveau med de foregående landsdækkende tællinger (Tabel 1), og indekset ligger tæt på middel for årene 1987-2015 (indeks 79).

Antallet af gråænder optalt ved midvinter i perioden 1969-2016 har varieret mellem knap 120.000 og godt 160.000 fugle, når man ser bort fra tællingerne i midten af 1980'erne, hvor tallene var ekstraordinært lave på grund af isvintre. Overordnet set er udviklingens i antallet af overvintrende gråænder stabilt uden nogen entydig tendens (Tabel 1, Figur 2).

Arten registreredes almindeligt over hele landet (Figur 1), dog med større koncentrationer langs østkysten af Himmerland, i Limfjorden, Roskilde Fjord, Stege Bugt og Præstø Fed. Den største flok blev registreret i Allehave Bugt (3.300 fugle), som også traditionelt huser store antal overvintrende gråænder.

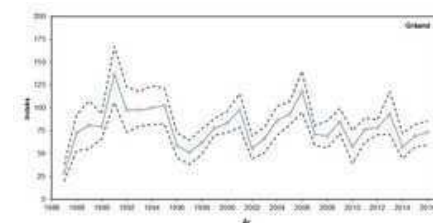

Gråand *Anas platyrhynchos*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Gråand Figur 1. Fordeling af 139.233 gråænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Gråand Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for gråand ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Gråand	118.125	73.561	182.716	145.151	137.007	140.517	135.893	140.449	139.233

Gråand Tabel 1. Antal gråand registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og årlige 1987-1989 er gennemsnit.

Konklusion

Gråand har været optalt regelmæssigt i perioden 1969-2016, og tællingerne indikerer et varierende men overordnet stabilt niveau. Arten overvintrer almindeligt over hele landet. I Sverige er arten gået frem og der overvintrede i 2015 i omegnen af 200.000 fugle i landet (Nilsson & Haas 2016).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet, hhv. midvintertælling og oktobertælling).
- › Nilsson, L. & Haas, F. (2016). Distribution and numbers of wintering waterbirds in Sweden in 2015 and changes during the last fifty years. *Ornis Svecica* 26: 3-54.

Spidsand

Levested

Spidsand *Anas acuta* er en lokalt talrig trækfugl. Fuglene lever især af plantefrø, som de finder på lavt vand, eller af smådyr, som de finder på blotlagte eller meget lavvandede mudderflader. I Danmark er spidsand især tilknyttet brakke og salte vådområder og ses derfor sjældnere i større antal ved ferske vådområder end de øvrige svømmeandearter.

Udbredelse

Spidsand findes i træktiden i større antal på ganske få lokaliteter, men ses i øvrigt i små antal blandt andre svømmeænder på de fleste af de optalte lokaliteter. Vadehavet er Danmarks vigtigste rastestedsplads, men lokaliteter med tusindtallige flokke findes i Jylland også ved Ringkøbing Fjord og på Agger Tange. På Øerne har Ulvshale-Nyord førhen været den vigtigste rastestedsplads (Clausen m.fl. 2013), men arten er forekommet i lavere antal dér de senere år, jf. NOVANA overvågningen.

Overvågningen 2016

Spidsand blev optalt ved en næsten landsdækkende optælling i første halvdel af oktober. Disse tællinger udgør et nationalt program, der sigter mod at optælle svømmeænderne, når der forventeligt er flest her i landet om efteråret. De indgår ikke i internationale optællinger, men er vitale for den nationale monitoring af artens forekomst, fordi fuglene trækker helt bort i kolde vintre og ellers kun ses i beskedne antal ved midvintertællingerne. Nationalt bruges tællingerne til overvågning af arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøelsesområde

Optællingerne udføres ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for en eller flere svømmeandearter. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

Hovedparten af områderne optælles fra land. Saltholm kunne ikke dækkes på grund af blæst, der forhindrede sejlads til øen. Vadehavet optælles normalt fra fly, men i 2016 kunne tællingen først udføres 11. november pga. blæst/regn/militærøvelser i Vadehavet på dage med ideelt højvande for optællingen. Tællingen i november faldt også efter et større kuldeindslag fra nordøst, hvorfor der allerede var is i større dele af Vadehavet. Det bevirkede at de samlede antal af alle arter på nær gråand forekom i lavere antal, end der blev optalt fra land i oktober. Derfor afrapporteres der tal fra de landbaserede optællinger nedenfor.

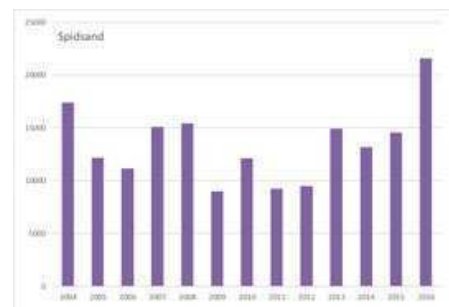
Spidsand *Anas acuta*

Foto: Wikimedia Commons / Dick Daniels

Spidsand Figur 1. Antal og fordeling af 21.565 rastende spidsænder på de optalte lokaliteter i Danmark i oktober 2016.

Firkantet signatur angiver, at forekomsten er af international betydning. Hver prik repræsenterer antal i et samlet optællingsområde, som fx Tipperne eller Klægbanken i Ringkøbing Fjord.

Spidsand Figur 2. Antal af spidsand optalt i oktober under NOVANA-programmet 2004-2016.

Resultater

Spidsand forekom i oktober 2016 i store antal i Vadehavet (10.833 talt fra land), Ringkøbing Fjord med Skjern Enge (7.106) og ved Agger Tange (1.270). På øerne blev de største antal truffet ved Ulvshale-Nyord (1180), Holstienborg Nor (162) og Gyldensteen Strand (186) (Figur 1).

Det samlede antal af spidsænder optalt i oktober 2016 var på 21.565 fugle, hvilket er det højeste antal der er truffet i NOVANA-perioden 2004-2016 (Tabel 1, Figur 2).

Spidsandens antal varierer meget fra år til år, og der er ikke nogen entydig tendens i udviklingen i antallet fra 2004-2016.

Art/Antal	2004-2009			2010	2011*	2012*	2013	2014*	2015	2016*
	(Middel, Minimum, Maksimum)									
Spidsand	13.367	9.005	17.388	12.108	9.225	9.477	14.941	13.184	14.553	21.565

Spidsand Tabel 1. Antal af rastende spidsand i Danmark i oktober 2004-2016. Venstre del angiver variationen i første 6-årige NOVANA-periode. I år markeret med * er der ikke udført en flyttælling i Vadehavet. Disse år er der i stedet medtaget data fra landbaserede tællinger, der kun udgør en delmængde af det samlede antal i Vadehavet.

Konklusion

Spidsand har været optalt årligt i perioden 2004-2016, og tællingerne viser stærkt varierende antal fra år-til-år. Forekomsten i 2016 var den højeste i årene siden 2004 og formentlig siden 1970'erne, idet analyser af tællinger fra alle de vigtige reservatområder for arten ikke indikerer tal over 20.000 fugle fra 1980 til 2016 (Pihl m.fl. 2013, Clausen m.fl. 2013).

Referencer

- ▶ Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- ▶ Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, S. 2013. Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 188 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49 www.dmu.dk/Pub/SR49.pdf
- ▶ Clausen, P., Holm, T.E., Laursen, K., Nielsen, R.D. & Christensen, T.K. (2013). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 1: Nationale resultater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 118 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 72.

Skeand

Levested

Skeand *Spatula clypeata* lever især af smådyr, som den finder i plantevegetation på lavt vand. Den er mere tilknyttet ferskvand og forekommer sjældnere i brakvandsområder end de andre danske svømmeandearter.

Udbredelse

Skeand er en lokalt almindelig trækfugl, som findes i træktiden i større antal på nogle få egnede lokaliteter, men ellers ses i små antal blandt flokke af de mere talrige svømmeænder overalt i landet. Maribo-søerne og Ulvshale-Nyord har været Danmarks i særklasse vigtigste rasteplasser i en længere periode (Clausen m.fl. 2014), men antallene her synes vigende. Andre lokaliteter med regelmæssige forekomster af hundredtallige flokke findes flere steder på Øerne og i Jylland er de vigtigste områder i Vejlerne, Margrethekog samt i de senere år Skjern Enge (Clausen m.fl. 2014, Bregnballe m.fl. 2014).

Overvågningen 2016

Skeand blev optalt ved en næsten landsdækkende optælling i første halvdel af oktober. Disse tællinger udgør et nationalt program, der sigter mod at optælle svømmeænderne, når der forventeligt er flest her i landet om efteråret. De indgår ikke i internationale optællinger, men er vitale for den nationale monitoring af artens forekomst, fordi fuglene trækker helt bort i kolde vintre og ellers kun ses i beskedne antal ved midvintertællingerne. Nationalt bruges tællingerne til overvågning af arten i fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i udpegningsgrundlaget.

Undersøgelsesområde

Optællingerne udføres ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for en eller flere svømmeandearter. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

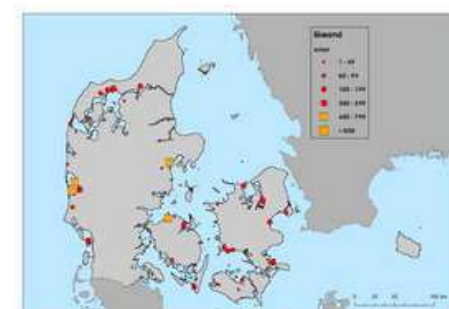
Hovedparten af områderne optælles fra land. Saltholm kunne ikke dækkes på grund af blæst, der forhindrede sejlads til øen. I Vadehavet optælles skeand også fra fly, men de antal, der registreres fra flyveren, er næsten altid lavere end de, der tælles fra land ved især Margrethekog. Derfor indgår der normalt udelukkende landbaserede optællinger fra Vadehavet i de årlige NOVANA opgørelser af antal.

Resultater

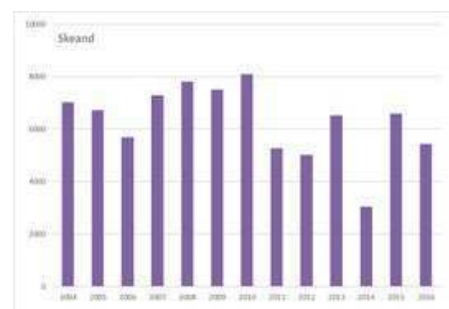
Skeand forekom i oktober 2016 i størst antal ved Ringkøbing Fjord (1.558 fugle), der i 2016 især blev set ude i selve fjorden ved Tipperne og Klægbanken. Andre lokaliteter med mere end 250 fugle var Vejlerne (330), Egå Engsø (457), Gyldensteen Strand (549),

Skeand *Spatula clypeata*
Foto: Peter Bundgaard

Skeand Figur 1. Antal og fordeling af 5.441 rastende skeænder på de optalte lokaliteter i Danmark i oktober 2016. Firkantet signatur angiver, at forekomsten er af international betydning. Hver prik repræsenterer antal i et samlet optællingsområde, som fx Vadehavet eller Roskilde Fjord.

Skeand Figur 2. Antal af skeand optalt i oktober under NOVANA-programmet 2004-2016.

Ulvshale-Nyord (313) og Roskilde Fjord (276) (Figur 1).

Det samlede antal af skeænder optalt i oktober 2016 var på 5.441 fugle, lidt færre end året før og under middel for den første 6-årige NOVANA periode 2004-2009 (Tabel 1, Figur 2). Antallet af skeænder vurderes at være stabilt eller måske svagt faldende, grundet de senere års generelt lavere antal.

Art/Antal	2004-2009			2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	(Middel, Minimum, Maksimum)									
Skeand	7.012	5.695	7.808	8.099	5.263	5.015	6.517	3.046	6.593	5.441

Skeand Tabel 1. Antal af rastende skeand i Danmark i oktober 2004-2016. Venstre del angiver variationen i første 6-årige NOVANA-periode. De største antal af skeænder i Vadehavet ses altid fra land i forbindelse med springflodstællingerne, hvorfor opgørelsen af denne arts antal i modsætning til flere andre af svømmeænderne, ikke påvirkes af år med manglende flytællinger i Vadehavet.

Konklusion

Skeand har været optalt årligt i perioden 2004-2016, og tællingerne viser noget varierende antal fra år-til-år, med en stabil-flukturerende eller måske faldende udvikling.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende gåsetællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Bregnballe, T., Clausen, P., Amstrup, O., Bak, M., Pedersen, K.K. & Laursen, K. (2014). Udviklingen i forekomsten af trækkende vandfugle i Skjern Enge i efterårene 2002-2011. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 62 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 130.
- › Clausen, P., Holm, T.E., Therkildsen, O.R., Jørgensen, H.E. & Nielsen, R.D. (2014). Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 2: De enkelte reservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 236 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 132.

Taffeland

Levested

Taffelanden *Aythya ferina* yngler i Central- og Nordeuropa med de største bestande i de østlige dele. I Danmark findes fuglene primært i ferskvand, men yngler også i brakvand i den vestlige del af landet. Arten overvintrer primært i større søer, men især i hårde vintre træffes mange fugle også i beskyttede fjorde og vige, eller de flyver sydpå til varmere egne.

Udbredelse

Arten er en ret almindelig ynglefugl i Danmark med 400-600 par (Grell 1998), hvoraf hovedparten af parrene findes i den østlige del af landet. Som vintergæst ses taffelanden i hele landet dog kun i store antal på enkelte lokaliteter, primært i den sydlige del af landet.

Overvågningen 2016

Taffeland blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder. Arten er derudover overvåget i forbindelse med svømmeandetællingen i oktober.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. I oktober udføres tællingerne ved ca. 120 udvalgte optællingsområder, der forventeligt rummer langt størstedelen af landets bestande af svømmeænder, og hvoraf flere også er vigtige for taffeland, herunder alle fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for arten. Optællingsområderne omfatter fjorde, lavvandede bugter, kystlaguner og søer jævnt fordelt over hele landet, herunder alle større reservatområder samt de fleste større naturgenopretningsområder.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev i alt registreret 3.659 taffelænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 17 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal er noget lavere end ved de foregående landsdækkende tællinger (Tabel 1), og indekset markant under middel for årene 1987-2015 (indeks 64).

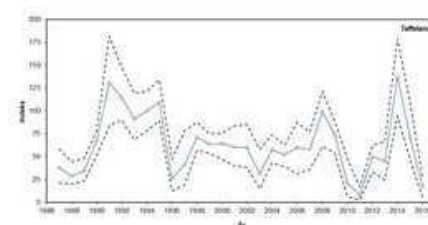
Langt størstedelen af fuglene blev registreret i søer og lavvandede fjorde. Flest fugle blev registreret i den østlige del af landet, men flokke blev også registreret i Vejlerne, Vejle Inderfjord og Augustenborg (Figur 1). Artens traditionelt vigtigste lokalitet, Maribosøerne, var tilfrossede under tællingen. Andre lokaliteter hvor der traditionelt er registreret høje antal, f.eks. søerne på Sydlyn, husede i 2016 høje antal.

Taffeland *Aythya ferina*
Foto: Peter Bundgaard

Taffeland Figur 1. Fordeling af 3.659 taffelænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Taffeland Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for taffeland ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Taffeland Figur 3. Fordeling af 3.736 taffelænder optalt i oktober 2016.

Ved oktobertællingen blev der optalt 3.736 taffelænder (Tabel 2, Figur 3), hvilket er det laveste antal i årene 2008-2016 (Tabel 2). Heraf lå 1.591 i Maribosøerne, der var den eneste forekomst med mere end 1.000 fugle. Nakskov Indrefjord, der normalt også huser tusindtallige flokke havde blot 120 fugle i første halvdel af oktober, hvor tælledatoerne lå. Bedømt ud fra observationer indtastet i DOFbasen kom taffelænderne sent i efteråret 2016, idet antal mangedobledes omkring månedsskiftet oktober/november med det kuldeindslag, der kom fra nordøst sidst i oktober.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Taffelænd	5.925	3.201	18.628	15.670	10.071	11.772	17.248	7.697	3.659

Taffelænd Tabel 1. Antal taffelænd registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit

Art/Antal	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Taffelænd	19.226	20.604	16.974	8.121	12.464	19.032	9.664	8.366	3.736

Taffelænd Tabel 2. Antal rastende taffelænd i Danmark i oktober 2008-2016. Arten blev medtaget i svømmeandetællingerne for at få en bedre dækning af nogle af de søer, som er vigtige for arten, men ofte er frosne om vinteren.

Konklusion

Antallet af registrerede taffelænder i 2016 var lavere end antallet registreret på tidligere midvintertællinger. Arten varierer i antal med vinterens hårdhed, og der bliver registreret flest fugle i milde vintre (Pihl 2000). Den forholdsvis kolde 2016-vinter forventes således at have været delvis årsag til den lavere årstotal sammenlignet med totalerne fra tilsvarende optællinger foretaget fra 1991 og frem. Der blev desuden set relativt flere flokke på kystnære lokaliteter. Tilsvarende var antallet i oktober lavt, her givetvis fordi taffelænderne ankom senere til overvintring.

Arten er dog formentlig gået tilbage i antal, hvilket også er den generelle tendens i Østersøregionen, hvor arten vurderes til at være i moderat tilbagegang (HELCOM 2017), samt i hele Europa, hvor arten i 2015 blev listet som værende *sårbar* af IUCN (BirdLife International 2015).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › BirdLife International (2015). *Aythya ferina*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T22680358A82571892. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-4.RLTS.T22680358A82571892.en>
- › HELCOM (2017). Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online, hentet 16. August 2017.
- › Pihl, S. (2000). Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.

Trolldand

Levested

Trolldand *Aythya fuligula* yngler vidt udbredt i Nordeuropa mod syd til Alperne. Arten forekommer primært i ferskvand, men kan også træffes i brakvand. Om vinteren findes trolldænder almindeligt i ofte meget store flokke i søer og fjorde.

Udbredelse

Trolldanden er en vidt udbredt ynglefugl i Danmark med 800-1000 par (Grell 1998), og arten er en talrig vintergæst, specielt i de østlige egne af landet.

Overvågningen 2016

Trolldand blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indekssområder.

Undersøelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev i alt registreret 91.266 trolldænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 28 for den overvintrende bestand (Figur 2).

Som i 2013 er antallet noget lavere på tællingerne foretaget i perioden 2000-2008 (Tabel 1), men på højde med tællingerne foretaget i 1987-89. Det samme gælder indekset, hvor 2016-værdien på 28 er det laveste registreret i årene 1987-2015, men ikke væsentligt forskelligt fra 1987 værdien (indeks 34).

Fordelingen adskilte sig ikke fra de seneste tællinger med flest fugle i Stege Bugt (27.900 fugle) og Roskilde Fjord og Kattinge Sø (12.672). Som vanligt blev hovedparten af fuglene registreret øst for Lillebælt med kun få store flokke i Jylland (Figur 1).

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Trolldand	151.775	88.974	173.166	187.161	125.135	187.257	162.247	101.683	91.266

Trolldand Tabel 1. Antal trolldand registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

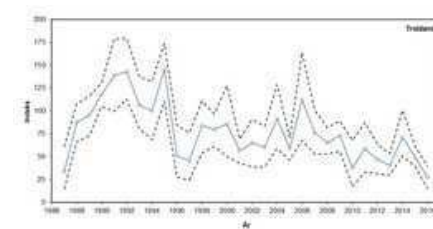

Trolldand *Aythya fuligula*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Trolldand Figur 1. Fordeling af 91.266 trolldænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Trolldand Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for trolldand ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indekssområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Konklusion

Antallet af registrerede trolldænder på de landsdækkende midvintertællinger er faldet siden 2004 og således også i 2016, hvor der registreredes det laveste antal siden optællingerne i 1987-89. I Sverige er antallet af overvintrende trolldænder i 2016 sammenlignet med 1987-89 på 28, hvilket er det laveste registrerede indeks siden 1987-89.

periode steget fra 52.197 i 1970, 225.000 i 2004 og 182.000 i 2015. Samtidigt er en større del af fuglene flyttet fra Øresund og det sydlige Sverige længere mod nord og øst til skærgårdene og omkring Øland og Gotland (Nilsson & Haas 2016). En regulær forskydning af artens overvintringsområde mod nordøst er påvist af Lehtikoinen m.fl. (2013).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Grell, M. B. 1998: Fuglenes Danmark. G.E.C. Gads Forlag.
- › Lehtikoinen, A., Jaatinen, K., Vähätalo, A.V., Clausen, P., Crowe, O., Deceuninck, B., Hearn, R., Holt, C.A., Hornman, M., Keweller, V., Langendoen, T., Nilsson, L., Tomankova, I., Wahl, J. & Fox, A.D. (2013). Rapid climate driven shifts in wintering distribution of three common winter waterbird species. - *Global Change Biology* 19: 2071-2081.
- › Nilsson, L. & Haas, F. (2016). Distribution and numbers of wintering waterbirds in Sweden in 2015 and changes during the last fifty years. - *Ornis Svecica* 26: 3-54.

Bjergand

Levested

Bjerganden *Aythya marila* yngler på Island, i Skandinaviens bjergegne og østover i det nordlige Rusland. Bjergand er en meget sjælden og uregelmæssig dansk ynglefugl, men overvintrer regelmæssigt på nogle få lokaliteter og spredt i den resterende del af landet. Arten forekommer primært i lukkede nor og beskyttede og uforstyrrede havområder, men træffes også i større søer.

Udbredelse

De overvintrende bjergænder forekommer overvejende i Kattegat og Bælterne, men kan også optræde i Limfjorden og i Sydøstdanmark. Fuglene raster øjensynligt om dagen for at tage på fourageringstogter om natten.

Overvågningen 2016

Bjergænder er blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved transekt- og totaltællinger foretaget fra fly, i mindre omfang ved optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev i alt registreret 15.505 bjergænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1). Set i et længere perspektiv er bestanden faldet, men har siden 2000 været forholdsvist stabil på et lavere niveau (Tabel 1).

Størstedelen af de overvintrende fugle blev i lighed med tidligere tællinger registreret på forholdsvis få lokaliteter. De største flokke blev registreret i Hevring Bugt (6.300 fugle), ved Ristinge Hale i det Sydfynske Øhav (3300 fugle), i Helnæs Bugt (2.500 fugle) og Præstø Fjord (1.400 fugle) (Figur 1). Der blev ikke observeret nogle nævneværdige flokke i Lillebælt, som ellers de senere år har haft de højeste antal overvintrende bjergænder.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Bjergand	70.600	25.658	23.217	28.336	9.386	22.169	15.363	26.972	15.505

Bjergand Tabel 1. Antal bjergand registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Bjergand *Aythya marila*

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Bjergand Figur 1. Fordeling af 15.505 bjergænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Konklusion

Antallet af overvintrende bjergænder har været forholdsvis stabilt på de seneste midvintertællinger, udført siden 2000. Arten registreres over hele landet, men med hovedparten i få store flokke på få traditionelle lokaliteter. Der blev ikke observeret nogle større flokke i Lillebælt på tællingen i 2016.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Ederfugl

Levested

Ederfuglen *Somateria mollissima* yngler i kystnære dele af Nordeuropa mod syd til Holland. Arten forekommer næsten udelukkende på småøer nær saltvand. De danske ynglefugle samt trækfugle fra Østersøen overvintrer tillige talrigt i de indre danske farvande og i Vadehavet og mere fåtalligt langs den jyske vestkyst.

Udbredelse

Ederfugl er en vidt udbredt ynglefugl i Danmark. Ynglebestanden i Danmark har været relativt stabil omkring 23.000-25.000 ynglepar i perioden 1990-2010 med Saltholm som artens vigtigste ynglelokalitet herhjemme (Christensen & Bregnballe 2011).

Overvågningen 2016

Ederfugl er i 2016 blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land.

Resultater

På midvintertællingen i 2016 blev der i alt registreret 168.949 ederfugle (Tabel 1). Arten blev registreret over hele landet (Figur 1) dog kun med få fugle i Vestjylland, i den centrale del af Limfjorden og omkring Bornholm. Flest fugle blev registreret i Bælterne, den sydlige og vestlige del af Østersøen, samt kystnært i Aalborg Bugt. Den registrerede fordeling i 2016 adskiller sig ikke nævneværdigt fra fordelingen i 2013.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Ederfugl	465.375	627.500	797.123	784.389	319.759	214.552	138.834	155.615	168.949

Ederfugl Tabel 1. Antal ederfugle registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Konklusion

Antallet af registrerede ederfugle på den landsdækkende midvintertælling i 2016 var på højde med antallet registreret på den seneste optælling i 2013. Der synes altså at være sket en mindre fremgang i antal siden tællingen foretaget 2008.

Den store forskel mellem de registrerede antal fra år 2000 og tidligere kan i høj grad tilskrives, at store dele af det undersøgte område fra 2004 og frem er blevet optalt ved hjælp af linjetransekt-metoden. En efterfølgende beregning af det totale antal ederfugle vil være mere sammenligneligt med de registrerede antal i perioden før indførelsen af

Ederfugl *Somateria mollissima*

Foto: Rasmus Due Nielsen

Ederfugl Figur 1. Fordeling af 168.949 ederfugle optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

transekttællingerne. Modellerede total antal foretaget på baggrund af optællingerne i 2004 og 2008 gav estimer på henholdsvis 630.000 og 503.000 overvintrende ederfugle (Petersen & Nielsen 2011).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet)
- › Christensen, T.K. & Bregnballe, T. (2011). Status of the Danish breeding population of Eiders *Somateria mollissima* 2010. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 105: 195-205.
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. - Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.

Havlit

Levested

Havlit *Clangula hyemalis* yngler i Island, i Skandinaviens bjergegne og østpå i det nordlige Ruslands tundra. Havlit er ikke en dansk ynglefugl, men overvintrer ret almindeligt i danske farvande med hovedudbredelsen i den østlige del.

Udbredelse

Havlit er en almindelig vintergæst i havområder, primært i den østlige del af landet.

Overvågningen 2016

Havlit blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der blev i alt registreret 7.299 havlitter på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1, Tabel 1). Den observerede fordeling adskiller sig ikke fra tidligere tællinger. Flest fugle blev registreret på Rønne Banke, Østersøen øst for Falster og Møn, samt i Faxe og Køge Bugt. Mindre koncentrationer registreredes i vestlige Østersø og Aalborg Bugt.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Havlit	8.175	4.715	5.859	3.791	2.037	5.314	2.509	5.497	7.299

Havlit Tabel 1. Antal havlitter registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Konklusion

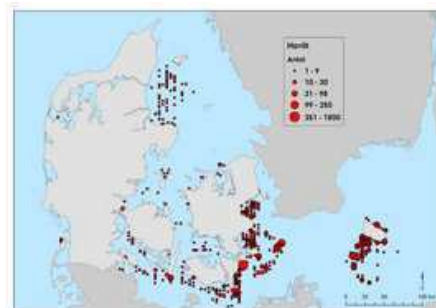
Antallet af overvintrende havlitter var højere end på de seneste landsdækkende midvinteroptællinger. Den høje total kan skyldes den kolde vinter. Den sydvestlige del af Rønne Banke ligger på grænsen mellem Danmark og Tyskland, og fuglene flytter en del rundt inden for banken, hvorfor antallet i den danske del varierer fra år til år.

I perioden 2004-2016 er havlittens primære hovedudbredelse i Danmark dækket ved hjælp af transekttællinger, hvorfor tallene ikke er direkte sammenlignelige med tallene før denne periode, hvor fuglene blev optalt ved hjælp af totaltællinger. En efterfølgende beregning af det totale antal havlitter vil være mere sammenligneligt med de registrerede

Havlit *Clangula hyemalis*

Foto: Rasmus Due Nielsen

Havlit Figur 1. Fordeling af 7.299 havlitter optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

antal i perioden før indførelsen af transektmålingerne. Modellerede total antal foretaget på baggrund af optællingerne i 2004 og 2008 gav estimater på henholdsvis 47.221 og 28.255 overvintrende havlitter (Petersen m.fl. 2006, Petersen & Nielsen 2011).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Petersen, I.K., Pihl, S., Hounissen, J.P., Holm, T.E., Clausen, P., Therkildsen, O. & Christensen, T.K. (2006). Landsdækkende optælling af vandfugle januar-februar 2004. Danmarks Miljøundersøgelser. – Faglig rapport fra DMU, nr. 606. 76 s.
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.

Sortand

Levested

Sortand *Melanitta nigra* yngler fåtalligt i Island, Irland og Storbritannien og mere talrigt i Skandinavien og østover i det nordlige Rusland. Arten er ikke en dansk ynglefugl, men forekommer talrigt i danske farvande det meste af året, både overvintrende og fældende fugle.

Udbredelse

Sortand er en talrig vintergæst i danske havområder primært i Kattegat og Nordsøen ud for Sydjylland.

Overvågningen 2016

Sortand blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land.

Resultater

Der i alt registreret 77.517 sorttænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016. Arten registreredes over det meste af de indre farvande (Figur 1, Tabel 1), men med klart flest fugle i Aalborg Bugt. Andre områder med betragtelige antal var Sejerø Bugten, Isefjorden og området vest for Vadehavsøerne. Den store forekomst i Isefjord (>10.000) er bemærkelsesværdig. Horns Rev og området syd herfor blev desværre ikke optalt i 2016 og det må formodes at dette område har huset mange fugle. På totaltællingen fra fly i Vadehavet blev der således registreret store flokke på vestsiden af Mandø og Rømø.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Sortand	106.900	255.033	554.801	950.274	101.402	137.995	136.193	58.405	77.517

Sortand Tabel 1. Antal sorttænder registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

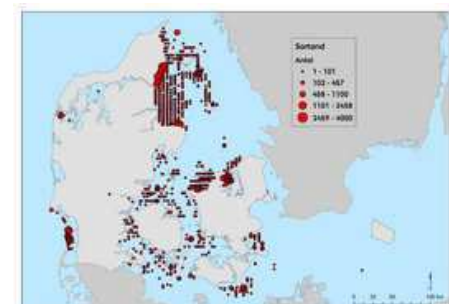
Konklusion

I perioden 2004-2016 er arten primært optalt ved transekttællinger, hvorfor tallene ikke er direkte sammenlignelige med tallene før denne periode. På baggrund af den landsdækkende optælling i 2008 blev den totale bestand af overvintrende sorttænder i Danmark estimeret til at være 600.000 fugle, hvoraf de 400.000 overvintrede i de indre danske farvande (Petersen & Nielsen 2011). Det observerede antal i 2013 og 2016 er

Sortand *Melanitta nigra*

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Sortand Figur 1. Fordeling af 77.517 sorttænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

lavere end antallet i 2008, men det er svært direkte at overføre de observerede antal til modellerede antal. Der synes dog at være sket en reduktion i antallet af overvintrende fugle siden tællingen i 2008.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet)
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. - Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.

Fløjlsand

Levested

Fløjlsand *Melanitta fusca* yngler i Skandinavien og østpå i det nordlige Rusland. Arten er ikke en dansk ynglefugl, men overvintrer ret almindeligt i danske farvande.

Udbredelse

Fløjlsand er en ret almindelig vintergæst i danske havområder primært i de indre farvande.

Overvågningen 2016

Fløjlsand blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Fløjlsand og sortand ligger ofte i blandede flokke til havs, hvor sortand er den mest talrige. De to arter ligner hinanden meget, hvorfor fløjlsand i nogen grad kan underregistreres. Kun under optimale observationsbetingelser er det muligt at bestemme de to arter, hvis de forbliver liggende på vandet.

Resultater

Der blev i alt registreret 3.682 fløjlsænder på den landsdækkende midvintertælling (Figur 1, Tabel 1). Arten blev registreret over det meste af landet, dog med flest fugle registreret i Isefjord (938), Aalborg Bugt (799) samt i Sejerø Bugten (718 fugle). På de to sidstnævnte lokaliteter optælles fuglene efter linjetransektmetoden, hvorfor de totale antal for områderne er betydeligt højere. Isefjord optælles derimod som en totaltælling. Der blev i 2016 også registreret høje antal i det Sydfynske Øhav, Østersøen øst for Falster og nord for Møn samt på Rønne Banke. På sidstnævnte lokalitet registreredes nærmest ingen sortænder.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Fløjlsand	15.625	19.223	10.195	121.812	1.749	930	601	6.775	3.682

Fløjlsand Tabel 1. Antal fløjlsænder registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit (Joensen 1974, Laursen m.fl. 1997, Pihl m.fl. 1992, 2001, 2013, 2015).

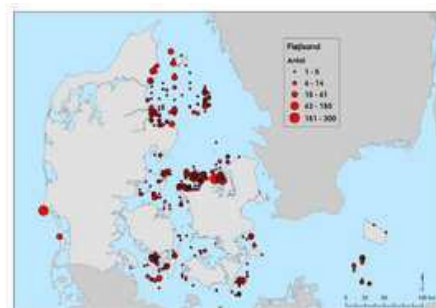
Konklusion

Der blev registreret færre fløjlsænder end på den seneste landsdækkende midvintertælling i 2013, men dog flere end i perioden 2000-2004. Optællingerne i perioden 1969-1992 blev lavet som totaltællinger, hvorfor de ikke er direkte

Fløjlsand *Melanitta fusca*

Foto: Rasmus Due Nielsen

Fløjlsand Figur 1. Fordeling af 3.682 fløjlsænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

sammenlignelige med de senere tællinger. Baseret på en kombination af modellerede antal fra områder dækket af transekt-tællinger (f.eks. Aalborg Bugt) og totaltællinger (f.eks. Isefjord) vil en landstotal kunne beregnes.

I den danske del af Nordsøen forekommer arten primært i området fra Blåvandshuk og sydpå – her ofte i forbindelse med de store forekomster af sortand. Nord for Blåvandshuk registreres arten kun uregelmæssigt rastende i høje antal.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Hvinand

Levested

Hvinand *Bucephala clangula* yngler i større og mindre søer i Skandinavien og Østeuropa østover (Scott & Rose 1996). Der findes en lille dansk ynglebestand, men arten overvintrer almindeligt i danske farvande.

Udbredelse

Den lille danske bestand af hvinænder yngler overvejende på Sjælland (Nyegaard m.fl. 2014). Uden for yngletiden træffes overvintrende hvinænder langs alle de danske kyster dog kun fåtalligt langs den jyske Vestkyst.

Overvågningen 2016

Hvinand blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land

Resultater

Der blev registreret i alt 70.116 hvinand på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 83 for den overvintrende bestand (Figur 2). Det samlede antal er højt sammenlignet med de foregående landsdækkende tællinger (Tabel 1), men indekset noget under middel for årene 1987-2015 (indeks 96), hvilket kan tyde på enten at der kan forekomme endnu større antal i landet nogle vintre, eller at de benyttede indeksskalariteter ikke er repræsentative for arten. For nuværende indikerer indekset en stabil bestand.

Arten registreredes over hele landet, men med de største forekomster i Limfjorden, hvor næsten 30.000 fugle blev registreret. Andre lokaliteter med høje antal var Ringkøbing Fjord, Mariager Fjord, Horsens Fjord, Roskilde Fjord, Isefjord og farvandet mellem Sjælland og Møn/Falster (Figur 1).

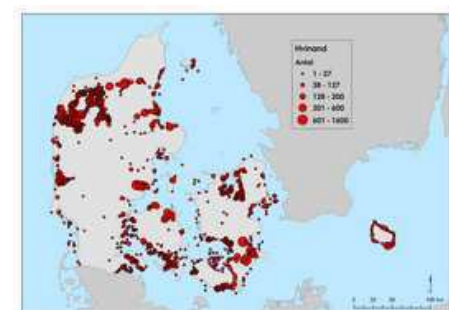
Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Hvinand	56.300	46.391	62.232	65.170	63.934	65.630	64.977	54.499	70.116

Hvinand Tabel 1. Antal hvinand registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

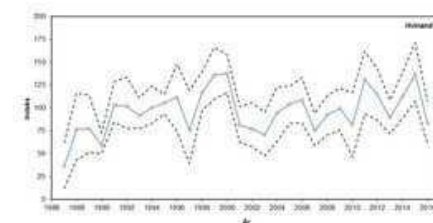

Hvinand *Bucephala clangula*

Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Hvinand Figur 1. Fordeling af 70.116 hvinænder optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Hvinand Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for hvinand ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Konklusion

Der blev registreret et højt antal overvintrende hvinænder på den landsdækkende midvintertælling i 2016. Antallet var højere end på den seneste optælling i 2013, hvor en række vigtige lokaliteter for arten dog ikke blev dækket. Antallet af overvintrende hvinænder synes at være stabilt og har i perioden fra 1992-2016 varieret mellem 55.000-70.000 fugle.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.
http://www.dof.dk/images/projekter/truedeynglefugle/dokumenter/DOFT_1_2014.pdf
- › Scott, D.A. & Rose, P.M. (1996). An Atlas of *Anatidae* populations in Africa and Western Eurasia. – Wetlands International Publication No. 41, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 256 s.
<https://www.wetlands.org/publications/atlas-of-anatidae-populations-in-africa-and-western-eurasia/>

Lille skallesluger

Levested

Lille skallesluger *Mergellus albellus* yngler i søer og floder i det nordligste Skandinavien og Rusland østover (Scott & Rose 1996). Arten yngler ikke i Danmark, men overvintrer ret almindeligt herhjemme.

Udbredelse

Arten træffes om vinteren primært i større søer og beskyttede vige.

Overvågningen 2016

Lille Skallesluger blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev registreret 8.126 små skalleslugere på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og den opadgående tendens set siden år 2000 (Tabel 1) fortsatte således. Der er beregnet et indeks på 210, hvilket er lavt i forhold til de umiddelbart forudgående år (Figur 2). Det vurderes at indekset er følsomt overfor om Maribo Søerne er frosne. Disse søer, som indgår i indekset, er i milde vintre et af landets vigtigste rasteplasser for arten, hvorimod alternative rasteplasser, som arten benytter når søerne fryser, ikke indgår i indekset.

Arten registreredes over hele landet med de største antal i den sydøstlige del (Figur 1). Lokaliteter med de største forekomster var Præstø Fjord (2.200 fugle), sydlige Guldborgsund (1.650 fugle) og farvandet mellem Møn og Sjælland (1.366 fugle). Maribosøerne, som traditionelt er et af Danmarks bedste områder for arten, var frosset i optællingsperioden. Det er sandsynligt at de mange fugle omkring Lolland-Falster bl.a. stammer herfra.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Lille skallesluger	346	232	190	192	660	1.447	2.078	3.570	8.126

Lille skallesluger Tabel 1. Antal lille skallesluger registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

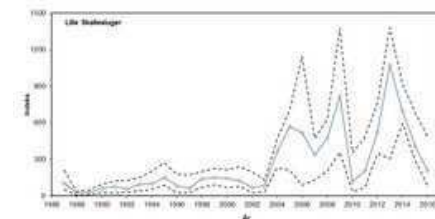

Lille skallesluger *Mergellus albellus*

Foto: Morten Scheller Jensen

Lille skallesluger Figur 1. Fordeling af 8.126 små skalleslugere optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Lille skallesluger Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for lille skallesluger ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Konklusion

Lille skallesluger er gået fra at være en fåtallig vintergæst på de første landsdækkende midvintertællinger til at være en vidt udbredt vintergæst. I perioden fra 1960'erne til 1980'erne blev der talt få hundrede i landet som helhed, hvorimod der i 2016 registreredes mere end 100 fugle på hver af 10 lokaliteter og mere end 8.000 fugle i hele landet. I Sverige er arten gennemgået en lignende udvikling fra 350 overvintrende fugle i 1971 til omkring 8.000 fugle i 2015 (Nilsson & Haas 2016). Bestanden af overvintrende fugle i Europa har forskubbet sig mod nordøst i perioden 1990-2011, hvilket er sket i overensstemmelse med forudsigelserne fra klimaforandringerne (Pavón-Jordán m.fl. 2015).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Nilsson, L. & Haas, F. (2016). Distribution and numbers of wintering waterbirds in Sweden in 2015 and changes during the last fifty years. *Ornis Svecica* 26:3-54.
- › Pavón-Jordán, D., Fox, A. D., Clausen, P., Dagys, M., Deceuninck, B., Devos, K., Hearn, R. D., Holt, C. A., Hornman, M., Keller, V., Langendoen, T., Ławicki, Ł., Lorentsen, S. H., Luigujõe, L., Meissner, W., Musil, P., Nilsson, L., Paquet, J.-Y., Stipnice, A., Stroud, D. A., Wahl, J., Zenatello, M. and Lehikoinen, A. (2015). Climate-driven changes in winter abundance of a migratory waterbird in relation to EU protected areas. *Diversity Distrib.*, 21: 571–582. doi:10.1111/ddi.12300.
- › Scott, D.A. & Rose, P.M. (1996). An Atlas of *Anatidae* populations in Africa and Western Eurasia. – Wetlands International Publication No. 41, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 256 s.
<https://www.wetlands.org/publications/atlas-of-anatidae-populations-in-africa-and-western-eurasia/>

Lille skallesluger

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Toppet skallesluger

Levested

Toppet skallesluger *Mergus serrator* yngler i større søer, floder og langs kysten i Nordeuropa samt videre østover (Scott & Rose 1996). Arten er almindelig i Danmark både som ynglefugl og vintergæst i salt- og brakvandsområder.

Udbredelse

Den danske bestand af toppet skallesluger yngler langs alle danske kyster undtagen den jyske vestkyst (Grell 1998). Uden for yngletiden træffes arten fortrinsvis i lavvandede, beskyttede dele af kyststrækningerne i de indre danske farvande (Petersen & Nielsen 2011).

Overvågningen 2016

Toppet Skallesluger blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Optællingerne udføres som transekt- og totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land

Resultater

Der blev i alt registreret 16.353 toppede skallesluger i Danmark ved den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1). Antallet er det højeste registreret i perioden 1969-2013 (Tabel 1) og indekset var med værdien 84 ligeledes relativt højt og over middel for årene 1987-2015 (indeks 63) (Figur 2).

Fordelingen adskilte sig ikke fra tidligere tællinger. Der blev registreret flest fugle i Limfjorden, Hyllekrog/Rødsand, Sydfynske Øhav og i Isefjord. En samlet optælling fra land langs hele den bornholmske kystlinje gav totalt 678 fugle. Forekomsten i Arresø er bemærkelsesværdig, da området er en ferskvandslokalitet. Toppet skallesluger registreres kun fåtalligt langs den jyske vestkyst og i Vadehavet.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Toppet skallesluger	15.100	12.805	10.812	14.683	10.140	10.577	9.565	6.841	16.353

Toppet skallesluger Tabel 1. Antal toppet skallesluger registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

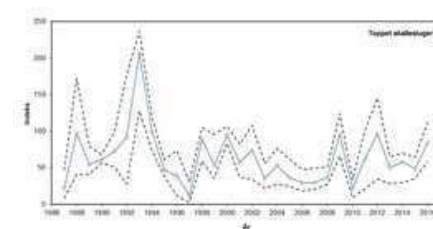

Toppet skallesluger *Mergus serrator*

Foto: Steen Højmark Jensen

Toppet skallesluger Figur 1. Fordeling af 16.353 toppede skalleslugere optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Toppet skallesluger Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for toppet skallesluger ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Konklusion

Der blev registreret mange toppede skalleslugere på den landsdækkende midvintertælling i 2016. Antallet var mere end dobbelt så højt som på den seneste optælling i 2013 og det hidtil højeste antal registreret på en landsdækkende midvintertælling. Lokalteter der traditionelt huser høje antal, som bl.a. Isefjord, Stege Bugt og farvandet syd for Lolland, blev dog ikke dækket på tællingen i 2013, hvorfor totalerne ikke er helt sammenlignelige.

På baggrund af den landsdækkende optælling i 2008 blev den totale bestand af overvintrende toppede skalleslugere i Danmark estimeret til at være 54.700 fugle (Petersen & Nielsen 2011).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Grell, M. B. 1998: Fuglenes Danmark. G.E.C. Gads Forlag.
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. - Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.
- › Scott, D.A. & Rose, P.M. (1996). An Atlas of *Anatidae* populations in Africa and Western Eurasia. – Wetlands International Publication No. 41, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 256 s.
<https://www.wetlands.org/publications/atlas-of-anatidae-populations-in-africa-and-western-eurasia/>

Stor skallesluger

Levested

Stor skallesluger *Mergus merganser* yngler i større søer, floder og langs kysten i Nordeuropa mod syd til Alperne og videre østover (Scott & Rose 1996). Arten er fåtallig i Danmark som ynglefugl, men almindelig udbredt som vintergæst.

Udbredelse

Den danske bestand af stor skallesluger yngler langs kyster på Als, Sydøstsjælland, Fyn, Møn, Falster og på Bornholm. Bestanden er gået frem fra 34 par i 1998 til 67-74 par i 2012 (Nyegaard m.fl. 2014). Bestandsfremgangen skyldes primært ophængning af redekasser til arten. I vinterhalvåret træffes arten i større søer, fjorde, nor og laguner.

Overvågningen 2016

Stor skallesluger er blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indekssområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev i alt registreret 16.253 stor skallesluger på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 29, en værdi der ligger noget under middel for årene 1987-2015 (indeks 47) (Figur 2).

Stor skallesluger er en almindelig vintergæst i det meste af landet, dog kun ret fåtalligt i det sydvestlige Jylland (figur 1). Flest fugle blev registreret i Limfjorden og langs kyster af Sydsjælland og Lolland/Falster. I Nordsjælland, hvor Arresø og Roskilde Fjord traditionelt set er nogle af artens vigtigste overvintringsområder i Danmark, blev der set noget færre fugle i 2016 sammenlignet med i 2013.

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Stor skallesluger	20.100	14.310	20.644	18.242	13.602	17.461	13.846	22.462	16.253

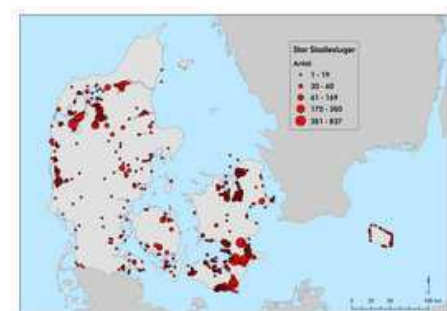
Stor skallesluger Tabel 1. Antal stor skallesluger registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

Konklusion

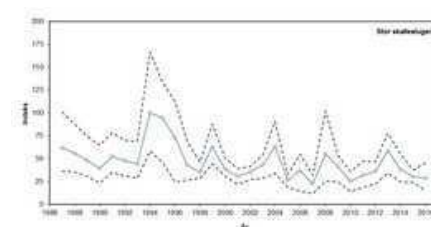
Antallet af overvintrende store skalleslugere i 2016 var lavede sammenlignet med 2013, men dog på niveau med flere af de foregående tællinger. Siden de første landsdækkende tællinger i 1969 og indtil nu har antallet af overvintrende fugle været mellem 13.600

Stor skallesluger *Mergus merganser*
Foto: Peter Bundgaard

Stor skallesluger Figur 1. Fordeling af 16.253 store skalleslugere optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016

Stor skallesluger Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for stor skallesluger ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indekssområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

og 22.400 fugle (Tabel 2, samt bagvedliggende rådata for 1969-1989 tællingerne). Den årlige variation skyldes formentlig til dels variation i de respektive vintres hårdhed, men også en regulær forskydning af artens overvintringsområde mod nordøst formentlig som en reaktion på klimaforandringer (Lehikoinen m.fl. 2013).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Lehikoinen, A., Jaatinen, K., Vähätalo, A.V., Clausen, P., Crowe, O., Deceuninck, B., Hearn, R., Holt, C.A., Hornman, M., Keweller, V., Langendoen, T., Nilsson, L., Tomankova, I., Wahl, J. & Fox, A.D. (2013). Rapid climate driven shifts in wintering distribution of three common winter waterbird species. *Global Change Biology* 19: 2071-2081.
- › Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. (2014). Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.
http://www.dof.dk/images/projekter/truedeynglefugle/dokumenter/DOFT_1_2014.pdf
- › Scott, D.A. & Rose, P.M. (1996). An Atlas of *Anatidae* populations in Africa and Western Eurasia. – Wetlands International Publication No. 41, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 256 s.
<https://www.wetlands.org/publications/atlas-of-anatidae-populations-in-africa-and-western-eurasia/>

Blishøne

Levested

Blishønen *Fulica atra* yngler over hele Europa på nær de aller nordligste egne (Scott & Rose 1996). Fuglene forekommer i vandhuller, søer, åer, lavvandede fjorde og langs beskyttede kyster. Arten er i vinterhalvåret primært knyttet til søer, lavvandede fjorde eller beskyttede vige med udbredt undervandsvegetation, hvor de ofte ses i store flokke. Fældefugle ses typisk i de samme habitater som de overvintrende fugle, dog koncentreret i færre områder.

Udbredelse

Blishøne er en almindelig ynglefugl i hele Danmark med en bestand på omkring 20.000 par (Grell 1998). Arten er desuden talrig som vintergæst fra Østersøområdet.

Overvågningen 2016

Blishøne blev i 2016 overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande ved midvinter, herunder også i samtlige 49 indeksområder.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Arten er især optalt ved totaltællinger foretaget fra fly samt optællinger foretaget fra land. Mindre antal er registreret i forbindelse med transekt-tællinger fra fly.

Resultater

Der blev i alt registreret 93.116 blishøne på den landsdækkende midvintertælling i 2016 (Figur 1) og beregnet et indeks på 35 for arten. Såvel antal som indeks var relativt lave i forhold til tidligere års tællinger, når der ses bort fra de kolde år i 1980'erne (Tabel 1, Figur 2).

Arten blev registreret over hele landet, dog med langt hovedparten af fuglene i de sydøstlige og østlige dele af landet og kun fåtalligt i den vestlige og sydvestlige del af landet (Figur 1). Flest fugle blev registreret i Roskilde Fjord (10.323), Skælskør Nor (8.650) og Stege Bugt (7.815)

Art/antal	1969-73	1987-89	1991	1992	2000	2004	2008	2013	2016
Blishøne	153.450	40.449	174.549	209.110	164.564	211.492	187.170	95.376	93.116

Blishøne Tabel 1. Antal blishøne registreret ved de landsdækkende vandfugletællinger i Danmark ved midvinter. Antal for perioderne 1969-1973 og 1987-1989 er årlige gennemsnit.

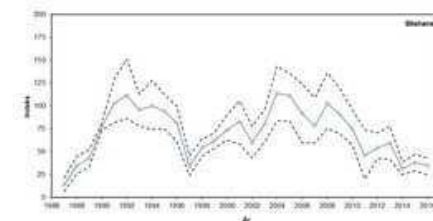

Blishøne *Fulica atra*

Foto: Thomas Eske Holm

Blishøne Figur 1. Fordeling af 93.116 blishøns optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Blishøne Figur 2. Udvikling i bestandsindeks for blishøne ved midvinter fra 1987 til 2016, baseret på optællinger i 49 indeksområder. Indeks er sat til 100 i 1994. De stiplede linjer angiver usikkerhed på den beregnede værdi (se detaljer i metodeafsnittet).

Konklusion

Antallet af overvintrende blishøns i 2016 var i lighed med den seneste midvintertælling i 2013 noget under totalerne fra midvintertællingerne i perioden 1992-2008, og det virker til at arten er gået tilbage i antal. Blishøns påvirkes negativt af kolde vintre, da de i mindre grad end andre fugle trækker længere sydpå under isvintre (Pihl 2000), og der ses tydelige effekter af de kolde vintre i 1980'erne, midten af 1990'erne og omkring 2010 på artens antal jf. indekset (Figur 2). I Østersregionen som helhed vurderes arten til at være i moderat tilbagegang (HELCOM 2017).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag & Dansk Ornitologisk Forening, København. 825 s.
- › HELCOM (2017). Abundance of waterbirds in the wintering season. HELCOM core indicator report. Online, hentet 16. August 2017.
- › Pihl, S. (2000). Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.
- › Scott, D.A. & Rose, P.M. (1996). An Atlas of *Anatidae* populations in Africa and Western Eurasia. – Wetlands International Publication No. 41, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 256 s.
<https://www.wetlands.org/publications/atlas-of-anatidae-populations-in-africa-and-western-eurasia/>

Sandløber

Levested

Sandløber *Calidris alba* yngler i arktiske områder og forekommer i Danmark overvintrende og på træk langs kysten, hvor arten ofte søger føde lige i vandkanten.

Udbredelse

Sandløber ses talrigest ved Vestkysten, men kan forekomme i mindre antal ved alle landets strande. Arten spredes fra de arktiske ynglepladser til strande over stort set hele Jorden.

Overvågningen 2016

Sandløber optælles i forbindelse med de landsdækkende midvintertællinger, som gennemføres hvert tredje år.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket. En række vigtige lokaliteter for sandløber såsom strandene fra Blåvandshuk til Skagen bliver ikke dækket af organiserede tællinger under midvintertællingen.

Overvågningsmetode

Optælling af sandløber sker fra fly og fra land samtidig med optælling af mere talrige vandfuglearter. Disse tællinger er for 2016 suppleret med data i DOFbasen, idet der er benyttet maksimumforekomster af rastende/fødesøgende fugle pr. lokalitet i januar 2016. For hver lokalitet og observation er det vurderet, om der er risiko for, at observerede individer kunne være de samme individer, som registreredes på en naboliggende lokalitet. I sådanne tilfælde er naboliggende lokaliteter behandlet som én og samme lokalitet (tallene er således ikke blevet slået sammen).

Resultater

Der blev i alt registreret 2.293 sandløbere på den landsdækkende midvintertælling i 2016. Fuglene var primært fordelt langs den Jyske Vestkyst, langs kysten af Østhimmerland og i Vadehavet. Flest fugle blev registreret i Vadehavet med 1.195 fugle. Herudover blev de største flokke registreret ved Blåvandshuk (150), Jerup Strand (136) og ved Grenå Strand/Polderrev (129). Arten blev kun fåtalligt registreret på øerne.

Sandløber blev første gang afrapporteret i forbindelse med den landsdækkende midvintertælling i 2013, hvor der i alt blev optalt 404 fugle. Der blev i 2013 ikke gennemført en flytælling i Vadehavet, hvilket til dels forklarer forskellen i registreret antal mellem 2013 og 2016.

Konklusion

Sandløber *Calidris alba*

Sandløber *Calidris alba*

Fotos: Rasmus Due Nielsen

Sandløber Figur 1. Fordelingen af 2.293 sandløbere optalt ved den landsdækkende midvintertælling i 2016.

Sandløber optræder forholdsvis almindeligt i Vadehavet og langs den Jyske Vestkyst og mere spredt i den resterende del af landet.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Islandsk ryle

Levested

Islandsk ryle *Calidris canutus* yngler i arktiske områder og forekommer i Danmark på træk, hvor arten opholder sig langs lavvandede kyster ofte med vadeblader forårsaget af tidevand eller vind. Arten søger føde på sandede vadeblader, hvor den især tager små muslinger.

Udbredelse

To underarter af islandsk ryle raster i Danmark, hvoraf langt de fleste forekommer i Vadehavet (Meltofte 1993). Den ene underart *C. c. canutus* yngler i det centrale Sibirien og overvintrer i Vest- og Sydafrika. Den anden *C. c. islandica* yngler i højarktisk Canada og Grønland og overvintrer i Vesteuropa inklusive Vadehavet, England og Irland.

Islandsk ryle *Calidris canutus*
Foto: Creative Commons

Overvågningen 2016

Islandsk ryle optælles hvert andet år i maj måned i den danske del af Vadehavet.

Undersøgelsesområde

Islandsk ryle optælles alene i Vadehavet, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget for to fuglebeskyttelsesområder. Langt den største del af de islandske ryler, der træffes her i landet, opholder sig i Vadehavet (Meltofte 1981), hvor fugle fra de to delbestande fra henholdsvis Canada/Grønland og Sibirien raster.

Overvågningsmetode

Optælling af islandsk ryle sker normalt fra flyvemaskine, hvor hele området dækkes ved en såkaldt totaltælling i løbet af få timer. I 2016 blev flytællingen i Vadehavet gennemført den 19. maj.

Resultater

Antallet af islandske ryler optalt i Vadehavet i maj måned 2016 var 36.400 individer (Tabel 1) og er dermed lavere end antallet optalt i årene 2006-2010. I 2014 blev der kun talt fra land, så antallet af islandske ryler optalt i 2014 kan ikke direkte sammenlignes med antallet registreret i de øvrige år, hvor arten blev optalt fra flyvemaskine (for islandsk ryle opnås en bedre dækning af hele Vadehavet, når der tælles fra fly fremfor fra land). De lavere antal i 2012-2016 end i 2006-2010 afspejler måske, at færre islandske ryler har optrådt i den danske del af Vadehavet i de senere år, idet en serie af tællinger fra flyvemaskine udført i august måned ligeledes har vist faldende antal.

Art/antal	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Islandsk ryle	22.550	89.950	154.112	135.621	43.215	28.061	36.400

Islandsk ryle Tabel 1. Antal rastende islandske ryler registreret i Danmark i maj, NOVANA 2004-2016. Optællingen i 2014 blev udført fra land og kan ikke direkte sammenlignes med de øvrige tællinger, som alle er udført fra flyvemaskine.

Antallet af optalte islandske ryler har været lavere i 2012-2016 end i 2006-2010. Den faldende tendens bekræftes af andre tællinger fra Vadehavet, både i Danmark og de andre dele af Vadehavet, hvor begge racer af islandsk ryle, men især *C.c. canutus* er gået tilbage i antal (van Roomen m.fl. 2017).

Referencer

- › Meltofte, H. (1993). Vadfugletrækket gennem Danmark. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 87: 1-180

van Roomen M., van Turnhout C., Blew J., Koffijberg K., Nagy S., Citegetse G. & Foppen R. (2017). East Atlantic Flyway. I: Kloepper m.fl. (Red.):Wadden Sea Quality Status Report 2017. - Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany. Senest opdateret 21.12.2017. Hentet 26.01.2018.

Sortgrå ryle

Levested

Sortgrå ryle *Calidris maritima* yngler i arktiske og nordligt tempererede områder (på tundraen og i højfjeldet) og forekommer i Danmark overvintrende og på træk langs kysten. Arten optræder primært ved moler, i havne, på klippekyster og stenede strande.

Udbredelse

Sortgrå ryler kan forekomme ved kyster over hele landet, hvor de rigtige forhold er til stede. I Europa overvintrer arten langs kyster i den nordlige del.

Overvågningen 2016

Sortgrå ryle optælles i forbindelse med de landsdækkende midvintertællinger, men arten er især udbredt på lokaliteter, der ligger i områder som optælles fra fly, som arten ofte overses fra. Derfor er der suppleret med andre data.

Undersøgellesområde

Sortgrå ryle optælles inden for de faste optællingsområder (optællinger fra fly og organiserede tællinger fra land) samt langs alle Danmarks kyster (frivillige ornitologers indtastninger i DOFbasen).

Overvågningsmetode

Optælling af sortgrå ryle sker fra fly og fra land samtidig med optælling af mere talrige vandfuglearter. Disse tællinger er for 2016 suppleret med data i DOFbasen, idet der er benyttet maksimumforekomster af rastende/fødesøgende fugle pr. lokalitet inden for perioden januar-februar 2016. Dette tidsvindue på to måneder er således af længere varighed end tidsvinduet benyttet for andre arter. For hver lokalitet og observation er det vurderet, om der er risiko for, at observerede individer kunne være de samme individer, som registreredes på en naboliggende lokalitet. I sådanne tilfælde er naboliggende lokaliteter behandlet som én og samme lokalitet (tallene er således ikke blevet slået sammen).

Resultater

Antallet af sortgrå ryler optalt i Danmark inden for tidsrummet 1. januar – 29. februar 2016 var 389 individer. Udbredelsen er vist i Figur 1. Lokaliteterne med de største forekomster (11-45 individer) var: Blåvand/Hvidbjerg Strand, Thyborøn Havn/Agger Tange, Læsø syd, Grenå Havn, Ebeltoft Færgehavn/Gåsehage, Bosserne (øst for Samsø), Knudshoved, Sprogø, Ordrup Næs, Halsskov Havn, Nordhavnen i København og Rødbyhavn. Der forelå ikke optællinger fra en række øvrige lokaliteter, hvor der i tidligere år er registreret flere end 10 individer (deriblandt Nordre Rønner, Vresen og Musholm).

Konklusion

Sortgrå ryle *Calidris maritima*
Foto: Kevin Kuhlmann Clausen

Sortgrå ryle Figur 1. Fordeling af 389 sortgrå ryler optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Sortgrå ryle optræder i småflokke spredt over hele landet, dog med de største forekomster i området Kattegat-Storebælt. Året 2016 var det andet år, hvor antallet af sortgrå ryle blev opgjort for januar-februar. I januar 2013 blev antallet opgjort til 109 individer. Ved bearbejdningen af tallene fra 2013 benyttedes der kun tal fra januar måned, og fra dette år forelå der ikke registreringer fra helt så mange lokaliteter, som fra januar-februar 2016. Det højere antal i januar-februar 2016 sammenlignet med i januar 2013 kan muligvis alene forklares med forskellene i dækningen af relevante lokaliteter, så forskellen behøver ikke at afspejle, at flere sortgrå ryler overvintrede i Danmark i vinteren 2015/16 end i vinteren 2012/13.

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).

Lille kobbersneppe

Levested

Lille kobbersneppe *Limosa lapponica* yngler i det nordlige Europa og det højarktiske Sibirien og forekommer i Danmark på træk. Den træffes mest på større lokaliteter med lavvandede områder og vadeflader med tidevandspræg. Arten søger føde på bløde vadeblader, hvor den især lever af børsteorme.

Udbredelse

To bestande af lille kobbersneppe raster i landet. Underarten *L. l. lapponica* yngler i den arktiske del af Skandinavien og Rusland og overvintrer langs kysterne af Vesteuropa og Nordvestafrika. Den anden underart *L. l. taymyrensis* yngler i de arktiske dele af Vest- og Centralsibirien, passerer gennem Vesteuropa på træk og overvintrer i Vest- og Sydvestafrika (Delany m.fl. 2009).

Overvågningen 2016

Lille kobbersneppe overvåges hver andet år ved optællinger i maj måned.

Undersøelsesområde

Lille kobbersneppe optælles i syv fuglebeskyttelsesområder spredt over det meste af landet, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget. Derudover er data suppleret med et udtræk fra DOFbasen for at afsøge om der er betydende forekomster i andre dele af landet. Langt den største del af de små kobbersnepper, der træffes her i landet, opholder sig i Vadehavet (Meltofte 1981), hvor arten samles fra det meste af Skandinavien og Rusland for at raste og foretage fjerfældning (Laursen & Frikke 2013).

Overvågningsmetode

Optælling af lille kobbersneppe gennemføres normalt dels ved flytælling i Vadehavet og dels ved optælling fra land på de øvrige lokaliteter. I 2016 blev flytællingen i Vadehavet gennemført den 19. maj, hvilket er omkring 2 uger efter topforekomsten af lille kobbersneppe i Vadehavet (Laursen & Frikke 2013).

Resultater

Der blev optalt 22.681 små kobbersnepper i maj 2016 (Tabel 1). Af disse stod hovedparten (17.988 fugle) i Vadehavet og Margrethe Kog. Andre betydende lokaliteter i 2016 var Nissum Fjord (1.762) samt området omkring Horsens Fjord og Endelave (1.328) (Figur 1).

Da grænsen for international betydning for lille kobbersneppe er 1.200 fugle (Wetlands International 2012), er dette også de internationalt betydende forekomster. Arten har tidligere vist en faldende tendens i antal gennem en længere årrække (Laursen & Frikke 2013).

Lille kobbersneppe *Limosa lapponica*
Foto: Creative Commons

Lille kobbersneppe Figur 1. Fordeling af 22.681 små kobbersnepper optalt i maj 2016.

Art/antal	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Lille kobbersneppe	40.848	34.028	32.930	40.447	15.092	29.455	22.681

Konklusion

Antallet af lille kobbersneppe i 2016 ligger noget under antallene fra de første år, men det kan ikke udelukkes at det skyldes en lidt sen optælling af Vadehavet.

Referencer

- › Delany, S., Dodman, T., Stroud, D. & Scott, D. (Red.) (2009). An Atlas of Wader Populations in Africa and Western Eurasia. - Wetlands International. 524 s.
- › Laursen, K. & Frikke, J. (2013). Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 107: 1-184.
- › Meltofte, H. (1993). Vadefugletrækket gennem Danmark. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 87: 1-180.
- › Wetlands International (2012). Waterbird Population Estimates. Wetlands International. <http://wpe.wetlands.org>

Alkefugle

Levested

De fem arter af alkefugle, alk *Alca torda*, lomvie *Uria aalge*, tejst *Cepphus grylle*, lunde *Fratercula arctica* og søkonge *Alle alke* overvintrer i varierende antal i de dybere dele af de danske farvande, hvortil de fleste kommer fra yngleområder nord og øst for Danmark (Cramp & Simmons 1983). Langt de fleste alkefugle, der registreres, er alke og lomvier.

Udbredelse

Alkefugle er udbredte i Nordsøen og de fleste af de indre danske farvande. De største forekomster registreres i Kattegat.

Overvågningen 2016

Alkefugle er blevet overvåget i forbindelse med den landsdækkende optælling af fugle i de danske farvande i vinteren 2016.

Undersøgelsesområde

Den landsdækkende midvintertælling i 2016 dækkede de indre farvande, de fleste større og nogle mindre søer samt Vadehavet. Den danske del af Nordsøen blev ikke dækket.

Overvågningsmetode

Alkefugle overvåges på de landsdækkende optællinger af vandfugle ved midvinter, som foretages hvert tredje år. De registreres hovedsageligt vha. linjetranskttællinger fra fly over de dybere dele af de danske farvande. Identifikation af alkefugle til artsniveau fra fly kræver meget gode observationsforhold, og ofte er det kun fugle tæt på flyveren, der kan identificeres til artsniveau.

Resultater

På den landsdækkende midvintertælling i 2016 blev der i alt registreret 4.236 alkefugle. Størstedelen (Tabel 1) af disse er ubestemte alk/lomvie (3.547) og artsbestemte lomvier (391) og alke (290). Tejst (8) registreres kun fåtalligt. Langt hovedparten af alkefuglene blev registreret i den østlige del af Kattegat på grænsen til svensk farvand (Figur 1). Der forekom dog alkefugle spredt over det meste af de indre danske farvande. Forekomsten er lig den observerede på landsdækkende optælling i 2008, hvor der i 2013 var større forekomster i Aalbæk Bugt (Pihl m.fl. 2015). Omkring Bornholm blev der, som på den seneste landsdækkende optælling i 2013, registreret en fin forekomst (373), især i området omkring Ertholmene, hvor både Alk og Lomvie har deres største ynglebestande i Danmark.

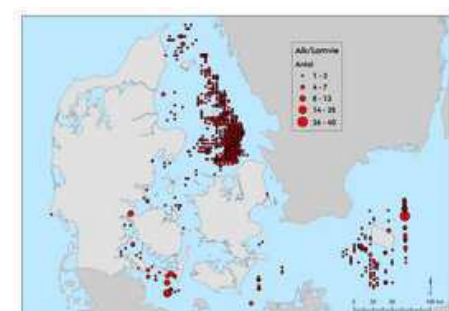
Art/Antal	2008	2013	2016
Alk/Lomvie	4.584	861	4.228

Alkefugle Tabel 1: Antallet af alk/lomvie registreret på de landsdækkende midvintertællinger i 2008, 2013 og 2016. Undersøgelsesområdet er ikke konsekvent mellem de tre tællinger, da Nordsøen kun er dækket i varierende grad på de landsdækkende tællinger.

Alkefugle

Foto: Rasmus Due Nielsen

Alkefugle Figur 1. Fordeling af 4.228 alk/lomvie optalt ved den landsdækkende tælling i midvinter 2016.

Konklusion

Antallet af registrerede alkefugle var på niveau med den landsdækkende midvinteroptælling i 2008 og således noget højere end i 2013. De årlige udsving kan skyldes, at alkefugle fouragerer på fiskestimer, hvorfor forekomsten varierer, alt efter tilstedeværelsen af disse. Dette forhold formodes at være årsag til de årlige forskydninger af fordelingen i Kattegat, hvor hovedparten af fuglene i dansk farvand overvintrer. Traditionelle overvintringsområder som Sydlige Nordsø og Jammerbugten blev ikke dækket i 2016.

I 2008 blev det estimeret, at ca. 76.500 alke og lomvier overvintrede i Danmark, langt hovedparten i Kattegat (Petersen & Nielsen 2011).

Referencer

- › Tidligere rapporter om resultater af de landsdækkende flytællinger (se referencerne i metodeafsnittet).
- › Cramp S & Simmons KEL (red.) (1983). Handbook of the birds of Europe the Middle East and North Africa. The birds of the Western Palearctic. Vol. III. Waders to gulls. – Oxford University Press.
- › Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. (2011). Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. - Report commissioned by Vattenfall A/S. 62 s.

FUGLE 2016

NOVANA

I denne rapport fremlægges resultaterne af overvågningen af fugle i NOVANA for året 2016. Den nationale overvågning har omfattet ynglefugle samt rastende og overvintrende fugle omfattet af Fuglebeskyttelsesdirektivet. I overvågningen har indgået et specielt program for Vadehavet i henhold til det Trilaterale Vadehavssamarbejde.